Emile Zola

Kaptajn Burle

Fortællinger og skitser

Émile Zola

Kaptajn Burle

Fortællinger og skitser

eBibliotek 1800

2023

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Émile Zola: *Kaptajn Burle* er til dels baseret på samtidige oversættelse i dagblade og tidsskrifter, dels på egne oversættelser. De originale tekster såvel som de originale samtidige oversættelser er public domain over hele verden. Oversættelserne af *Hvorledes man dør* og *Skoven* er af oversætteren frigivet til ikke-kommerciel brug.

Nærværende udgave af *Kaptajn Burle. Fortællinger og skitser* kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en over 100 år gammel tekst. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal derfor, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of Émile Zola: *Kaptajn Burle. Fortællinger og skitser* is partly based upon contemporary translations from newspapers and serials, partly by modern translations. The original text as well as the contemporary translations are public domain worldwide. As for the translations of *Hvorledes man dør* og *Skoven* the translator has consented to the use of the

translations under the same license as the rest of the book, as specified hereunder:

This edition of *Kaptajn Burle. Fortællinger og skitser* is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on a more than a hundred year old original. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.*

Kaptajn Burle

1

Klokken var ni. Den lille by Vauchamp var lige gået i seng og lå tavs og mørk under en isnende novemberregn. I en af de allersnævreste, mest øde gader sås et oplyst vindue på tredje sal i et gammelt hus, fra hvis sprukne tagrender der flød strømme af vand. Det var fru Burle, som vågede foran en tarvelig ild af vinstokke, mens hendes barnebarn Charles skrev sin stil ved lampens blege lys.

Lejligheden, der kostede 160 francs om året, bestod af fire umådelige værelser, som det ikke var muligt at opvarme om vinteren. Fru Burle sov i det største; hendes søn kaptajnen i forplejningskorpset havde taget det, som vendte ud til gaden, ved siden af spisestuen; og den jernseng, som tilhørte den lille Charles, druknede i den mægtige dagligstue med de skimlede tapeter.

Kaptajnens og hans moders få møbler, et massivt mahognitræs-møblement fra kejsertiden, hvis messingdekoration var bulet og sønderrevet ved de hyppige garnisonsskift, forsvandt under de høje lofter og i krogene, hvor mørket bredte sig som et fint støvlag. Det rødmalede gulv var hårdt og isnende fodkoldt; kun foran stolene lå bitte små, slidte tæpper, hvis fattige udseende bidrog til at forhøje indtrykket af nøgenhed i disse øde rum, hvor alle vinde peb igennem de utætte døre og vinduer.

Foran kaminen hvilede fru Burle i sin gule fløjls lænestol og betragtede den sidste brand med dette faste og tomme blik,

som gamle folk har, når de tænker på svundne tider. Hun sad således hele dage med sin høje figur og sit lange alvorlige ansigt, hvis tynde læber aldrig smilede. Hun var enke efter en oberst, død på nippet til at blive general, hun var moder til en kaptajn, som hun havde ledsaget endog i felten, og hun bevarede en militær stivhed, mens stadige tanker om pligt, ære og fædrelandskærlighed havde holdt hende rank, som om hun var udtørret under en streng disciplin. Der undslap hende sjældent nogen klage. Da hendes søn efter 5 års ægteskab var blevet enkemand, havde hun uden indsigelse overtaget den lille Charles' opdragelse, som hun ledede med samme strenghed, som en underofficer, der afretter rekrutter. Hun vågede over barnet og tålte intet lune og ingen vildskab, men tvang det til at sidde oppe til midnat, mens hun selv ved siden af passede på, om stilen blev rigtig færdig. Charles, der var af en fin konstitution, voksede op under dette ubøjelige reglement ganske tavs og myg; i det blege ansigt lyste to smukke øjne, alt for store og alt for klare.

I de lange tavse timer tænkte fru Burle altid den samme tanke: Sønnen havde skuffet hendes håb. Det var nok til at beskæftige hende og hjalp hende til at leve livet om igen, fra hendes barns fødsel af – hun drømte om, at det skulle nå de højeste militære poster i ærens lys – og indtil denne snævre garnisonseksistens, disse mørke og ensformige dage, dette fald til regnskabsofficerens stilling, som han aldrig kom ud over, og hvori han sløvedes. Hans første begyndelse havde dog fyldt hende med stolthed, hun havde et øjeblik kunnet tro sin drøm virkeliggjort. Lige efter at Burle havde forladt militærskolen, dækkede han sig med hæder på valpladsen ved Solferino ved i

spidsen for nogle mand at erobre et fjendtligt batteri; han blev dekoreret, aviserne priste hans heltemod, han ansås for en af hærens tapreste soldater. Men helten blev efterhånden fed og madkær og levede lykkelig, sløv og fej. I 1870 var han kun kaptajn; han blev taget til fange i første træfning og kom rasende hjem fra Tyskland, sværgende på, at man ikke oftere fik ham til at slås, det var alt for dumt; men da han ikke kunne forlade militærstanden, fordi han intet andet kunne bestille, lykkedes det ham at blive udnævnt til regnskabsofficer. Han sagde, at det var en krog, hvor han kunne dø i fred. Da det skete, følte fru Burle sit hjerte sønderrevet. Nu var alt forbi, og hun opgav ikke mere sin stive holdning med de sammenbidte tænder.

Vinden pressede sig ind i den snævre gyde, og regnen piskede rasende mod vinduerne. Den gamle kone hævede blikket fra det slukkede bål for at forvisse sig om, at Charles ikke sov over sin latinske version. Dette tolvårs barn var blevet hendes sidste håb, hendes hårdnakkede ærgerrighed samlede sig på hans hoved. Hun havde først afskyet ham med det samme had, som hun havde næret til hans moder, en lille smuk og svagelig kniplerske, som kaptajnen havde været dum nok til at ægte, da han ikke kunne vinde hende på anden måde. Da så moderen var død, og faderen dovnede hen i lediggang, var fru Burle begyndt at lade sine drømme dreje sig om den stakkels sygelige skabning, som hun med nød og næppe opdrog. Hun ville, han skulle blive stærk, blive den helt, som Burle havde opgivet at blive, og kold og streng så hun ham vokse, idet hun ængstelig følte på hans lemmer og søgte at proppe hans hjerne med mod. Lidt efter lidt troede hun, forblindet af sin lidenskab, at hun

endelig havde fundet familiens helt. Skønt barnet, der var kærlig og drømmende af natur, havde en medfødt skræk for soldatens håndværk, føjede han sig dog efter sin bedstemoder, der indgød ham en ubetvingelig angst, og gentog blid og tålsom sådanne ord om hans fremtidige karriere, som hun ville høre.

Imidlertid bemærkede fru Burle, at stilen ikke skred frem. Bedøvet af stormens tuden sov Charles over sit papir med stive øjne og pennen i hånden. Da bankede fru Burle med sin knokkelhånd i bordet uden at sige et ord, og drengen fo'r op og bladede febrilsk i ordbogen. Den gamle kone samlede veddet sammen i kaminen, men kunne ikke få det tændt.

Den gang hun endnu troede på sin søn, havde hun ladet ham udplyndre hende for alting; lidenskaber, som hun ikke vovede at kende, havde opspist hendes lille formue. Og endnu var det ham, som tømte huset, lagde det øde. Hjemmet var fattigt, stuerne tomme, smalhans i køkkenet. Hun talte aldrig til ham om det; thi for hendes disciplinerede sind stod han som den enerådende herre. Men undertiden skælvede hun af frygt ved tanken om, at Burle en gang kunne begå en dumhed, der ville forhindre Charles i at træde ind i armeen.

Hun havde rejst sig for at hente brænde i køkkenet, da et frygteligt vindstød kastede sig over huset, rystede dørene, rev en persienne ned og pressede en forøget strøm af vand fra de sprukne tagrender ned over vinduerne. Og midt i denne larm ringede det til hendes forbavselse på døren. Hvem kunne komme på denne tid i et sådant vejr? Burle kom aldrig hjem før midnat, når han kom hjem. Hun lukkede op, og ind kom med mange eder en officer, der var gennemblødt af regn.

"Guds død! Det er dog et nederdrægtigt vejr."

Det var major Laguitte, en gammel hugaf, som havde tjent under oberst Burle i fruens smukke dage. Han var et soldaterbarn, som havde tjent sig op fra geleddet til regimentskommandør, snarere ved sin tapperhed end på grund af sin forstand; men svagelighed efter et sår i låret havde tvunget ham til at gå over i intendanturen. Han haltede en lille smule, men man turde ikke tale til ham derom, da han ikke ville vide af det.

"Er det Dem, major," sagde fru Burle i en overrasket tone.

"Ja, gu' er det mig," brummede Laguitte, "og man skal holde pokkers meget af Dem for at gå ud i et sådant Herrens vejr, som man ikke ville nænne at jage en hund ud i."

Han rystede sig, og vandet drev fra hans støvler ned på gulvet. Han så sig omkring.

"Jeg må absolut tale med Burle ... Er den drivert allerede i seng?"

"Nej, han er ikke kommet hjem," sagde den gamle kone med sin hårde stemme.

Majoren så fortvivlet ud. Han skreg op:

"Hvad for noget, ikke hjemme! Men så har De jo gjort nar ad mig henne på hans café, hos Melanie, De ved nok ... Jeg kommer ind, træffer en pige, som ler mig ind i ansigtet og siger: Kaptajnen er gået hjem. Jeg tænkte det nok, jeg havde lyst til at give hende en røffel!"

Majorens vrede satte sig. Han gik op og ned i værelset med en uvis og forstyrret mine. Fru Burle betragtede ham stift. "Det er kaptajnen selv, som De vil tale med?"

"Ja!"

"Og jeg kan ikke sige ham besked?"

"Nej!"

Hun trængte ikke på, men stod op og betragtede bestandig majoren, der ikke kunne bestemme sig til at gå. Så kom vreden atter op i ham.

"Til helvede! Siden jeg er kommet, så kan De gerne få det at vide ... det er måske bedre." Og han satte sig foran kaminen og strakte sine snavsede støvler ind mod den ild, der ikke var. Fru Burle ville atter sætte sig i sin lænestol, da hun så, at Charles overvældet af træthed havde ladet hovedet synke ned i det åbne leksikon. Da majoren kom, var han blevet lidt livligere, men da ingen gav sig af med ham, havde han ikke modstået sin søvnighed. Fru Burle ville gå hen mod bordet for vække ham med et smæk over fingrene, men Laguitte standsede hende.

"Nej, nej! Lad den lille fyr sove ... Det er ikke så morsomt, han behøver ikke at høre det." Den gamle kone satte sig, der var stille derinde, de så på hinanden.

"Se så! Nu er historien ude," sagde endelig majoren, idet han ledsagede sine ord med et hidsigt nik. "Den satans Burle er endelig gået over stregen."

Fru Burle fo'r sammen. Hun blegnede og blev endnu mere stiv end sædvanlig. Den anden blev ved:

"Jeg havde mistanke ... Jeg havde tænkt en dag at tale med Dem. Burle gav for meget ud og havde sådan en tåbelig mine, som jeg ikke kunne lide. Men jeg havde aldrig troet ... Man må dog være pokkers dum for at gå så vidt!"

Han slog sig med den knyttede hånd på låret og kunne næsten ikke tale af vrede. Den gamle kone måtte spørge ham lige ud.

"Han har stjålet?"

"De kan ikke tænke Dem ... Ikke sandt? Jeg så aldrig efter! Jeg skrev blot under. De véd, hvordan det går til. Kun, når der skulle være kasseeftersyn, plejede jeg at sige, fordi obersten er en prikken herre: 'Pas på din kasse, gamle ven, det er mig, der svarer for den.' Men jeg var ganske tryg ... Så i den sidste tid, da han så så løjerlig ud, og man fortalte mig nogle grimme historier, kiggede jeg ham mere i kortene og gennemgik hans regnskaber. Alt så godt ud, var i den netteste orden..."

Han standsede, han var så rasende, at han straks måtte lette sig ved adskillige eder.

"Jeg er ikke vred over hans slyngelagtighed, men over den nederdrægtige måde, på hvilken han har opført sig overfor mig. Han har stukket mig blår i øjnene, forstår De mig, fru Burle! ... Tror han, jeg er en gammel idiot?"

"Han har altså stjålet?" spurgte moderen på ny.

"I aftes kom Gagneux til mig efter middag," sagde majoren lidt roligere ... "De kender nok Gagneux, slagteren, som bor henne på torvet. Det er også en slem slyngel; det er ham, der har haft kødleverancen til regimentet og har ladet det spise alle departementets døde køer. Nå! Jeg tog imod ham, som den hund han er, men han gav mig ren besked! Det er en net historie. Burle har altid kun givet afdrag; det er et frygteligt miskmask, et virvar i mellemværendet, som fanden selv må hitte ud af. Kort og godt, Burle skylder ham 2000 francs, og slagteren taler om at sige alt til obersten, hvis han ikke betaler ... Det værste er, at Burle, den gris, hver uge har givet mig en falsk kvittering, som han nok så frækt har sat Gagneux' navn under. Mig, mig hans gamle ven, har han taget sådan ved næsen; pokker tage ham, det æsel."

Majoren rejste sig, strakte de knyttede hænder mod loftet, og lod sig igen falde ned på stolen. Fru Burle gentog: "Han har stjålet, det måtte komme."

Derpå tilføjede hun blot, uden at et fordømmende ord mod hendes søn undslap hende:

"2000 francs, det har vi ikke ... Her er måske 30 francs i huset."

"Jeg tænkte det nok," sagde Laguitte, "og ved De, hvor pengene er blevet af? De er gået til Melanie, den fordømte taske, som har gjort Burle aldeles gal ... Åh! De kvindfolk; jeg har nok sagt, at de ville gøre kål på ham. Jeg ved ikke, hvordan han har det, den fyr; han er kun 5 år yngre end jeg, og er endnu lige tosset. Det er dog pokker til natur."

De tav. Udenfor tog regnen til i styrke, og man hørte, hvorledes stormen larmende knuste murbrokker fra skorsten og tag mod gadens brolægning i den lille skumle, sovende by.

"Ja!" sagde majoren, idet han rejste sig, "der kommer ikke noget ud af at sidde her ... Nu da De ved besked, stikker jeg af."

"Hvad skal man gøre? Hvem skal man henvende sig til?" mumlede den gamle kone.

"Bliv blot ikke fortvivlet; man må se lidt an. – Hvis jeg blot havde de 2000 francs; men De ved nok, jeg ikke er rig ..."

Han tav forlegen. Han, den gamle pebersvend, uden kone og uden børn, drak meget nøjagtig sin lønning op eller tabte i ecarté, hvad han sparede i cognac og absinth. For resten var han så honnet, som tjenesten krævede.

"Lige meget," fortsatte han, stående i døren, "jeg vil dog se at få fat på den knægt hos hans donna. Himmel og jord vil jeg sætte i bevægelse ... Burle, Burles søn dømt som tyv? Det er jo

umuligt, det må ikke ske! Jeg vil hellere sprænge byen i luften. Nå hør nu, De må ikke ta' Dem det så nær, det er dog allerværst for mig."

Han trykkede hende hårdt i hånden og forsvandt på den mørke trappe, mens hun lyste for ham med lampen i hånden. Da hun igen havde sat lampen på bordet, stod hun et øjeblik ubevægelig i det store, tavse og tomme værelse, foran Charles, som endnu sov med hovedet imellem leksikonets blade. Med sine lange, blonde hår lignede det blege hoved en lille piges. Hun sank hen i tanker, og over hendes hårde og lukkede ansigt løb noget mildt; men det var kun en forbigående rødme, og det fik straks igen sit hårdnakkede og viljekraftige maskeudtryk. Hun gav barnet et hurtigt tjat over hånden og sagde: "Charles, din stil!"

Barnet vågnede, rystede søvndrukken og gav sig til at blade hastigt i bogen. I samme øjeblik fik major Laguitte, som slog gadedøren i, en sådan vandstråle i hovedet fra de sprukne tagrender, at man kunne høre ham bande gennem det larmende vejr. Så hørte man kun, mens regnen plaskede ned, Charles' pen sagte kradse på papiret. Fru Burle havde taget sin gamle plads foran kaminen, stiv, med blikket hæftet på den slukkede ild, hensunket i sine stadige tanker og i samme stilling som alle andre aftener.

2

Enkemadam Melanie Cartier havde en café, der lå på rådstuepladsen, et stort uregelmæssigt torv beplantet med små støvede elmetræer. Den hed egentlig Café de Paris; men man plejede i Vauchamp at sige: "Går du med hen til Mélanie?"

Lokalet bestod af en temmelig stor sal og en smal stue, der hed Dameværelset, med divaner med sort plysses betræk langs med væggene og fire marmorborde, et i hvert hjørne. Her plejede Mélanie at søge ind efter at have ladet Phrosine afløse sig ude ved disken, og tilbragte da aftenen sammen med stamgæsterne, som ude i byen kaldtes: "De herrer i Dameværelset", en benævnelse, der på en gang indeholdt noget udmærkende og noget nedsættende, og som plejede at ledsages af et smil, der dulgte en hemmelig misundelse.

Madam Cartier var i en alder af fem og tyve år blevet enke efter en vognmager, der til stor forbavselse for Vauchamp havde overtaget Café de Paris efter en onkel og en skønne morgen havde bragt hende med sig hjem fra Montpellier, hvortil han hvert halvår plejede at foretage en rejse for at forsyne sig med spirituosa. Han var da netop i færd med at udstyre sit hus og havde foruden sine andre fornødenheder valgt sig en kone, der kunne egne sig til at lokke gæsterne til at fortære noget. Man erfarede aldrig, hvor han havde samlet hende op, og han ægtede hende endda først efter, at han i et halvt år havde prøvet hende ved disken. For resten var meningerne om hende noget delte i Vauchamp: Nogle erklærede Mélanie for en herlig kvinde, andre beskyldte hende for at være noget mandhaftig. Hun var høj, havde store træk, et stridt kruset hår, der faldt ned over øjenbrynene; men ingen turde benægte hendes duelighed til at "besnære mændene". Hun havde smukke øjne, som hun misbrugte til at se stift på herrerne i Dameværelset, så de blegnede ved det og blev myge, hun havde en god figur, noget, folk i syden satte pris på.

Cartier var kommet af dage på en besynderlig måde. Der var tale om en ægteskabelig tvist og en svulst, der havde dannet sig som en følge af et spark i underlivet. For øvrigt befandt Mélanie sig i nogen forlegenhed, da det gik dårligt med caféen, fordi Cartier havde drukket onklens penge op i sin egen absinth og selv slidt sit billard op; man troede endog en tid lang, at hun ville blive nødt til at sælge. Men hun syntes nu en gang om dette liv, og det var let for en enlig dame at indrette sig; hun behøvede kun nogle få gæster, så kunne salen stå tom, og hun lod sig derfor nøje med at lade klistre noget hvidt papir med forgyldning på væggen inde i dameværelset og lade divanerne betrække med nyt plys. Først havde hun en apoteker til stamgæst, så kom der en nudelfabrikant, så en prokurator, derpå en afskediget embedsmand, og således blev da caféen fremdeles holdt åben, skønt opvarteren næppe havde en snes bestillinger om dagen at ekspedere. Hver aften plejede en fire, fem småborgere, der boede i nærheden, ufravigelig at spille deres parti domino i den store sal; vel var Cartier død, og Café de Paris var slået ind på en besynderlig retning, men de så intet og vedblev deres vante tidsfordriv. Da opvarteren begyndte at blive overflødig, gav Mélanie ham til sidst sin afsked, og det blev nu Phrosines sag at tænde et enkelt gasblus henne i en krog til småborgerne. Undertiden kunne det vel hænde, at en sværm unge mennesker, lokket hid af de historier, der var i omløb, strammede hinanden gensidigt op til at gå ind hos Mélanie og kom stormende ind i salen med en støjende og tvungen latter; men den modtagelse, de fik, var isnende kulde og værdighed, og enten fik de slet ikke værtinden at se, eller, hvis hun var til stede, bragte hun dem til at gå fra koncepterne ved at give den

som den skønne kvinde, der knuste dem med sin foragt; for hun var for klog til at glemme sig selv for nogle narrestregers skyld. Mens den store sal blev ved at være mørk, alene med undtagelse af den krog, hvor småborgerne mekanisk sad og flyttede deres dominobrikker, opvartede hun selv herrerne i Dameværelset med utvungen men dog behersket elskværdighed, idet den største frihed, hun tog sig, var at læne sig over skulderen på en og anden for at kunne følge et særlig interessant spil, mens de fik deres parti ecarté.

En aften blev disse herrer, der omsider havde lært gensidigt at tåle hinanden, ubehageligt overraskede ved at træffe kaptajn Burle bænket i dameværelset. Han var, som det lod til, om formiddagen tilfældigt gået ind i caféen for at tage en vermouth og havde fået sig en passiar med Mélanie, der var alene til stede, og da han var kommet igen om aftenen, havde Phrosine straks vist ham ind i det lille værelse.

Et par dage efter var kaptajn Burle enehersker, uden dog derfor at have jaget hverken apotekeren, nudelfabrikanten, prokuratoren eller den pensionerede embedsmand på flugt. Den lille korpulente kaptajn, der efter hans regimentskammeraters udtryksmåde var "en rad efter kvindfolk" og derfor havde fået tilnavnet: Pigernes Jens, sværmede navnlig for de store og svære skikkelser, og hans tilbøjeligheder var så almindeligt bekendte, at hver gang officererne, eller endog de menige, på deres vej mødte et rigtig kæmpemæssigt kvindfolk, lige meget om hun var klædt i silke eller pjalter, plejede de at sige: "Det var en for Burle." Derfor havde Mélanie gjort et umådeligt indtryk på ham og betaget ham så fuldstændig, at han efter et halvt års forløb var

hensunket i en sløvhedstilstand, i hvilken hans missende øjne i det oppustede ansigt uafbrudt fulgte hendes blik, ligesom en dresseret hund uroligt holder øje med sin herre, og han glemte sig selv i uafbrudt henrykkelse over hendes stride krusede hår og mandfolkeagtige ansigt med to øjne ligesom et par huller, i den grad, at han fandt sig i alt, for ikke, som han selv udtrykte sig, at blive afskåret tilførsel. Der var en sergent, som betegnede situationen således: "Burle er godt indkvarteret."

Klokken var næsten ti, da major Laguitte atter rasende smækkede døren op til Café de Paris og lod den stå åben efter sig, så man kunne se den mørke rådstueplads forvandlet til en gul pøl, der sydede under den plaskende skylregn. Gennemblødt lige til skindet og med en strøm hen ad gulvet efter sig gik han sporenstregs hen til disken, hvor Phrosine sad og læste i en roman.

"Din skarns kvind!" sagde han, "jeg skal lære dig holde en militær for nar!"

Og han løftede sin hånd op og skulle til at give hende en lussing, som hun heldigvis undgik ved forskrækket at vige tilbage, mens de tilstedeværende småborgere sad og så til med åben mund uden at kunne begribe sammenhængen. Men majoren lod sig ikke sinke; han skubbede døren op ind til Dameværelset og dumpede ned mellem Mélanie og kaptajnen, just som hun var i færd med kælent at lade ham slubre en toddy i sig i små teskefulde, ligesom man mader en kanariefugle. Der havde den aften ikke været andre end pensionisten og apotekeren, der begge i et anfald af melankoli var gået tidligt hjem, og Mélanie, der den næste dag absolut skulle bruge to

hundrede francs, benyttede sig nu af lejligheden til at indsmigre sig hos kaptajnen.

"Nå, lille basse, vær nu sød; kom så med snablen! Smager det godt, min lille gris?"

Og kaptajnen sad rød og med matte øjne og suttede på skeen med største velbehag.

"Guds død og pine!" brølede majoren, "har du nu fået barnepige? Og så siger de derude, at du ikke er her, og smider mig på døren, mens du sidder herinde og lader dig kæle for."

Burle fo'r sammen og skubbede toddyen til side, mens Mélanie ærgerlig gjorde en bevægelse fremad, som om hun ville dække ham med sin store krop. Men Laguitte så hende rolig og bestemt lige ind i øjnene, så hun mærkede, der kunne være fare for at få en på øret. "Lad os være alene," sagde han i en rolig tone.

Hun tøvede endnu et sekund; men da hun derpå syntes, hun allerede mærkede lussingen i luften, bestemte hun sig bleg af raseri til at gå ind til Phrosine ved disken.

Da de endelig var alene, stillede major Laguitte sig med korslagte arme foran kaptajn Burle, bøjede sig ned over ham og brølede ham ind i ansigtet: "Dit asen!"

Den anden havde lyst til at blive vred, men fik af lutter forbløffelse ikke tid til det.

"Hold mund! Du har på en sjofel måde holdt en ven for nar og stukket mig nogle falske kvitteringer ud, som kunne skaffe os begge to på galejerne. Det er en net behandling! Bærer man sig således ad, når man har kendt hinanden i tredive år?"

Burle var ligbleg faldet tilbage på stolen og rystede og bævede, som om han havde feber i kroppen. Majoren fortsatte

gående frem og tilbage udenom ham med jævnlige næveslag i bordet:

"Du har altså snydt som en gemen penneslikker, og det for sådan en kamels skyld. Havde du endda snydt for din moders skyld, det kunne jeg forstå; men at du er rendt med kassen for at give sylene ud her i dette hul, det er til at blive gal over. Sig mig en gang, du nå jo have en skrue løs, når du, i din alder, kan falde på at ødelægge dig for sådan en dragons skyld! Lyv bare ikke, jeg har jo selv med egne øjne set, hvad det er for kunster I har for."

"Tal du bare ikke med, du spiller jo," stammede kaptajnen.

"Ja gu spiller jeg," svarede majoren, der blev endnu mere rasende over denne bemærkning, "og jeg er et asen, at jeg gør det, fordi jeg sætter hele min ejendom over styr, og fordi det ikke ligefrem gør standen ære. Men, for fanden, selv om jeg spiller, så snyder jeg dog ikke. Ødelæg dig selv, så meget du har lyst til, lad din moder og knægten derhjemme dø af sult, om du vil, men hold dig fra kassen og rod ikke dine venner ind i ubehageligheder!"

Derpå tav han, og Burle blev siddende med stive øjne og fjollet mine, uden at man hørte andet end majorens støvler, der skrabede hen ad gulvet.

"Og så har vi ikke en eneste skilling at klare med," vedblev han heftigt. "Du kommer i hullet, gør du, dit asen!"

Derpå blev han roligere, tog kaptajnen om håndleddet og rejste ham op fra stolen.

"Nå, kom nu med, vi må se at hitte på en udvej, for jeg lægger mig ikke, før den sag er klaret. Jeg har en idé."

Ude i det forreste værelse sad Mélanie i en livlig men dæmpet passiar med pigen Phrosine. Da hun så de to herrer gå deres vej, havde hun den dristighed at sige til Burle med sin sødeste stemme: "Går De allerede, kaptajn?"

"Ja, han går," svarede Laguitte i en grov tone, "og jeg tænker, han ikke tiere skal sætte sine ben i Deres sjofle knejpe."

Pigen blev forskrækket og trak i Mélanie, idet hun mumlede: "Den drukkenboldt!" men nu slap den ørefigen løs, som majoren så længe havde gået og gemt på. Heldigvis bukkede de to kvindfolk sig hurtigt, så han kun ramte Phrosines chignon, slog hendes kappe flad og knækkede hendes kam. De tilstedeværende småborgere harmedes over det.

"Lad os nu komme af sted," sagde Laguitte med en ed og skubbede Burle ud på fortovet. "Bliver jeg længere, slår jeg dem alle ihjel."

Udenfor nåede vandet dem til anklerne, og regnen piskede dem ind i ansigterne, da de gik over pladsen. Kaptajnen sjaskede af sted i tavshed, men majoren begyndte igen at bande og på en hidsig måde bebrejde ham hans "skurkeri". Det var et nydeligt vejr at rende om på gaden i, ikke sandt? Havde han nu ingen dumheder gjort, så kunne de nu begge to have ligget i deres varme seng i stedet for at traske omkring her i sølet. Så talte han om Gagneux, slagteren. Sådan en kæltring, der tre gange havde skaffet hele regimentet mavepine med sit rådne kød. Om otte dage var kontrakten med ham udløbet, men ikke for alverden skulle hans tilbud om ny leverance blive modtaget ved næste licitation. "Det skal jeg love for, for det bestemmer jeg," brummede majoren. "Hellere ville jeg hugge en arm af end skaffe den giftblander en eneste skillings fortjeneste."

Han trådte i det samme forkert og faldt i en rendesten lige til knæene, hvilket fremkaldte en ny strøm af eder og forbandelser. Derpå fortsatte han: "Nu går jeg op til ham, hører du; så venter du nedenfor så længe. Jeg vil vide, hvad den slyngel har i sinde, og om han har den frækhed i morgen at gå til obersten, som han har truet med. Guds død og pine, en slagter, være i komplot med en slagter! Nå, du er såmænd ikke kræsen! Nej, det tilgiver jeg dig aldrig!"

De var netop kommet hen på torvet, hvor Gagneux' hus lå i fuldstændigt mørke; man Laguitte bankede stærkt på, og der blev lukket op. Kaptajn Burle blev stående udenfor i den bælgmørke nat uden at tænke på at søge ly, så fortumlet var han i hovedet. Han lod regnen plaske ned over sig i den krog, hvor han havde stillet sig op, og kedede sig ikke en gang; for han havde ikke længere nogen forestilling om tiden, og en summen i hjernen forhindrede ham i at tænke. Han stod og gloede på huset, der med sine tillukkede døre og vinduer var som uddøet, og da majoren efter en times forløb kom ud igen derfra, forekom det kaptajnen, at han lige var gået derind.

Laguitte mælede ikke et ord, og Burle dristede sig ikke til at spørge ham ud. Et enkelt øjeblik søgte de efter hinanden og gættede gensidigt, hvor de befandt sig i mørket; så gik de atter gennem dunkle gyder, hvor vandet skyllede af sted som i en flodseng, side om side, usikre og stumme, mens majoren i hårdnakket tavshed end ikke længere bandede. Men da de atter kom over rådhuspladsen og endnu så lys i Café de Paris, slog han Burle på skulderen og sagde: "Hvis du tiere sætter dine ben i det hul ..."

"Vær du kun rolig," svarede kaptajnen uden at lade ham tale ud og ville række ham hånden til farvel; men Laguitte svarede: "Nej vist ikke, jeg følger dig til din dør; så er jeg vis på, at du i alt fald ikke i aften går mere derhen."

De blev ved at gå, men da de nåede Franciskanergade, sagtnede de begge deres skridt, og da kaptajnen udenfor sin dør havde fået trukket nøglen op af lommen, bestemte han sig endelig til at spørge: "Nå, hvad så?"

"Hvad så?" svarede majoren med sin grove stemme; "ikke andet end, at jeg er et asen ligesom du. Ja, jeg har gjort en slet streg. Gid pokker også havde dig! Nu kommer vore soldater til endnu et fjerdingår at æde råddent kød." Og han forklarede, hvorledes den skurk til Gagneux lidt efter lidt havde fået ham lokket ind på en handel: Han gik ind på at lade være med at gå til obersten, ja han ville endog skænke dem de to tusinde francs og levere af ham egenhændigt underskrevne kvitteringer i stedet for de falske; men til gengæld forlangte han, at majoren ved den næste licitation skulle sikre ham kødleverancen. Den sag var nu afgjort. "Det bæst må have en ordentlig profit, siden han således kan give slip på to tusinde francs."

Rørt havde Burle grebet sin gamle vens hænder, som han heftigt trykkede, idet han fremstammede nogle usammenhængende ord til tak. Den slette streg, majoren havde begået for at frelse ham, rørte ham til tårer.

"Det er første gang," brummede denne; "men det skulle nu så være. Det er da også s..., at man ikke har to tusinde francs liggende i sit skrivebord. Det kan nok gøre én led ved kortene. Jeg er nu desværre en gang en gammel dagtyv; men lad du nu

bare være at komme dér igen, for jeg vil være evig fordømt, om jeg tiere rører et kort."

Kaptajnen omfavnede ham; men da han var gået ind, blev majoren endnu stående et øjeblik foran den lukkede dør for at være sikker på, at han virkelig gik op og lagde sig. Endelig, netop som klokken slog tolv, mens regnen fremdeles plaskede ned over den i mørket slumrende by, gik han hjem i pinefulde betragtninger over sine folk og standsede, idet han med forandret mæle fuld af inderlig medynk udbrød: "De stakkels djævle, der nu skal æde kokød for to tusinde francs!"

3

Der opstod en almindelig forbavselse, da det kom til regimentets kundskab, at Burle havde brudt med Mélanie. Efter en uges forløb var det en uimodsigelig kendsgerning, at kaptajnen ikke længere satte sine ben i Café de Paris, og det blev fortalt, at apotekeren, til pensionistens store sorg, havde indtaget den ledige plads. Men hvad der var endnu mere utroligt: Kaptajn Burle holdt sig nu hjemme inden fire vægge, førte et ordentligt liv, ja tilbragte endog aftenerne i kakkelovnskrogen med at høre den lille Charles i sine lektier. Hans moder havde ikke sagt et eneste ord til ham om hans maskepi med Gagneux og blev fremdeles siddende stiv som en pind og tavs som en mur i sin lænestol; men hendes blikke sagde tydeligt nok, at hun troede ham helbredet.

En fjorten dages tid efter kom major Laguitte af sig selv til middag. Vel følte han sig lidt forlegen ved igen at skulle være sammen med Burle, ikke på sine egne vegne, men på hans, fordi han var bange for at vække stygge erindringer hos ham;

imidlertid var det ham dog, siden kaptajnen var blevet et nyt og bedre menneske, en glæde at trykke hans hånd og spise en skefuld suppe med ham.

Burle var oppe på sit værelse, da Laguitte indfandt sig; han blev derfor modtaget af fru Burle. Da han havde fortalt, at han kom for at spise til middag hos dem, spurgte han med sænket røst: "Hvordan går det?" – "Det går rigtig godt," svarede den gamle dame. – "Er der ikke noget mistænkeligt?" – "Slet ikke noget. Han går hver aften i seng klokken ni, er aldrig ude og ser meget glad ud." – "Det var jo pænt," udbrød majoren med en ed. "Jeg vidste nok, at det blot gjaldt om at give ham en ordentlig røffel. Han har dog endnu ære i livet, det bæst."

Da Burle kom ned i stuen, knugede han hans hænder på den hjerteligste måde, og inden de gik til bords, stod de lidt og førte en dannet passiar foran kaminen og holdt lovtaler over familielivets glæder, som navnlig kaptajnen ikke noksom kunne prise: Når han havde løst sine bukseseler og taget sine morgensko på og strakt sig i sin lænestol, ville han ikke bytte med nogen konge, sagde han. Majoren gav ham ret, men iagttog ham samtidig skarpt og fandt, at hans dydige levned ikke havde afmagret ham, men at han tværtimod var blevet endnu mere oppustet, øjnene store og munden tyk. Han stod med en doven og søvnig mine og sank sammen i sit eget kød, mens han gentog: "Familielivet, det er det eneste, der duer, åh familielivet!"

Majoren blev lidt urolig ved at se ham så oppustet og bemærkede: "Ja, det kan nu være meget godt; men man kan også overdrive alt. Du skulle tage dig lidt motion og også en gang imellem gå hen på caféen."

"På caféen, hvorfor skulle jeg det? Jeg har jo her alt, hvad jeg trænger til. Nej, nej, jeg bliver hjemme, det er meget bedre."

Charles var i færd med at lægge sine bøger og stile i orden, da der til majorens forundring kom en pige ind for at dække bord.

"Hvad, har De fået en pige?" spurgte han fru Burle.

"Ja, jeg har været nødt til det," svarede hun med et suk. "Mine ben ville ikke længere gøre tjeneste, og huset led under det. Så fik jeg heldigvis gamle Cabrol til at overlade mig sin datter, De kender ham jo nok, det er ham, der fejer torvet. Han vidste ikke, hvor han skulle gøre af Rosa; så tog jeg hende og lærer hende nu at lave mad."

Pigen gik ud af stuen, og majoren spurgte: "Hvor gammel er hun?" – "Næppe fyldt sytten år, og både dum og snavset; men jeg har hende for ti francs om måneden og middagsmad."

Da Rosa igen kom ind med en stabel tallerkener, fulgte majoren hende med øjnene, skønt han ellers ikke plejede at interessere sig for piger, og blev forbavset over hendes grimhed. Hun var lille, temmelig mørk og lidt krogrygget, havde et ansigt, der med sin fladtrykte næse mindede noget om et abefjæs, hendes mund var stor, hendes øjne små og grønlige, de brede lænder og lange arme gjorde, at hun så ud til at være stærk.

"Nej, nu har jeg da aldrig set mage til fjæs," udbrød Laguitte formelig oplivet, da pigen igen gik ud for at hente peber og salt.

"Pyt med det," mumlede Burle i en ligegyldig tone, "hun er meget villig til sin gerning, og hun kan altid være god nok til at vaske tallerkener."

Middagen gik udmærket; der blev trakteret med suppe og lammeragout. Charles måtte fortælle historier fra skolen, og for

at vise, hvor sød han var, spurgte fru Burle ham gentagne gange: "Ikke sandt, du vil være militær?" og trak de blege læber op til et smil, når drengen med en dresseret hunds forskræmte lydighed svarede: "Jo, bedstemoder." Kaptajn Burle havde lagt sine albuer op på bordet og sad og tyggede langsomt med en åndsfraværende mine. Der var meget varmt i værelset, hvis kroge lå i en ubestemt skygge, da der ikke fandtes andre lamper end den ene, der stod på bordet; der herskede et vist tungt og trykket velvære, den slags hyggelighed, man finder hos uformuende folk, der ikke skifter tallerkener for hver ny ret og bliver uhyre glade, når der i det sidste øjeblik bliver sat en terrin med pisket æggehvide på bordet.

Rosa havde endnu ikke åbnet munden men havde hele tiden trampet rundt bag gæsterne med sine tykke hæle, der fik bordet til at danse. Endelig stillede hun sig op ved siden af kaptajnen og spurgte med en grov stemme: "Behager herren ost?" –

"Hvad? Nå!" sagde Burle og for sammen. "Ja vel, ost; hold fast på tallerkenen!" Derpå skar han sig et stykke schweizerost, mens pigen stod og så på ham med sine små griseøjne. Laguitte sad og lo; for Rosa havde lige fra måltidets begyndelse været ham til megen morskab. Han bøjede sig over mod kaptajnen og hviskede til ham: "Ved du hvad, hun er noget af det stiveste, jeg længe har set; værre mund og næse er der ingen, der har. Hør, send hende en dag op til obersten, at han kan få hende at se, det vil fornøje ham." Han følte en næsten faderlig glæde over hendes grimhed og kaldte på hende. "Kom lidt herhen, min pige; skal jeg ingen ost have?" Hun gik hen med tallerkenen til ham, og han blev siddende med kniven i osten og glemte at skære, bare for at se på hende, og godtede sig ret ved synet af

hende, da han opdagede, at hendes ene næsebor var større end det andet. Rosa stod med den største alvor og lod sig beglo, ventede, til han havde taget ost, tog af bordet og forsvandt.

Mens nu majoren og fru Burle sad og passiarede sammen og Charles arbejdede på sine stile, fik kaptajnen sig en lur henne i kakkelovnskrogen, og der sænkede sig ned fra det høje loft en dyb ro som hos borgerlige familier, der i god forståelse samles i et og samme rum. Klokken ni vågnede Burle og gabte og sagde, han ville gå til ro; de måtte undskylde ham, men han kunne virkelig ikke holde sine øjne åbne. En halv times tid efter sagde majoren god nat; men da fru Burle ville lade Rosa lyse ham ned, kunne hun ikke finde pigen; hun måtte allerede være gået op på sit kammer, for hun plejede altid at gå i seng med hønsene, det var skrækkeligt, så den pige kunne sove, tolv timer i træk, om det skulle være.

"Lad mig bare ikke gøre nogen ulejlighed," sagde Laguitte og åbnede døren; "vel er jeg lige så dårlig til bens som De, men når jeg holder mig ved rækværket, kan jeg klare mig uden at slå noget i stykker. Nå, min kære frue, det glæder mig at se, at De ikke længere har nogen grund til bekymring, jeg har lagt nøje mærke til Burle, og jeg tør bande på, at der ikke er noget i vejen med ham. Det var såmænd også på tide, han hørte op med at rende efter pigerne, for det begyndte at tage en gal retning."

Majoren gik beroliget hjem; det var en skikkelig familie og et hus, hvis vægge var af glas, og hvor ingen uanstændighed ville kunne skjules.

Hvad der i grunden mest frydede ham ved denne omvendelse, var, at han ikke længere var nødt til at kontrollere kaptajnens skriverier, for der var ikke noget, der kedede ham

mere end alle disse dokumenter; nu, da Burle var begyndt at blive ordentlig, kunne han, majoren, ryge sin pibe og skrive under med lukkede øjne, når han blot af og til kastede et lille blik på kvitteringerne for at overbevise sig om, at de var ægte, og at summerne stemte, og da der således var gået en måneds tid uden tegn til uregelmæssigheder, lod han sig nøje med at blade regnskaberne igennem og se, om der var balance, som han altid forhen havde gjort. Men da han en formiddag, tilfældigvis, ikke fordi han nærede nogen mistanke, men ene og alene, fordi han havde tændt sig en ny pibe, kom til at løbe en sammenlægning igennem, opdagede han en fejl på tretten francs; facit var forvansket med denne sum for at bringe regningerne til at stemme, mens de enkelte beløb, der skulle lægges sammen, nøjagtig svarede til de tal, kvitteringerne angav.

Dette forekom ham lidt mistænkeligt, og han lovede derfor sig selv, at han ville lægge alle summerne sammen uden dog at sige noget til Burle om det. Næste uge var der atter en fejl i regnskabet på nitten francs, og han blev nu så urolig, at han lukkede sig inde med listerne og tilbragte en afskyelig formiddag med at se det hele igennem og lægge alting sammen, idet han svedte og bandede, så hans hoved var nær ved at sprænges. Ved hver sammenlægning kom der et snyderi på nogle francs for dagen, ynkelige snyderier på ti, ni, elleve francs; i de sidste regnskaber sank det ned til en tre, fire, ja der var endog et, i hvilket Burle kun havde taget halvanden francs. I hen ved to måneder havde kaptajnen således knebet af kassen, og majoren kunne ved at sammenligne datoerne bevise, at den

lektion, han havde givet ham, akkurat i otte dage havde båret sine frugter. Dette gjorde ham i højeste grad forbitret.

"Guds død og pine!" brølede han ene i sin stue og bankede med de knyttede næver på protokollerne, "det er endnu mere sjofelt. De falske kvitteringer fra Gagneux var der dog i hvert fald noget forsorent ved, men denne gang har han sat sig selv i klasse med en kokkepige, der rapser to sous på kurven. Snyde ved sammentællingen, stikke halvanden francs i lommen! Nej, det er virkelig for sjofelt. Hvorfor render det asen ikke før væk med hele kassen og solder pengene op med en eller anden ballerina!"

Han harmedes over det lurvede i disse snyderier og var desuden rasende over selv på ny at være blevet taget ved næsen på en så elementær måde; i hele to timer gik han op og ned ad gulvet i sit værelse og vidste hverken ud eller ind, bandende og lynende og snakkende højt med sig selv.

"Nu ved man da, hvad han er for en karl. Men her må handles. Om jeg så gav ham en overhaling hver morgen, så ville han alligevel hver eftermiddag stikke sit trefrancsstykke i lommen. Men hvor djævlen sætter han dog de penge over styr? Han går aldrig mere ud, han lægger sig klokken ni, og alting ser ordentligt og anstændigt ud derhjemme hos dem. Skulle den svinepels have skjulte laster, som man ikke før har lagt mærke til?"

Majoren gik hen igen til sit skrivebord, lagde de besvegne summer sammen og fandt, at de løb op til fem hundrede og fem og fyrretyve francs. Hvor skulle han dog tage de penge fra? Det befalede eftersyn af kassen stod netop for døren, og hvis obersten skulle få den forrykte idé at tælle en side i regnskabet

efter, ville hemmeligheden være røbet og Burle være om en hals. Denne forestilling slog lidt koldt vand i blodet på ham, så han holdt op med at bande og blev stående ubevægelig med billedet af fru Burles stumme fortvivlelse for øje, men samtidig blev hans hjerte så tungt for hans eget vedkommende, at hans bryst var nær ved at sprænges. "Frem for alt," mumlede han, "må jeg have et klart indblik i det asens forhold, så kan jeg altid bag efter handle."

Han gik hen til Burles kontor og så, just som han indfandt sig der, et skørt forsvinde ind ad døren. I den tro at han nu var på sporet, sneg han sig hen for at lytte og kendte Mélanie på hendes fistlende stemme; hun beklagede sig over de herrer i Dameværelset og talte om en veksel på to hundrede francs, som hun ikke vidste udveje for; skifteretten var derhjemme, alting ville blive solgt. Da kaptajnen næppe svarede hende og sagde, at han ikke havde en eneste skilling, brast hun til sidst i gråd, sagde du til ham og kaldte ham "sin egen basse"; men alle disse kunstgreb hjalp hende ikke det mindste, og al hendes elskværdighed lod til at være spildt, eftersom Burle uafbrudt med hul røst gentog: "Det lader sig ikke gøre." En times tid efter gik Mélanie rasende sin vej, og majoren, der var yderlig forbavset over, at sagerne havde taget den vending, ventede endnu et øjeblik, inden han gik ind i kaptajnens værelse, hvor han traf denne ene og fuldstændig fattet. Til trods for den rasende lyst, han havde til at skælde ham huden fuld, sagde han dog ikke et ord til ham, fordi det var hans faste beslutning først og fremmest at få fuldstændig besked om den hele sammenhæng.

Kontoret så meget anstændigt ud med det bejdsede bord og kaptajnens stol, hvorpå der lå en luftpude af et meget uskyldigt udseende; pengekassen, der stod henne i et hjørne, var forsvarlig lukket til uden mindste sprække. Sommeren var i anmarch, og man kunne gennem det åbne vindue høre en sisken kvidre; alt var i orden, og mapperne udsendte en duft af gammelt papir, der indgød en høj grad af tillid.

"Var det ikke Mélanie, der gik herfra, just som jeg kom?" spurgte Laguitte.

Burle trak på skuldrene og mumlede: "Jo; hun prøvede igen på at klemme mig for to hundrede francs. Hun får ikke ti francs, ikke så meget som ti sous."

"Så?" vedblev majoren for at føle ham på tænderne, "jeg havde ellers ladet mig fortælle, at du igen var begyndt at besøge hende."

"Jeg? Nej, nu har jeg aldrig hørt mage! Nej, du kan tro, jeg har fået nok af alle de dumheder."

Laguitte gik sin vej igen ganske rådvild. Hvad kunne dog de fem hundrede og fem og fyrretyve francs være gået til? Skulle den bandit nu, da han havde slået sig fra kvindfolk, være begyndt på at spille eller drikke? Han gav sig selv det løfte, at han endnu samme aften ville overraske Burle i hans hjem; måske kunne han da ved enten at bringe ham selv på gled eller fritte hans moder komme efter sandheden. Så fik han om eftermiddagen skrækkelig ondt i sit ben, som han i den sidste tid kun havde kunnet gå på ved hjælp af en stok, hvad der slet ikke var efter hans hoved, fordi han, som han i sin rasende fortvivlelse bemærkede, kom til at ligne en invalid. Ikke desto mindre gjorde han om aftenen en fortvivlet anstrengelse, rejste

sig op fra sin lænestol og hinkede hen i Franciskanergade – heldigvis var det meget mørkt, så han kunne bruge stokken som krykke – og kom derhen, da klokken slog ni. Gadedøren stod på klem, han humpede ind og var netop pustende og stønnende nået op på tredje sal, da han til sin overraskelse troede at høre Burles stemme en trappe højere oppe. Af nysgerrighed gik han derop og skimtede for enden af en gang til venstre en lysstråle, der kom fra sprækken i en dør; men da hans støvler knirkede, blev døren atter lukket, og han blev stående i bælgmørke. "Det er i grunden idiotisk af mig," tænkte han; "det er vel bare en kokkepige, der er i færd med at gå i seng." Alligevel listede han sig hen og lagde øret tæt op til døren; han hørte to stemmer samtale og blev stående med åben mund: Det var Burle og Rosa.

Hans første indskydelse var at slå døren ind, så harmfuld var han over, at en kaptajn i den franske hær kunne nedværdige sig så dybt; men han betvang sig til sidst og gik sitrende af vrede bort fra døren og blev stående på trappegangen lænet op til væggen. Benene var nær ved at svigte ham, og han stod og svingede sin stok som en sabel i mørket ude på trappen, mens han mumlede de græsseligste eder mellem tænderne. Nu vidste han, hvorfor den foragtelige karl til Burle altid blev siddende hjemme og gik i seng hver aften klokken ni; nu kunne han forstå, hvortil de penge blev anvendt, som han snød kassen for. Jo, det var rigtignok en omvendelse, der havde vasket sig.

Hvad skulle han nu gøre? Gå ind og give kaptajnen et livfuld hug? Nej, det var synd, for den gamle dames skyld der nedenunder. Så var det bedre at lade ham blive i sin pøl. Desuden ville man dog aldrig kunne få ham renset for det

smuds, der klæbede ved ham, og når et menneske var sunket så dybt, så var der ikke andet for at gøre end at kaste en skovlfuld jord på ham som på et andet kadaver. Selv om man trak ham op af hans mødding, ville han dog dagen efter begynde forfra igen og til sidst ende med at stjæle sous-stykker til at købe brystsukker for til de små skidne tiggertøse. Guds død! Hærens penge! Hvad blev der af fanens ære! Og navnet Burle, der en gang havde været agtet og anset, det skulle nu trækkes ned i snavset! Nej, således måtte den sag ikke ende!

Et enkelt øjeblik fik majoren et anfald af rørelse. Havde han endda blot haft de fem hundrede og fem og fyrretyve francs! Men nej, ikke en hvid! Den foregående aften havde han henne i officersmessen drukket sig fuld i cognacstoddy som en anden sekondløjtnant og bagefter tabt en afskyelig masse penge i spil; nu kunne han gå her og rave, han havde ikke fortjent bedre!

Efter nogen tøven besluttede han sig til at lade parret deroppe være uforstyrret, gik ned ad trappen og ringede på. Det varede godt og vel fem minutter, inden der blev lukket op, så kom fru Burle selv og åbnede døren. "Undskyld, at jeg har ladet Dem vente," sagde hun, "jeg troede, at Rosa, den syvsoverske, endnu var oppe. Det er bedst, jeg får hende op af fjerene." Majoren bad hende lade være og spurgte efter Burle. "Han har ligget og snorket siden klokken ni. Vil De ikke banke på hans dør?" – "Nej, jeg ville blot kigge ind til Dem og sige Dem god aften."

Inde i spisestuen sad Charles på sin sædvanlige plads ved bordet og var blevet færdig med sine stile, men han så forskrækket ud, og hans stakkels fine hænder sitrede. Bedstemoderen plejede, før hun sendte ham i seng, at læse højt

for ham i krigshistorien, for i ham at udvikle familiens heltemod, og beretningen om skibet *Le Vengeur*, der, efter at størstedelen af dets besætning er faldet, synker i bølgerne, havde gjort ham ganske nervøs og sat hans fantasi i en så heftig bevægelse, at han så syner. Fru Burle bad majoren undskylde, at hun læste beretningen til ende, og da hun, efter at den sidste matros havde råbt: *Vive la république!* højtideligt lukkede bogen i, var Charles så hvid som et lagen.

"Nu har du altså hørt, min dreng, at det er enhver fransk soldats pligt at dø for fædrelandet," sagde den gamle dame.

"Ja, bedstemoder," svarede drengen, kyssede hende på panden og gik bævende af angst op i sit store værelse, hvor den ringeste knirken i panelet fik den kolde sved til at springe ud af hans pande.

Majoren havde siddet og hørt til med en alvorlig mine. Jo, Guds død, æren frem for alt! Aldrig ville han tillade Burle, den usle karl, at vanære den stakkels gamle kone og knægten, og siden fyren havde så megen lyst til at komme på officersskolen, måtte man sørge for, at han kunne komme der med løftet pande, og dog gyste han endnu tilbage for et fordømt indfald, han havde fået, mens han stod deroppe. Da tog fru Burle lampen for at lyse ham ud. Idet de gik forbi kaptajnens værelse, så hun til sin store forundring nøglen sidde i døren, hvad den ellers aldrig gjorde, og sagde til majoren: "Gå en gang derind, han har ikke godt af at sove så meget, han bliver så tung i hovedet af det." Og, inden han kunne forebygge det, lukkede hun døren op, men blev stående som forstenet, da hun så, at værelset var tomt. Laguitte var blevet ganske rød i hovedet og så forlegen ud, at hun straks var på det rene med situationen,

så meget mere som en mængde småting allerede tidligere havde vakt hendes mistanke, og hun udbrød stammende: "De vidste det, hvorfor sagde De mig det ikke? Nu har han naturligvis igen stjålet!" Hun blev stående stiv og rank men så bleg som døden og tilføjede i en hård tone: "Jeg ville ønske, han var død!"

Laguitte tog og knugede begge hendes hænder og fjernede sig derpå hurtigt, for hans strube var som sammensnøret, og han kunne gerne have grædt. Guds død! Nu havde han taget sin beslutning.

4

Eftersynet skulle finde sted i slutningen af måneden, og majoren havde kun ti dage til sin rådighed. Straks næste dag hinkede han hen i Café de Paris og forlangte en halv bajer, som Phrosine bragte ham i største angst for at få en på øret, ligesom også Mélanie blegnede ved synet af ham. Men majoren lod til at være meget rolig, lod sig bringe en stol til at strække sit ben på og drak sit øl som enhver anden skikkelig mand, der er tørstig. Da han havde siddet der en times tid, så han to officerer, en bataljonskommandør ved navn Morandot og en ritmester Doucet, komme over rådhuspladsen, og han vinkede ad dem med sin stok og bød dem en bajer. Officererne ville ikke sige nej, og da pigen havde bragt det forlangte, spurgte Morandot majoren: "Søger De nu her?" – "Ja, man får godt øl her." Ritmester Doucet blinkede skælmsk og spurgte: "Kommer De i Dameværelset, major?" Laguitte lo uden at svare, og de begyndte nu at drille ham med Mélanie, hvilket han meget godmodigt fandt sig i, idet han blot trak på skuldrene og sagde,

at hun havde en god figur, at de kunne gerne gøre sig lystige over ham, men at de selv kunne komme til at søbe den kål, de nu spyttede i, hvorpå han vendte sig om mod disken og med et forsøg på at tale i en galant tone udbad sig noget mere øl.

Mélanie var så forbavset, at hun rejste sig op og selv bragte øllet. Majoren holdt hende op med snak henne ved bordet og gik endog så vidt i selvforglemmelse, at han flere gange klappede hendes hånd, som hun havde lagt på en af stoleryggene, og hun, der var vant til at blive taget på både med blid og ublid hånd, viste sig meget forekommende mod den gamle "Haltefanden", som hun og Phrosine plejede at kalde ham, i den tro, at han pludselig var blevet forlibt i hende. Doucet og Morandot så på hinanden. Hvad for noget? Var den pokkers major blevet Burles efterfølger! Hille den slemme syge, hvor ville der blive leet ved afdelingen!

Pludselig udbrød Laguitte, der gennem den åbne dør holdt øje med rådhuspladsen: "Hvad, der er jo Burle!"

"Ja, han plejer at komme her hver eftermiddag på denne tid, når han går fra kontoret," svarede Phrosine, der ligeledes havde nærmet sig.

Til trods for sit dårlige ben havde majoren rejst sig op og råbte, idet han væltede stolene. "Hej, Burle, kom herhen og drik en bajer!" Kaptajnen var aldeles forbløffet over at se Laguitte sammen med de to andre officerer hos Mélanie, og nærmede sig mekanisk. Det var en så uventet begivenhed, at han ikke ville tro sine egne øjne og standsede tøvende på dørtærsklen. "En bajer!" kommanderede majoren og vendte sig derpå om mod Burle og spurgte "Hvad går der af dig? Kom ind og tag plads! Er du bange for, at vi skal æde dig?"

Da kaptajnen havde sat sig ned, blev der en forlegen pause, under hvilken Mélanie bragte bajeren med lidt sitrende hænder, da hun hele tiden var bange for, at der skulle blive en scene, som kunne nøde hende til at lukke beværtningen. Majorens kurmageri begyndte at gøre hende urolig, og hun gjorde et forsøg på at undslå sig, da han indbød hende til at nyde noget, men, som om han var herre i huset, havde han allerede bestilt et glas likør hos Phrosine, og Mélanie blev nødt til at sætte sig ned mellem ham og kaptajnen, hvorpå han i en tone, der ingen modsigelse tålte, gentagende bemærkede: "Jeg forlanger respekt for damerne! Lad os dog vise os som galante franskmænd, død og pine! Madam Cartiers skål!"

Burle sad og stirrede på sit krus med et forlegent smil, mens de to andre officerer, der ikke fandt smag i denne pokuleren, gjorde et forsøg på at bryde op. For resten var der heldigvis ikke andre til stede end småborgerne, der fik deres eftermiddagsparti henne ved bordet i krogen og drejede hovederne, hver gang majoren bandede, forargede over at se så mange mennesker og rede til at true Mélanie med at gå hen i Jernbanecaféen, hvis her skulle blive samlingssted for militæret. Phrosine lå halvt hen ad disken, hvor hun igen havde taget fat på sin roman, mens en sværm af fluer summede omkring de snavsede borde, som hun nu kun vaskede hver lørdag.

"Hvad, vil du ikke klinke med madammen?" spurgte majoren Burle i en grov tone. "Du kunne dog gerne være en smule høflig."

Doucet og Morandot havde igen rejst sig op for at gå, men han ville ikke lade dem slippe. "Vent nu bare lidt, så følges vi ad.

Det bæst der har heller ingen levemåde."

De to officerer blev stående op, forundrede over majorens plumpe vredesudbrud, Mélanie prøvede på at stifte fred ved at le på en forbindtlig måde og lægge sine hænder på armene af de to mænd, men Laguitte vedblev, "Nej, lad mig være! Hvorfor vil han ikke klinke? Jeg vil ikke tåle, at nogen fornærmer Dem, forstår De det? Jeg har desuden fået nok af den svinepels."

Burle var blevet ganske bleg af vrede over denne fornærmelse, han rejste sig op og sagde til Morandot: "Hvad går der dog af ham, siden han således får mig ind for at give en scene? Er han fuld?"

"Jeg skal ..." bandede majoren med en frygtelig ed, rejste sig på de vaklende ben og stak kaptajnen en lussing med fuld kraft, som Mélanie kun ved hurtigt at bukke sig undgik at få det halve af.

Men nu blev der et forfærdeligt spektakel, under hvilket Phrosine råbte og skreg henne ved disken, som om hun var blevet slået, og småborgerne i deres forfærdelse forskansede sig bag deres bord, da de troede, at samtlige officerer ville trække blank og hugge løs på hinanden. Doucet og Morandot havde imidlertid grebet kaptajnen ved armen for at forhindre ham i at fare løs på majoren og havde fået ham hen til døren, hvor det lykkedes dem at berolige ham noget ved at sige, at hele uretten var på Laguittes side. Obersten skulle nok påtale sagen, de agtede endnu samme aften at melde sig hos ham som vidner til det passerede. Da de endelig havde fået Burle bort, gik de atter ind i caféen, hvor Laguitte, skønt han var meget bevæget og havde øjnene fulde af tårer, med påtaget ro sad og tømte sin bajer.

"Hør nu en gang, major," sagde ritmesteren, "der har De båret Dem galt ad. Kaptajnen har en lavere grad end De, og De véd altså, at han ikke vil få lov til at duellere med Dem."

"Det skal vi få at se," svarede majoren.

"Men hvad har han dog gjort Dem? Han sagde jo ikke et eneste ord til Dem. To gamle kammerater, der er jo ingen mening i det."

Majoren gjorde en ubestemt bevægelse og bemærkede blot: "Ja, det er meget slemt, men han kedede mig nu en gang." Andet ville han ikke svare, og det var al den oplysning, de fik.

Ikke desto mindre vakte sagen megen opsigt, og den almindelige mening ved regimentet var, at Mélanie af ærgrelse over, at kaptajnen havde givet hende løbepas, havde lokket majoren i sine garn, bildt ham nogle historier ind og fået ham til at slå kaptajnen på øret. Hvem skulle have troet det om sådan en gammel karl som majoren? Han, der altid gik og rakkede ned på fruentimrene, han var nu selv blevet fanget i deres net. Skønt der var en almindelig forbitrelse i Vauchamp mod Mélanie, kom hun dog til at spille en vis rolle og blev både frygtet og attrået, og hendes hus fik fra nu af en betydelig søgning.

Næste dag lod obersten majoren og kaptajnen kalde for sig, gav dem en alvorlig irettesættelse og bebrejdede dem, at de havde vanæret hæren på et upassende sted. Hvad ville de nu gøre? Det var ham umuligt at give dem tilladelse til at duellere. Dette spørgsmål var i det sidste døgn blevet ivrigt drøftet i regimentet; man fandt, at en undskyldning ikke ville være tilstrækkelig til at klare sagen, og dog mente man, at en udsoning måske kunne finde sted, hvis obersten krævede det,

på grund af den omstændighed, at majorens dårlige ben gjorde det umuligt for ham at holde sig oprejst.

"Sig mig nu en gang," vedblev obersten, "vil De lægge sagen i min hånd og tage mig til voldgiftsmand?"

"Undskyld, hr. oberst," afbrød majoren ham, "jeg kommer her for at indgive min ansøgning om afsked. Her er den! Dermed er sagen klaret, vil De så blot bestemme dagen til duellen!"

Burle så forbavset på ham, og obersten mente at burde gøre nogle indvendinger. "Det er et meget alvorligt skridt, De dér tager, De mangler jo kun to år i at kunne gå af med fuld pension." Men majoren afbrød ham atter og sagde i en mut tone: "Ja, det får blive min sag." – "Det forstår sig. Vel, jeg skal fremme Deres ansøgning og, så snart den er bevilget, bestemme dagen til duellen."

Denne løsning af spørgsmålet forbavsede regimentet. Hvad gik der dog af den gale major, siden han absolut ville duellere med sin gamle kammerat Burle? Man talte igen om Mélanie og hendes gode figur, og alle officererne drømte nu om hende, fordi hun således havde kunnet beherske de hårdeste halse og optø en gammel istap som majoren. Da ritmester Morandot en dag mødte Laguitte, lagde han ikke dølgsmål på sine bekymringer med hensyn til hans fremtid og spurgte ham, hvad han nu ville leve af, hvis han ikke faldt i duellen; han havde jo ingen formue, og selv om han som kommandør af Æreslegionen kunne hæve noget, ville han jo dog kun få halv pension som officer og således næppe have til det tørre brød. Laguitte lod ham snakke og stod blot og rullede med øjnene uden at se på noget bestemt med den stumme stædighed, som findes hos indskrænkede mennesker, og da Morandot prøvede

på at fritte ham angående hans had til Burle, gjorde han den samme ubestemte bevægelse som tidligere og gentog de samme ord: "Ja, det var slemt nok; men han kedede mig nu en gang."

Hver morgen var det første spørgsmål, man hørte på stuerne, i marketenderiet og i officersmessen: "Nå, er hans begæring om afsked blevet bevilget?" Man ventede på duellen og var især spændt på det sandsynlige udfald, den ville få, hvilket var genstand for ivrig drøftelse. De fleste troede, at Laguitte ville blive stukket ned ved det første udfald, fordi det var meningsløst af en mand i hans alder med et næsten lamt ben at være så forhippet på at duellere, andre rystede derimod på hovedet og indrømmede vel, at Laguitte ikke just havde opfundet krudtet, men fremhævede til gengæld, at han var bekendt for at være den dueligste ved hele afdelingen til at bruge det, og at han, der oprindelig var adopteret af et kompagni, havde tilkæmpet sig sine officers-epauletter ved en hensynsløs tapperhed. Burle derimod gjaldt for en kujon og en dårlig skytte. Man fik nu imidlertid at se, og spændingen voksede; for den pokkers afskedsbevilling lod vente længe på sig.

Ingen var dog så urolig og forstyrret som major Laguitte. Der var allerede gået otte dage, og eftersynet skulle begynde om to; men endnu hørte man intet. Han begyndte at ængstes for, at han til ingen verdens nytte skulle have slået sin gamle ven på øret og indgivet begæring om afsked uden dog derved at forhale skandalen et eneste øjeblik. Hvis han faldt, ville han blive fri for den ærgrelse at opleve den, og hvis han dræbte Burle, ville sagen straks blive neddysset, han ville da have reddet hærens

ære, og den små ville kunne komme ind på officersskolen. Men, for pokker, så måtte de penneslikkere deroppe i ministeriet skynde sig! Majoren kunne ikke længere blive på ét sted, man så ham bestandig gå og snuse om posthuset, passe postkarlene op og spørge oberstens ordonnans ud for at få at vide, om der ikke var kommet noget. Han kunne ikke længere sove, og da han nu blæste alverden et stykke, støttede han sig så kraftigt på sin stok, når han haltede af sted, at han var nær ved at brække den.

Dagen før eftersynet skulle være, var han endnu en gang på vej op til obersten, da han blev som slået ved synet af fru Burle, som kom gående et par skridt borte med Charles ved hånden for at følge ham til skole, og som han ikke havde set siden sidst, fordi hun havde holdt sig inde hele tiden. Han gik til side på fortovet, for at hun kunne komme forbi, men til drengens store forundring hilste ingen af dem; fru Burle gik rank og kold så tæt forbi ham, at hun næsten rørte ved ham, men uden så meget som at blinke, og han blev stående og så efter hende med et underlig blandet udtryk af rørelse og forbløffelse. "Guds død," brummede han, "jeg er dog vel et menneske," og han betvang en tåre.

Da han kom hen til obersten, sagde en kaptajn, som stod der: "Nå, nu er da endelig skrivelsen kommet." Majoren blev bleg, brummede og kunne ikke glemme synet af den gamle dame, der stiv og ubevægelig gik hen ad gaden med drengen ved hånden. Død og pine! Nu havde han i otte dage så inderligt ønsket, at den skrivelse endelig måtte komme, og når så den lap papir til sidst virkelig kom, så skulle den i den grad bringe ham ud af fatning, så han var nær ved at gå ud af sit gode skind.

Duellen fandt sted næste morgen tidlig i kasernegården omme i en smøge. Luften var skarp, solen skinnede lyst og muntert. Laguitte måtte næsten bæres hen til valpladsen af en af sine sekundanter, der tog ham under den ene arm, mens han med den anden lænede sig til sin stok. Burle så med sit oppustede gule, fede ansigt ud, som om han havde været til svir den foregående nat, og var nær ved at stå og sove. Der blev ikke vekslet et eneste ord; man længtes efter at få en ende på det hele.

Ritmester Doucet var den af sekundanterne, der skulle give signal. Han holdt deres klinger fast, slap derpå og trådte tilbage, idet han sagde: "Vær så god, mine herrer!"

Burle angreb straks, fordi han ville føle Laguitte på tænderne og vide, hvad han havde at holde sig til; han havde i de sidste ti dage lidt af mareridt for denne urimelige sags skyld, som han slet ikke havde kunnet blive klog på. Han havde nok en slags anelse, men viste den med gysen fra sig, fordi den havde døden i følge med sig, og han ikke kunne få sig til at tro, at en ven kunne spille ham et sådant puds for at bilægge deres strid. Desuden beroligede tanken om Laguittes ben ham noget, og han antog, at han ville slippe med et stik i skulderen eller armen.

I omtrent to minutter havde de krydset deres kårder med den kradsende lyd, der er ejendommelig for stål, da frigjorde kaptajnen sin for at gøre et udfald, men majoren fik sin gamle smidighed i håndleddet tilbage, tog en dygtig kvintparade og ville have gennemboret kaptajnen, hvis han havde riposteret. Burle trak sig hurtigt tilbage, men han blev dødbleg, for han følte sig i sin modstanders vold, fordi denne foreløbig havde

skånet ham, og han indså nu, at det var hans dødsdom, der skulle fuldbyrdes.

Dog tøvede Laguitte endnu stadig og stod så fast som en klippe på sine svage ben, mens de to modstandere i et par angstfulde øjeblikke målte hinanden med øjnene: I Burles mørke blik lå der en tryglende bøn om nåde; han vidste, hvorfor han skulle dø, og lovede som et barn, at han aldrig skulle gøre det mere; men majorens øjne var klare, han skulle og måtte beherske den rørelse, han som retskaffen gammel karl følte.

"Jeg må gøre en ende på det," mumlede han mellem tænderne, og nu var det ham, der angreb.

Han gjorde en hurtig bevægelse med sin klinge fra højre til venstre, men det var blot en finte, den vendte tilbage i samme stilling og fo'r derfra som et lyn ind i brystet på kaptajnen, der faldt om som en livløs klump uden en gang at udstøde et skrig. Laguitte havde sluppet sin kårde og stod og så på den stakkels tykke Burle, der lå på ryggen og stak maven i vejret; han var så betaget af sindsbevægelse, at han næppe kunne udstøde en af sine sædvanlige eder, og hans ben svigtede ham i den grad, at han ikke en gang kunne bruge sin stok, men sekundanterne måtte støtte ham på begge sider.

To måneder efter humpede den afskedigede major af sted i solskinnet gennem en afsides liggende gade i Vauchamp og mødte igen fru Burle og den lille Charles, begge sørgeklædte. Han ville prøve på at undgå dem, men da han var så dårlig til bens, nåede de ham, skønt de ikke fremskyndede deres gang. Charles havde det sædvanlige forskræmte udtryk i sit pige-ansigt, fru Burle så streng og grublende ud, som hun plejede. Da Laguitte trykkede sig ind i krogen ved en port for at lade

dem passere uhindret forbi, standsede hun pludselig foran ham og rakte ham hånden, som han efter nogen tøven tog og trykkede, men med en så stærk skælven, at han rystede den gamle dames arm. Der blev en pause, under hvilken de vekslede stumme blikke; derpå sagde endelig bedstemoderen: "Charles, giv majoren hånden." Drengen adlød uden at forstå meningen, majoren var blevet ganske bleg og turde næppe røre ved den lille fine barnehånd. Da han endelig indså, at han måtte sige noget, kunne han ikke hitte på andet end at spørge: "Har De fremdeles i sinde at sende ham på officersskolen?" – "Ja vist, når han bliver gammel nok til det," var svaret.

Fjorten dage efter bukkede Charles under for en tyfusagtig feber. Hans bedstemoder havde, for at gøre ham krigsvant, en aften igen læst om skibet *Le Vengeur*s kamp, men om natten var han begyndt at fantasere og var død af skræk.

Hvorledes man dør

1

Grev de Verteuil er 55 år gammel, indehaver af en stor formue og tilhører en af Frankrigs mest kendte familier. Da ikke har statsmagtens sympati, har han måtte beskæftige sig med forskelligt, så godt han kunne; har skrevet artikler til alvorlige tidsskrifter, der har skaffet ham adgang til Akademiet for de moralske og politiske videnskaber, har kastet sig ud i vidtløftige forretningsaffærer og har på skift været ivrigt optaget af landbrug, opdragelse og de skønne kunster. Engang har han endog været deputeret og udmærket sig ved sin indædte opposition.

Grevinde Mathilda de Verteuil er 46 år, men regnes endnu for at være en af Paris' mest henrivende blondiner. Alderen synes kun at gøre hende hud endnu mere hvid. Hun har været noget mager, men hendes skuldre, der nu er blevet fyldigere, har antaget en silkeblød frugts runde former. Hun har aldrig været smukkere; når hun træder ind i en salon med sit guldgule hår og sin fløjlsagtige hud, vækker hun misundelse hos kvinder, der er tyve år yngre end hun.

Grevens og grevindens privatliv har været af den slags, der ikke bliver talt om. De har forenet sig, som man nu engang forener sig i deres verden. Man siger endog, at de har levet fortroligt sammen i nogle år, hvorunder de har fået en søn, Roger, nu løjtnant, og en datter, Blanche, der sidste år blev gift med en vis hr. de Bussac. Deres børn udgør nu et bånd mellem dem. Gennem de mange år, hvor de har levet hver for sig, er de

forblevet gode venner af en dybtfølt egoisme. De rådfører sig ind imellem med hinanden, viser hinanden en udsøgt opmærksomhed over for resten af verden, men i hjemmet opholder de sig i hver sin lejlighed, hvor de efter behag modtager deres mest intime venner.

En nat kommer Mathilda hjem fra et bal klokken to om morgenen. Hendes kammerjomfru klæder hende af, og idet denne forlader værelset, siger hun:

"Hr. greven har haft et ildebefindende til aften."

Grevinden, der allerede sover halvvejs, vender langsomt hovedet:

"Ah," mumler hun.

Så strækker hun sig for at ligge mere bekvemt og tilføjer:

"Væk mig i morgen klokken ti – jeg venter min skrædder."

Da greven den følgende dag ikke er kommet ned til morgenmaden, spørger grevinden til hans helbred og beslutter derpå at gå op til ham. Hun finder ham i sin seng, meget bleg og højtidelig. Tre læger er der allerede; de taler dæmpet sammen og har givet ham deres recepter – de vil komme igen samme aften.

Greven bliver passet af to tjenere, der tavse og alvorlige bevæger sig rundt på det bløde tæppe. Det højloftede værelse slumrer i dystert halvlys; alle møbler står på deres sædvanlige pladser og ikke et lommetørklæde ligger anderledes end sædvanlig. Det er den smukke, værdige sygdom; den højtidelige sygdom, der venter på besøgende.

"Hvad fejler dig, min ven?" spørger grevinden, da hun er kommet ind.

Greven gør et forsøg på at smile.

"Åh, jeg er blot en smule træt," siger han. "Jeg har bare brug for lidt hvile. – Tak, fordi De ulejligede Dem herop."

Der går to dage. Værelset er stadig fuldt af værdighed. Alle genstande er på deres pladser og miksturerne er forsvundet uden at efterlade en eneste plet. Tjenernes glatbarberede ansigter røber hverken spor af træthed eller kedsomhed. Greven er klar over, at hans liv står i fare; han har krævet at få sandheden at vide af lægerne og lader dem gøre som de vil, uden at beklage sig. Som regel ligger han med lukkede øjne eller også stirrer han stift frem for sig, som om han reflekterede over den ensomhed, han er overladt til.

Grevinden siger ude i verden, at hendes mand ikke befinder sig vel. Intet er forandret i hendes vaner; hun spiser, sover og spadserer på sine sædvanlige tider. Hver morgen og aften kommer hun op til greven for at forhøre sig om, hvorledes han har det.

"Nå, har du det bedre, min ven?"

"Åh ja, meget bedre; tak skal De have, kære Mathilde."

"Hvis De ønsker det, bliver jeg gerne hos Dem."

"Nej, nej, det er ikke nødvendigt. Julien og Francois klarer de ganske udmærket. Hvorfor skulle De dog udmatte Dem ..."

De føler begge inderst inde, og forstår hinanden så udmærket: siden de har levet adskilt, bør de også dø således. Greven ejer denne egoistens bitre nydelse; han ønsker at gå hinsides ganske alene, uden at skulle opleve alle disse smertens kedsommelige scener omkring sin seng. Han ønsker, så meget som muligt, både for sin egen og grevindens skyld, at forkorte ubehaget ved deres sidste samvær på tomandshånd. Hans sidste vilje er at forsvinde på en ædel måde, som en

verdensmand, der ikke vil forstyrre eller virke ubehagelig over for nogen.

En aften mærker han dog, at han ikke har langt igen, og at han næppe kommer til at opleve morgendagen. Da grevinden kommer på sin sædvanlige visit, siger han, idet han tvinger sig til at smile en sidste gang:

"Gå ikke ud i aften … jeg har det ikke godt."

Han vil undgå, at hun skal udsættes for verdens sladder. Hun ventede dette råd og bliver i sygeværelset. Lægerne forlader ham ikke mere og de to tjenere passer stadig deres dont med samme tavse geskæftighed. Man har ladet børnene, Roger og Blanche, kalde; de sidder ved siden af sengen, tæt ved moderen. Andre slægtninge er forsamlede i et tilstødende værelse, og på denne måde hengår natten i en tung venten. Om morgenen henter man sakramenterne, og greven modtager nadveren i alles påsyn for at opfylde sin sidste pligt mod religionen. Alle ceremonier er nu fuldbragt – han kan dø. Men han har ikke travlt, synes at få ny kræfter, så at han ikke skal dø på en brutal og støjende måde. Hans åndedrag, der høres tydeligt i det dystre, store værelse, minder om et urværk, der er kommet i ulave. Det er en velopdragen mand, der går bort. Og da han har omfavnet sin hustru og sine børn, skubber han dem blidt tilbage, lægger sig tilbage i sengen, idet han vender sig ind mod væggen, og dør alene.

En af lægerne bøjer sig ned, lukker den dødes øjne og siger sagte:

"Det er forbi."

Sukke og hulken bryder stilheden.

Grevinden, Roger og Blanche er faldet på knæ og græder med foldede hænder; man kan ikke se deres ansigter. Derpå fører de to børn deres moder ud, som i døren, for at vise sin fortvivlelse, vrider sig i en konvulsivisk hulken. Og fra dette øjeblik tilhører den døde kun begravelsesritualets pomp og pragt.

Lægerne er gået bort, med bøjede hoveder og vagt bedrøvede miner. Man har bedt en præst fra sognet om at komme og våge over den døde. De to tjenere, som er blevet derinde sammen med præsten, sidder stive og vigtige – man ønsker, at de skal holde ud helt til det sidste. En af dem, som bemærker, at en teske er blevet efterladt på et bord, rejser sig og lader den hastigt forsvinde i sin lomme, således at den smukke orden i værelset ikke forstyrres.

Man hører hammerslag fra etagen nedenunder, de kommer fra den store salon: det er tapetserere, der er ved at omdanne den til ligværelse. Hele dagen går med balsameringen – dørene er lukkede og balsamereren alene med sine medhjælpere. Da man dagen efter flytter greven ned og lægger ham på "lit de parade", er han i kjole og har fået et svagt genskin af en ungdommelig lød over det blege ansigt.

Allerede kl. 9 på begravelsesdagen hører man en mumlen af stemmer i huset. I en salon i den nederste etage modtager den afdødes søn og svigersøn mængden af besøgende; de bukker og overholder sørgende personers tavse høflighed. Der er kendte og velrenommerede mænd af adelen, hæren, administrationen – ja endog senatorer og medlemmer af Instituttet.

Endelig klokken 10 sætter toget sig i gang for at begive sig til kirken. Ligvognen er af første klasse, prydet med strudsefjer og draperet i sort med sølvfrynser. Kisten bæres af en hertug, en

marskal af Frankrig, der er en gammel ven af afdøde, en tidligere minister og en akademiker. Roger de Verteuil og monsieur de Bussac går forrest, efter dem følger en mængde mennesker med sorte kravatter og handsker, alle sammen vigtige medlemmer af samfundet, der stønnende bevæger sig fremad i støvet med en dump støj som fra en spredt flok får.

Hele kvarteret er på benene og i vinduerne; mængder af folk står i rækker på fortovene med blottede hoveder og betragter den udstafferede ligvogn, der stolt passerer forbi dem. Gadetrafikken er standset for den uendelige række af sørgeekvipager; omnibusser og hyrevogne holder i kø i sidegaderne, man hører kuskene bande og slå smæld med piskene. Grevinde de Verteuil er hjemme hos sig selv; hun har lukket sig inde i sin lejlighed og ladet meddele, at hendes smerte er for stor, at hun næsten er kvalt i tårer. Hun ligger udstrakt i en chaiselong, leger med den ene ende af sit bælte, ser op i loftet, trøstet og drømmende.

I kirken udstrækker ceremonien sig over næsten to timer. Hele præsteskabet er i bevægelse; lige fra tidligt om morgenen har man set præster klædt i messeskjorter løbe forvirret til og fra med befalinger, mens de tørrer sveden af panden og højlydt pudser næse. I midten af kirken står en katafalk. Til sidst er alle kommet på plads, damerne til venstre, herrerne til højre, orglet intonerer sine klagetoner, kirkesangerne jamrer dumpt, børnene i koret istemmer sange, der lyder som en skinger hulken, mens der står høje, grønne flammer op fra faklerne omkring kisten, og med deres spøgelsesagtige bleghed øger hele den ceremonielle pragt.

"Skal Faure ikke synge i dag?" spørger en deputeret sin nabo.

"Det tror jeg," svarer naboen, en tidligere præfekt, en statelig mand, der mildt smilende ser på damerne.

Og da kunstnerens stemme hæver sig mod den skælvende hvælving:

"Oh, hvilken metode, hvilket omfang hans stemme har!" siger han dæmpet, idet han som tegn på sin begejstring sagte nikker takten med hovedet.

Alle de tilstedeværende er henrykte af beundring. Damerne tænker med et fraværende smil på læberne på deres opera-aftener. Denne Faure besidder virkelig et stort talent. En ven af den afdøde går så vidt som til at sige:

"Han har virkelig aldrig sunget bedre. Det er kedeligt, at den stakkels Verteuil ikke kan høre ham, han holdt så meget af ham."

Kirkesangerne går rundt om katafalken i deres sorte korkåber. Omkring tyve præster gør ceremonien endnu mere indviklet; de knæler, begynder atter og atter på med deres latinske fraser og stænker med vievandskostene.

Endelig går også de indbudte rundt om kisten, og kostene går fra hånd til hånd. Man går ud efter at have trykket den afdødes nærmeste families hænder. Det skarpe dagslys udenfor blænder mængden.

Det er en smuk junidag, og der flyver små, lette tråde rundt i den varme luft. På den lille åbne plads foran kirken får man en del skub og stød, for optoget vil ikke rigtig komme i orden. De, der ikke vil være med længere, forsvinder. I to hundrede meters afstand ser man allerede ude for enden af gaden ligvognens fjer hoppe op og ned, og til sidst kan man ikke se dem mere, skønt kirkepladsen stadig er fyldt af vogne. Man hører vogndøre blive

slået heftigt i og hestenes skarpe trav mod stenbroen. Efterhånden kommer kuskene ind i rækken; toget begiver sig til kirkegården.

I vognene er man helt ugenerte, og man kunne gerne tro, at de langsomt var på vej til Boulogneskoven for at tage sig en spadseretur. Da man ikke mere kan se ligvognen, glemmer man også snart begravelsen og begynder at konversere; damerne taler om sommersæsonen, herrerne om deres forretninger.

"Hvordan med Dem, kæreste, skal De igen i år til Dieppe?"

"Muligvis, men det bliver ikke før i august. På lørdag tager vi til vor ejendom i Loire."

"Jo, min ven, han opsnappede brevet, og samme dag duellerede de; jo, det gik ret udmærket, kun en lille skramme. – – – Samme aften spiste jeg til middag med ham i klubben. Han vandt igen 25 louisdorer fra mig."

"Er det ikke rigtigt, at aktionærmødet er i overmorgen? Man vil have mig ind i bestyrelsen. Jeg er ellers virkelig så fuldt optaget, at jeg ikke ved, om jeg er i stand til –"

Rækken af vogne befinder sig i en allé. En frisk skygge falder fra træerne, og solen leger i det grønne løv. Pludselig råber et lille ubetænksomt fruentimmer, der læner sig ud af et vognvindue:

"Nej, hver her dog er dejligt!"

Nu kommer toget ind på Montparnasse-kirkegården. Stemmerne sænker sig og man hører kun hjulenes skraben mod gruset. Verteuils gravkapel ligger for enden af gangen, til venstre: et stort kapel af hvid marmor med mange skulpturer. Kisten stilles foran kapellets dør og talerne begynder.

I alt fire taler. En gammel minister genopliver mindet om den afdødes politiske liv; han fremstiller ham som en tilbageholdende ånd, der kunne have frelst Frankrig, hvis han ikke havde foragtet intriger. Derpå taler en ven om hans mange dyder, som hele verden må begræde. Så tager en ukendt herre ordet, som udsending for en industriel forening, hvor greve de Verteuil havde været ærespræsident. Og endelig taler en lille mand med en trist mine om det savn, der opfylder Akademiet for de moralske og politiske videnskaber.

De tilstedeværende interesserer sig imens for de nærliggende grave og læser inskriptionerne på marmortavlerne. De, som måtte ønske at følge med i talerne, kan kun høre enkelte ord.

En gammel mand med sammenknebne læber, som havde opfanget frasen: "... hans hjertes egenskaber, denne store karakters ædelmod og godhed ..." mumlede, idet han rystede på hovedet: "Jo, bevares! Jeg havde ellers nok af ham, for en rigtig ærkeskælm, det var han."

Det sidste farvel forsvinder i luften. Da præsterne har velsignet den afdøde, trækker alle sig tilbage, og i det afsides hjørne ser man nu kun graverne, der sænker kisten ned i graven. Rebene gnider mod kisten med en dump lyd, egetræet knager. Greve de Verteuil er kommet hjem.

Men grevinden har ikke rørt sig fra sin chaiselong; hun leger stadig med bæltet på sin morgenkåbe, blikket er som før rettet mod loftet, og hun synes stadig at være nedsunket i det dybe drømmeri, som efterhånden frembringer en bleg rødme på den smukke blondines kinder.

2

Madam Guérard er enke. Hendes mand, som hun mistede for 8 år siden, var dommer. Hun tilhører det bedre borgerskab og har en formue på to millioner. Hun har tre børn, tre sønner, som ved deres faders død hver fik fem hundrede tusinde francs.

Men disse sønner, som nu er i en moden alder, er vokset op som vildskud i denne kolde, stive og overspændte familie, med begær og fejl, som ingen ved, hvor stammer fra. I løbet af nogle år har de forødt hele deres formue. Den ældste, Charles, som er fascineret af mekanik, har smidt sine fem hundrede tusinde ud på umulige opfindelser. Den anden, Georges, har for størstepartens vedkommende brugt sine midler på kvinder.

Den tredje, Maurice, er blevet taget ved næsen af en god ven, som han ville bygge et teater sammen med. For nuværende er de tre sønner fuldstændig afhængige af deres moder, som ganske vist sørger for, at de har tag over hovedet og får føden, men som altid – af forsigtighedshensyn – bærer nøglerne til husets skabe på sin person.

De bor alle sammen i en rummelig lejlighed ved Rue de Turenne i Marais-kvarteret. Madame Guérard er 68 år gammel. Med årene har hun tillagt sig adskillige besynderlige vaner. Hun forlanger, at der skal herske en klosterlignende ro i hendes omgivelser, og at alting skal være smukt og ordentligt. Hun er nærig, tæller selv sukkerknalderne, låser de åbnede vinflasker inde og uddeler kun linned og porcelæn, når det er uomgængelig nødvendigt. Hendes sønner elsker hende, uden tvivl endog meget, og skønt de er over tredive og trods alle deres dumheder, opretholder hun med eftertryk sin moderlige myndighed i forholdet til dem. Men når hun af og til føler sig

ensom midt blandt sine tre lange rær af sønner, mærker hun i sig en lønlig uro, idet hun altid frygter for, at de skal forlange penge af hende, hvilket hun ikke er sikker på tilstrækkelig fast at kunne afslå dem. Af samme årsag har hun gjort sig umage med at anbringe hele sin formue i ejendomme. Hun ejer tre huse i Paris og flere lejligheder i omegnen af Vincennes. Alle disse ejendomme giver hende meget hovedbrud, men giver hende dog ro i sindet, og hun udtænker uafladelig nye undskyldninger for ikke at skulle give større summer ud på én gang.

Både Charles, Georges og Maurice prøver for resten at rage så mange fordele til sig af deres moder, som de kan. De har opslået deres bolig hos hende, slås om smulerne og bebrejder hinanden, hvis en af dem har fået mere end den anden. De ved, at moderens død vil gøre dem rige, og ser hen til den og bruger den som en undskyldning for ikke at foretage sig noget som helst. Skønt de aldrig taler om det, tænker de udelukkende på, hvordan fordelingen kommer til at gå for sig. Hvis de ikke kan blive enige, må de sælge ejendommene, hvilket altid er en ruinerende affære. Disse tanker står altid for dem, ikke sådan af ondskabsfuldhed, men blot fordi det jo er godt at være forudseende. Det er jo ganske fornøjede, udmærkede fyre, gennemsnitlig ærlige, og ligesom alle andre ønsker de, at deres moder må leve så længe som muligt. Hun er dem ikke til besvær på nogen måde, men det forhindrer ikke, at de *venter*.

Sådan står altså sagerne.

En aften føler madame Guérard sig dårligt tilpas efter middagen. Hendes sønner tvinger hende til at gå i seng og lader hende derpå alene med kammerjomfruen, idet hun

overbeviser dem om, at hun blot er plaget af en kraftig hovedpine.

Dagen efter er den gamle dames tilstand forværret, og den urolige huslæge forlanger en konsultation. Det gælder livet for madame Guérard, og i de følgende dage udspilles et regulært drama rundt om den døendes seng.

Hendes første tanke, da hun mærkede, at hun var lænket til sengen, var at lade sig bringe sine nøgler og lægge dem under hovedpuden. Hun ville stadig kunne styre huset fra sin seng og beskytte sine gemmer mod ødelæggelse. Mange kampe blev udkæmpet i hendes sjæl, og mangen tvivl søndersled hende. Først efter lang tøven besluttede hun at handle, selv når det gjaldt den mindste, ubetydelige ting. Hendes tre sønner er samlet; hun studerer deres ansigtsudtryk med urolige øjne og venter på en indgivelse fra højere magter.

En dag finder hun, at det Georges, der har fortjent hendes fortrolighed. Hun giver ham tegn til at nærme sig hende og siger hviskende:

"Se – her har du nøglen til skænken ... tag sukkeret ud ... Du skal låse døren godt i og bringe mig nøglen igen."

En anden dag bliver hun grebet af mistanke til Georges og følger alle hans bevægelser med øjnene, som om hun frygtede, at han ville proppe nipset fra kaminhylden i lommerne. Hun kalder på Charles; betror nu ham sine nøgler, idet hun mumler:

"Kammerjomfruen følger med dig ... tæl efter, hvor mange lagner hun tager, og lås selv skabet bagefter."

Under denne sygdom er det hendes største straf, at hun ikke mere kan våge over husets udgifter. Hun erindrer sig sine børns dumheder og mærker nok, hvilke dovne, langfingrede

lækkermunde de er. I lang tid har hun ikke næret nogen agtelse for dem, thi de har aldrig gjort nogen af hendes drømme til virkelighed, men tværtimod ofte såret hende i hendes strenge og sparsommelige vaner. Kun den moderlige hengivenhed ser gennem fingre og tilgiver. Dybt inde i hendes øjne kan man læse en bøn om, at de dog vil vente, til hun ikke er der mere, før de begynder at tømme hendes skuffer og dele hendes gods. Denne deling, lige for øjnene af hende, ville være en tortur for hendes nærighed, der oplever sin sidste opblomstring.

Imidlertid viser sønnerne sig fra deres bedste side. De er blevet enige om, at der altid bør være en af dem i moderens nærhed. Man sporer en oprigtig hengivenhed hos dem i deres mindste omsorg. Men uden selv at vide af det, drager de med sig den ydre verdens tankeløshed, lugten af de nylig slukkede cigarer og tankerne om dagens nyheder. Den syges egenkærlighed lider meget under ikke at kunne være alting for sine børn i sine sidste timer. Hun bliver stadig svagere og svagere, men hendes mistænksomhed rejser en høj mur mellem hende og de unge mænd. Selv om de ikke af sig selv havde tænkt på den formue, de skulle arve efter hende, ville hun have indgivet dem denne tanke ved den opførsel, hun iagttog lige til det sidste for at forsvare sit nu unyttige jordiske gods.

Hun ser på dem med et så hvast blik, med en så tydelig frygt, at de vender sig bort. Hun formoder, at de blot sidder og venter på, at dødskampen skal begynde, og i virkeligheden tænker de da også netop på dét. Det er moderen selv, der har vakt deres begær. Når hun opdager, at en af dem er bleg og tankefuld, siger hun til ham:

"Bøj dig nærmere ned til mig ... hvad tænker du på?"

"Ikke på noget, moder!"

Men han ser urolig ud og farer sammen, idet hun tiltaler ham. Hun ryster langsomt på hovedet og tilføjer:

"Jeg gør jer mange bekymringer, mine børn. Men plag jer ikke alt for meget – jeg er snart borte."

De samles om hende og bedyrer, at de elsker hende og at hun nok skal blive rask. Hun gør en stædigt benægtende gestus og synker stadig dybere ned i sin mistro. Det er en forfærdelig dødskamp, forgiftet af pengene.

Sygdommen varer i tre uger. Man har allerede haft fem konsultationer, og de bedste læger har besøgt hende.

Kammerjomfruen hjælper sønnerne med at passe den syge, men trods alle forsigtighedsforanstaltninger er der opstået en vis uorden i værelset. Alt håb er ude. Lægen siger, at hun kan bukke under hvert øjeblik.

En morgen, da sønnerne formoder, at hun er slumret ind, taler de sammen henne ved vinduet om en vanskelighed, der har vist sig. Det er den femtende juli, og en af hendes vaner var altid selv at modtage betalingen fra sine lejere. De er nu i tvivl om, hvordan de skal få fat i disse penge. Portnerne har allerede forhørt sig om, hvordan det skulle gå for sig, men i hendes svage tilstand kan man ikke tale forretninger med hende. Hvis det ventede ulykkestilfælde skulle indtræffe, kunne man nok få brug for lejeindtægterne til at betale de mange udgifter, der forestår.

"Min Gud!" siger Charles dæmpet, "hvis I ønsker det, kan jeg gå til lejerne ... De vil nok forstå vore svære omstændigheder og sikkert betale."

Men Georges og Maurice synes ikke om dette forslag. – De er også blevet mistænksomme.

"Vi kunne følge med dig," sagde Georges. "Vi har alle tre ret store udgifter."

"Nå, jeg skal nok give jer penge ... I regner vel ikke med, at jeg vil flygte med dem?"

"Nej, men det er bedre, vi går sammen. På den måde bliver det mere rigtigt."

De så på hinanden med hadefulde blikke, hvori vrede og misundelse over den forestående deling allerede stod at læse.

Arven var ikke mere så langt væk, og alle ønskede de at få den bedste bid. Charles udtalte ganske højt de tanker, hans brødre gemte i sig:

"Hør – det er bedst, vi sælger. – Hvis vi skændes allerede i dag, vil vi æde hinanden med hud og hår i morgen."

Da høres en rallen fra den syge, som fik dem til hastigt at vende sig om. Deres moder sidder oprejst i sengen, kridhvid i ansigtet med stirrende øjne og hele kroppen gennemrystet af en kuldegysen. Hun har hørt det hele, strækker sine magre arme ud mod dem og stammer med forfærdet stemme:

"Mine børn ... mine børn ..."

En sidste krampe kaster hende tilbage på hovedpuden; hun dør med den afskyelige tanke, at hun bliver bestjålet af sine sønner.

De falder alle tre rædselsslagne ned ved sengen, kysser den dødes hænder og lukker hulkende hendes øjne. I dette øjeblik genoplives erindringen om deres barndom, og de føler, at de har mistet deres bedste ven.

Men denne frygtelige død bliver liggende tilbage i dybet af deres sjæle som et samvittighedsnag, der aldrig forsvinder.

Kammerjomfruen ordner den dødes toilette. Man sender bud efter en nonne, som skal våge over liget. Sønnerne er imens optaget af bekendtgørelsen af hendes død, bestilling af sørgekort og adskillige tilberedelser til begravelsen. Om natten våger de, en ad gangen, sammen med nonnen. I værelset er gardinerne trukket for. Den døde ligger udstrakt med stift hoved og foldede hænder samt et sølvkrucifiks på brystet.

Ved siden af hende brænder et vokslys og en buksbomkvist flyder i en vase, fyldt med vievand. Natten går lidt efter lidt og da dagen bryder frem gennemisnes de af kuldegysninger. Nonnen beder om varm mælk, for hun befinder sig ikke ganske vel.

En time før sørgetoget skal afgår, ser man trappen blive fyldt med mennesker. Porten er draperet i sort med sølvfrynser. Ligkisten er opstillet i et lille, til lejligheden opbygget, trangt kapel. – Den er omgivet af kranse og blomsterbuketter. Alle de indtrædende bestænker den døde med vievandskosten, som ligger i det ved foden af kisten stående vievandskar. Klokken 11 afgår sørgetoget med den afdødes sønner i spidsen. Man genkender nogle personer fra retssalen og formuende industrimænd, som går efter dem, ligesom højtidelige og alvorlige bedsteborgere, som med langsomme skridt vandrer fremad, mens de med skjulte sideblikke iagttager de nysgerrige, der har stillet sig op på fortovet. Tolv sørgeekvipager afslutter toget. Man synes i kvarteret at lægge stor vægt på disse og tæller dem gang på gang.

De tilstedeværende har stor medlidenhed med Charles, Georges og Maurice, der går bag ligkisten med sænkede hoveder og ansigter, der er opsvulmede af gråd. For resten hører man kun én mening, nemlig at de næppe kunne begrave deres moder på en mere værdig måde. Ligvognen er af tredje klasse, og man beregner, at begravelsen vil komme til at koste dem flere tusinde francs. En gammel notar siger med et fint smil:

"Hvis madam Guérard selv havde skullet bekoste sin jordfæstelse, ville hun nok have sparet på et og andet."

I kirken er døren betrukket med sort, orgelet spiller, der uddeles syndsforladelse af sognepræsten. Da de tilstedeværende er defileret forbi kisten, finder de de tre sønner ved indgangen, stående ved siden af hinanden, for at modtage håndtrykkene fra de af de tilstedeværende, som ikke skal med til kirkegården. I ti minutter strækker de hænderne frem, trykker hånd uden at genkende nogen, bider sig i læberne og holder tårerne tilbage, og føler en stor lettelse, da kirken er tom, og de genoptager den langsomme gang bag kisten.

Familien Guérards gravkapel er på Père Lachaise-kirkegården. Flere går derhen til fods, andre i sørge-ekvipagerne. Toget går over Bastille-pladsen og følger Rue de la Roquette. Det er et rigt sørgetog, og arbejderne i det folkerige kvarter følger det med blikket, mens de spiser deres pølser, lagt mellem overskårne brødskiver.

Da man er ankommet til kirkegården, drejer toget til venstre og står snart foran et lille gotisk kapel, hvor man på forsiden ser en indskrift med sorte bogstaver: *Familien Guérard*.

Støbejernsdøren er taget af. Inde i kapellet ser man et alterbord med brændende vokslys.

Rundt om monumentet ses lignende gravkapeller efter samme smag; de står i rækker og danner hele gader. Man kunne tro, man stod i møbelhandlers butik, der netop havde fået færdige skabe, kommoder og chiffonnierer hjem, som han har opstillet symmetrisk i sin prøveudstilling. De tilstedeværende søger en smule skygge i en allé ikke så langt fra kapellet. Et fruentimmer er gået lidt væk for at beundre en meget smuk rosenbusk med et yppigt blomsterflor, som vokser op ad et gitter.

Imens er kisten blevet flyttet ned fra ligvognen. En præst læser de sidste bønner, mens graverne står lidt derfra i deres blå veste. De tre sønner snøfter med øjnene fæstnet på den gabende grav, hvorfra man nu har fjernet marmorpladen. Her i denne grav skal også de til sin tid sove. Nogle venner fører dem bort, da graverne nærmer sig.

To dage senere taler de sammen hos deres moders notar med sammenbidte tænder og tørre øjne, som fjender, der er fast besluttede på ikke at opgive så meget som en sou. Det vil være til deres fordel at vente og ikke påskynde salget af ejendommene. De siger hinanden sandheder lige i ansigtet: Charles vil atter øde sin formue på sine tåbelige opfindelser, Georges bliver vel igen udplyndret af en kvinde, og Maurice er sikkert stadig indblandet i en eller anden ruinerende spekulation, hvori al deres kapital vil blive opslugt. Forgæves forsøger notaren at stifte fred, minder dem om deres interesser, men de skilles under trusler om at mødes igen foran en dommer.

Det er den dødes ånd, der vågner i dem med sin gerrighed og sin frygt for at blive bestjålet. Når tanken om penge forgifter døden, følges den af vrede og had. Man kommer i håndgemæng mellem ligkisterne.

3

Monsieur Rousseau var 20, da han giftede sig med den 18-årige, forældreløse Adèle Lemercier. De ejede sammenlagt 70 francs ved starten af deres ægteskab og solgte brevpapir og stanglak i en port. Derefter lejede de en lille butik, hvori det knap var muligt at vende sig, og i de næste ti år udvidede de efterhånden deres ubetydelige handel. Nu ejer de en papirhandel i Rue de Clichy, som vel er sine halvtreds tusinde francs værd.

Adèle er sygelig og hoster uafladelig. Butikkens indelukkede luft og det stillesiddende liv er meget skadeligt for hende. En læge, man har spurgt, siger at hun har brug for hvile og spadsereture, når vejret er til det. Men den slags forholdsregler er ikke til at overholde, når man ønsker at samle sig en lille formue for derefter at kunne leve i fred og ro. Adèle erklærer, at hun først vil kunne hvile sig og promenere, når de har solgt hele deres lager og trukket sig tilbage til landet.

Monsieur Rousseau bliver meget urolig, når han ser sin hustru bleg og med røde pletter på kinderne, men han har sin papirhandel, som optager ham så meget, at han ikke altid kan være ved hendes side og hindre hende i at være uforsigtig. Somme tider går der uger, uden at han når at tale med hende om hendes helbred, men når så hendes tørre hoste høres oftere end sædvanlig, bliver han bekymret og tvinger hende til at tage en lille spadseretur til Champs-Élysées. Hun vender udmattet

tilbage og hoster endnu værre, men papirhandelens mange besværligheder og kedsommeligheder optager igen monsieur Rousseau og gør ham ligegyldig over for alt andet; sygdommen bliver atter glemt, indtil en ny krise indtræder. Sådan er det altid, når man udelukkende interesserer sig for sin handel. Man dør uden at nå at tage sig af sig selv.

En dag trækker monsieur Rousseau lægen til side og beder ham sige sandheden: er hans hustru virkelig i fare? Denne svarer, at man jo kan vente sig hvad som helst fra naturen, og at han har set mange, der var mere syge, atter komme sig. Da monsieur trænger ind på ham, indrømmer han, at madame Rousseau har brystsyge, som allerede er temmelig fremskreden. Manden blegner, da han hører denne dom. Han elsker Adèle som følge af de mange og lange anstrengelser, de har gjort sig sammen for at komme i bedre omstændigheder. Han har i hende ikke alene en hustru, men en kær forretningsven, hvis flid og klare forstand han til fulde forstår at værdsætte. Hvis han mister hende, lider han dobbelt – både i sin hengivenhed for hustruen som i forretningen. Han må dog trods alt forsøge at holde modet oppe, for han kan jo ikke lukke butikken for at kunne græde ud. Han lader sig derfor ikke mærke med noget og undgår at vise hende sine øjne, der er røde af gråd. Han genoptager sit sædvanlige liv og efter en måned, da han vender tilbage til disse sørgelige tanker, begynder han at mene, at lægerne nok alligevel tager fejl, det gør de jo så ofte. Hans hustru ser ikke mere lige så sygelig ud i hans øjne, og det går så vidt, at han ser hende langsomt dø bort uden selv at lide synderlig under det, optaget som han er af sine

forretninger. Han venter afslutningen, men tror, at den først vil indtræffe engang i en fjern fremtid.

Adèle siger af og til:

"Åh, du skal se, hvor jeg vil få det godt, når vi flytter på landet! Min Gud! der er jo kun otte år til, og de vil sikkert gå hurtigt."

Monsieur Rousseau tænker slet ikke på, at de kunne trække sig tilbage fra forretningerne med det sammen, omend med en noget mindre kapital. Adèle ville heller ikke gå ind på noget sådant, for når man har bestemt sig for en vis sum, må man også kunne vente.

Allerede to gange har det været nødvendigt for madame Rousseau at lægge sig til sengs. Hun forsøger dog at holde sig oppe så længe som muligt og indtager sin vanlige plads ved kassen. Naboerne siger for sig selv: "Se dog den stakkels kvinde, hun har ikke langt igen," og de tager ikke fejl. Man er netop ved at opgøre årets omsætning, da hun for tredje gang bliver syg. Lægen ankommer, taler med hende og skriver adspredt en recept.

Monsieur Rousseau er forberedt, og ved, at den længe frygtede dag er nær, men årsregnskabet lænker ham til butikken, og kun nu og da kan han gå derfra en kort tid. Når lægen kommer, går han altid op sammen med ham, indtager også sine måltider deroppe, og går til ro klokken elleve i et lille sideværelse, hvor han har ladet opstille en feltseng. Tjenestepigen Francoise passer den syge. En rædsom tøs, denne Francoise; hun er fra Auvergne, har hårde, grove hænder og udmærker sig ved en noget tvivlsom renlighed og høflighed. Hun tager hårdt på den døende, giver hende med en misfornøjet mine hendes medicin og støjer voldsomt, når hun

gør rent i værelset, som til stadighed befinder sig i den største uorden. Beskidte flasker står glemt på natbordet, vandfadet bliver aldrig gjort rent og støveklude ligger spredt på stoleryggene, det er svært at finde et sted at sætte fødderne, så meget der ligger spredt omkring. Madame Rousseau klager dog ikke, men nøjes med at banke med knytnæven på væggen, når hun ønsker, at pigen skal komme, og denne ikke behager at svare på hendes kalden. Francoise har andet at lave end at opvarte hende. Hun skal holde butikken i orden, lave mad til monsieur Rousseau og hans bogholder, løbe en mængde ærinder i kvarteret og varetage en mængde andre uforudsete gøremål. Derfor bør fruen heller ikke hele tiden kræve, at hun skal være for hånden. Man passer hende, når man har tid.

Selv om Adèle er sengeliggende, nærer hun alligevel den største interesse for, hvordan handelen går dernede. Hun spørger, om der er blevet solgt meget, og vil hver aften have rede på, hvordan dagen er gået.

Årsregnskabet foruroliger hende meget. Hun taler aldrig om sit helbred, når manden et par minutter er hos hende, men interesserer sig kun for den mulige fortjeneste. Det er hende en stor sorg, da hun får at vide, at årets indtjening har været middelmådig, fjorten hundrede francs mindre end sidste år. Mens hun ligger med høj feber, husker hun den sidste uges bestillinger, udreder indviklede regninger og styrer hele huset. Det er hende, der sender manden bort, da denne sidder for længe hos hende. Hun bliver ikke rask af, at han sidder der, og det kan påvirke forretningerne. Hun er sikker på, at kassererne står i vinduet og kikker ud på folkevrimmelen uden at bestille noget, og siger:

"Gå ned, min ven, jeg forsikrer dig, jeg har ikke brug for noget. Glem ikke at bestille de hvide hæfter, du ved, skolerne begynder snart, og vi har ikke flere."

Hun har allerede gennem lang tid taget fejl af sin virkelige tilstand. Hun håber altid at kunne stå ud af sengen i morgen og indtage sin sædvanlige plads ved pulten; hun kommer endog med en mængde forslag for den nærmeste fremtid. Hvis hun snart kan gå ud, så må de tilbringe en søndag i Saint-Cloud, for hun har en sådan længsel efter at se træer. Pludselig en morgen bliver hun så meget alvorlig. Hele natten har hun ligget vågen og alene, med åbne øjne, og er kommet under vejr med, at hun snart skal dø. Hun siger intet i dagens løb, men ligger og tænker, med blikket rettet mod loftet. Om aftenen beder hun sin mand blive hos sig og siger roligt, som om hun dikterede en regning:

"Hør, du må i morgen bede en notar komme herhen. Der bor en ikke så langt væk, i Rue Saint-Lazare."

"Det er ikke nødvendigt med en notar," råber monsieur Rousseau. "Så langt er vi skam ikke kommet endnu, det forsikrer jeg dig!"

Men hun vedbliver, stadig på sin rolige facon:

"Det er meget muligt, men det vil berolige mig, at jeg ved, vores forretninger er i orden ... Vi giftede os, da ingen af os ejede noget som helst. Nu, hvor vi har sparet nogle håndører sammen, vil jeg ikke have, at min familie skal kunne stjæle noget fra dig ... Til min søster Agathe vil jeg ikke give det mindste – så tager jeg hellere det hele med mig."

Og da hun holder fast ved sin idé, henter manden dagen efter en notar. Hun rådfører sig længe med ham, og ønsker, at der

skal tages alle forholdsregler, så at der ikke kan opstå nogen uenighed efter hendes død. Da testamentet er underskrevet og notaren forsvundet, drager hun et lettelsens suk og hvisker dæmpet:

"Så, nu kan jeg dø rolig ... Jeg kunne ellers nok have fortjent at komme ud på landet. Jeg må bekende, at jeg havde længtes efter det. Men du skal komme derud ... Lov mig at bosætte dig det sted, vi havde valgt sammen, du ved nok, den by i nærheden af Melun, hvor din moder er født ... Det vil glæde mig."

Monsieur Rousseau græder bitre tårer. Hun trøster ham og giver ham gode råd. Hvis han keder sig alene, har hun ikke noget imod, at han gifter sig igen. Han bør dog helst vælge sig et ældre fruentimmer, for unge piger, der gifter sig med enkemænd, gør det som regel for pengenes skyld. Hun taler om en af deres bekendte, hun ville blive lykkelig ved deres forening.

Samme nat gennemgår hun en uhyggelig dødskamp. Hun er nær ved at kvæles, forlanger mere luft. Francoise er faldet i søvn på en stol. Monsieur Rousseau, som står ved hovedgærdet, kan kun trykke den døendes hånd for at vise, at han er der og ikke vil forlade hende. Hen mod morgenen føler hun sig pludselig helt rolig. Hun ånder langsomt, er meget bleg og ligger med lukkede øjne. Hendes mand mener, at han nok kan gå med Francoise ned og åbne butikken, men da han vender tilbage, finder han hende endnu mere bleg, stivnet den samme stilling – kun øjnene er nu åbne. Hun er død.

Allerede længe har monsieur Rousseau frygtet at miste hende. Han græder ikke, men føler sig blot uendelig træt. Han går ned og ser, hvorledes Francoise lukker butikkens skodder, skriver på et ark papir "Lukket på grund af dødsfald" og klæber

det fast ved den midterste luge. Hele formiddagen er man optaget af at gøre rent og ordne det værelse, hvor Adèle er død. Francoise lader til sidst et fugtigt viskestykke glide over gulvet, fjerner medicinflaskerne og stiller et brændende vokslys samt en kop med vievand ved den døde; alene fordi man venter Adèles søster, denne Agathe med slangetungen. Pigen vil ikke have skyld for at have forsømt husholdningen. Monsieur Rousseau har sendt en bogholder afsted for at ordne de nødvendige formaliteter. Selv begiver han sig til kirken, hvor han længe forhandler om begravelsesomkostningerne. Hans sorg bør ikke være grund til, at han skulle lade sig snyde. Han elskede sin hustru og er sikker på, at hvis hun kunne se ham, ville det glæde hende at høre, hvordan han prutter med præsterne og bedemanden. For kvarterets skyld ønsker han dog, at det skal være en anstændig begravelse. Endelig er det hele opgjort – han skal give 160 francs til kirken og 300 til bedemanden. Medregnet nogle mindre poster kommer det hele til at koste ham omkring 500 francs.

Da monsieur Rousseau kommer hjem igen, ser han Agathe, sin svigerinde, stå ved siden af den døde. Agathe er en lang, mager personage med røde øjne og tynde, blålige læber. De sidste tre år har familien Rousseau og hende været uvenner og omgås ikke hinanden. Hun rejser sig ceremonielt og omfavner sin svoger, thi overfor døden ophører al uenighed. Monsieur Rousseau, der ikke har kunnet græde før, hulker nu højt, da han atter ser sin hustru, hvid og stiv med et ansigt så indsunket, at han ikke kan kende hende. Agathe sidder med tørre øjne i den bedste lænestol og lader blikket langsomt vandre rundt i værelset, som om hun var ved at opsætte et nøjagtigt inventarie

over, hvilke møbler der fandtes i det. Endnu har hun ikke spurgt om nogen arv, men man mærker nok, at hun er meget bekymret, og at hun spørger sig selv, om der mon findes noget testamente.

Om morgenen på begravelsesdagen, da den døde skal lægges i kisten, opdager man, at denne er for kort, så de to ligvognskuske begiver sig hen efter en anden. Imens venter ligvognen foran huset, og hele kvarteret er i bevægelse. Det er en ny pine for monsieur Rousseau. Endelig bæres kisten ned og stilles et kvarters tid til skue i porten, som er blevet beklædt med sort. Omkring hundrede personer venter ude på gaden, nogle handlende fra kvarteret, husets lejere, familiens venner samt nogle arbejdere i overfrakker. Toget sætter i gang med monsieur Rousseau i spidsen.

Mens sørgetoget sagte bevæger sig fremad, korser nabokonerne sig hastigt og taler sagte sammen: "Ikke sandt, det er papirhandlerens kone? Dette lille, gule fruentimmer, der var det rene skind og ben. Jaha, hun vil få det bedre nu i sin grav. Ja, sådan går det med os! Det var ellers nogle ganske rare mennesker, som levede så stille og adstadigt – de sparede og arbejdede for at kunne få det lidt rart på deres gamle dage! Hun får det nok rart nu, den lille stakkel." Og nabokonerne finder monsieur Rousseau ganske statelig som han går der bag ligvognen med blottet hoved, ganske alene, bleg og med sit sparsomme hår flyvende i vinden.

I kirken haster præsterne sig færdige på under fyrre minutter – med hele ceremoniellet. Agathe, som har sat sig forrest, lader til at tælle de brændende lys. Hun tænker uden tvivl, at svogeren nok havde kunnet spare lidt på praleriet, for

hvis der ikke er noget testamente, og hun arver halvdelen af formuen, så bør hun jo også betale sin del af alt dette. Præsterne afslutter deres ligtale. Vievandskosten går fra hånd til hånd, og man går ud. Næsten alle går. Tre sørgevogne kører frem, og nogle fruentimmer stiger op i dem. Bag ligvognen ses nu kun Rousseau med sit blottede hoved og hen ved tredive venner, som ikke vover at forsvinde. Ligvognen er ganske enkelt pyntet med et sort draperi med hvide frynser. De forbipasserende løfter på hatten og skynder sig videre.

Monsieur Rousseau har ikke noget familiegravsted. Han har i stedet købt en grav på Montmartre-kirkegården, som vil være uforstyrret på fem år, idet han har lovet sig selv siden hen, når han køber en familiegrav, at lade sin hustru grave op for at nedsætte hendes jordiske rester i denne for evigt.

Ligvognen standser for enden af en allé, og man bærer kisten ind mellem de lave høje til en grav, der nylig er opkastet i den bløde muld. De tilstedeværende stiller sig tavse om det dystre hul. Præsten trækker sig tilbage efter at have mumlet tyve ord mellem tænderne. På alle sider ses små haver med gravminder, omgivne af jernstakitter, tilplantet med gyldenlak og skygget af grønne træer. De hvide sten ser helt nye og fornøjede ud midt blandt alt det grønne. Monsieur Rousseau er meget indtaget af et monument, en slank søjle med den symbolske urne på toppen. Han vil rejse et lignende minde for sin hustru, når han har købt sig en familiegrav.

Imidlertid fører Agathe ham bort, og da de er kommet tilbage i butikken, beslutter hun sig for at finde ud af, hvordan hendes sager står. Da hun får at vide, at der findes et gensidigt testamente mellem ægtefællerne, rejser hun sig stift op og går

sin vej, idet hun smækker døren heftigt i efter sig. Aldrig skal hun sætte sin fod i den fedtebutik igen!

Monsieur Rousseau lider meget i tiden derefter, hans strube snører sig sammen i timevis af en plagsom gråd, men hvad der mere end alt andet forvirrer ham og gør ham ude af sig selv er, at butikken skal være lukket, selv om det er en almindelig dag midt i ugen.

4

Januar har været hård. Hverken arbejde, brød eller brænde er der i huset, så familien Morisseau er nær ved at bukke under for al denne elendighed. Konen er vaskerkone, manden murer. De bor i Batignolles i Rue Cardinet i et mørkt og dystert hus, der spreder pest i hele kvarteret. Deres værelse på femte sal er så faldefærdigt, at regnen strømmer ind gennem revner i taget. De ville dog alligevel ikke klage, hvis ikke det var for deres lille Charlot, en knægt på ti år, havde haft brug for bedre føde for at kunne vokse sig stor og stærk.

Barnet er så svagt, at den ringeste smule sygdom lægger ham til sengs. Da han gik i skole, ville han lære sig alt muligt på én gang, og af denne grund pådrog han sig en overanstrengelse, så han ikke kunne fortsætte. For øvrigt er han ualmindelig forstandig, en lille rar fyr med gammelkloge tanker og udtryk. Det sker af og til, at forældrene ikke har råd til at give ham bare en brødskorpe, og så græder de og er ganske fortvivlede, for de ved, at børn dør som fluer i dette hus, både oppe og nede, for det er et ud over enhver beskrivelse usundt sted.

Gaderne er dækket af sne og is, som skal ryddes bort. Faderen deltager også i denne beskæftigelse i mangel af bedre

arbejde. Han hugger rendestenene fri med sin hakke og tjener derved sine fyrre sous om dagen. Det er trods alt så meget, at man ikke dør af sult, før byggearbejderne igen tager fart om foråret.

En aften, da manden vender hjem, ser han, at Charlot ligger i sengen. Moderen ved ikke, hvad der fejler ham. Hun havde sendt ham til Courcelles til en tante, som handler med brugt tøj, for at høre, om der måske var en gammel frakke eller vest, der kunne erstatte den bomuldsbluse, hvori han gik omkring, skælvende af kulde. Hun havde kun et par store, gamle frakker til voksne mænd, så den lille kom hjem med uforrettet sag, rystende af kulde og med skinnende øjne, som om han havde drukket. Nu ligger han der, helt rød i hovedet, og snakker i vildelse, tror, at han spiller kugler, og synger viser.

Moderen har hængt et laset sjal op foran de nederste vinduesruder, som er knækkede – gennem de øverste trænger et gråblegt dagslys ind. Fattigdommen har allerede længe hersket i dette værelse. Alt linned er gået til pantelåneren. En aften solgte man et bord og to stole. Charlot ligger som regel på gulvet, men da han nu er syg, har man givet ham sengen, hvor han alligevel ligger temmelig dårligt, for man har lidt efter lidt solgt ud af madrassens indhold for at skaffe sig 4-5 sous.

Nu er det fader og moder, der ligger på gulvet på en halmsæk, som ikke engang en hund ville bryde sig om. – De ser på Charlot, hvordan han spjætter i sengen. Hvad i Guds navn kan han dog fejle? Måske har et eller andet dyr bidt ham, eller også har nogen givet ham noget usundt at drikke. En nabo, madame Bonnet, er kommet ind, og efter at have følt på den lille, siger hun, at det er en febersygdom. Hun ved det ganske

sikkert, for hun har selv mistet sin mand ved noget, der lignede.

Moderen græder, idet hun trykker Charlot ind til sig. Faderen løber som en gal for at hente en læge. Endelig ankommer en ualmindelig høj mand med et uvilligt udtryk, som lytter på barnets ryg, banker ham på brystet – alt sammen uden at sige et ord.

Så må madame Bonnet lede efter et stykke papir og en blyant, så at han kan skrive en recept. Da han forlader værelset, stum og ligegyldig som før, spørger moderen med en stemme, der næsten kvæles af en hulken:

"Hvad er det, monsieur?"

"En lungebetændelse," svarer han kort.

Så spørger han: "Er De medlem af en velgørenhedsforening?"

"Nej, monsieur ... vi havde det jo udmærket i sommer, det er vinteren, der har bragt os til det yderste."

"Desværre, desværre!"

Han lover at komme igen. Madame Bonnet låner tyve sous for at købe medicin. For Morisseaus fyrre sous har man købt to pund oksekød, kul og lys. Den første nat forløber ganske udmærket, man holder ilden ved lige og den syge, der er blevet døsig af varmen, er holdt op med at tale i vildelse. Hans små hænder føles brændende varme. Forældrene beroliger sig dog, tror på at alt dette bare skal have sin tid. Dagen efter bliver de derfor så meget mere forskrækkede, da de ser lægen ryste på hovedet ved siden af drengens seng, med en mine som om alt håb er ude.

Fem dage går uden nogen forandring. Charlot sover, udmattet af smerter, på sit hårde leje. Elendigheden i værelset

er blevet endnu værre – den synes at komme med vinden ind gennem de revnede ruder og hullerne i taget. Den anden aften er moderens sidste linned blevet solgt. Den tredje har man været nødt til at tage endnu nogle håndfulde af fyldet i madrassen under den syge for at kunne betale apotekeren. Derefter er der intet mere tilbage at omsætte – alt er borte.

Morisseau hugger stadig is i gaderne, men de fyrre sous forslår ikke langt. Og da den skarpe kulde kan slå hans Charlot ihjel, håber han på et bedre vejr, selv om han så er bange for ikke at kunne få arbejde. Når han vågner om morgenen er han glad ved, at gaderne er hvide, men når han så tænker på den stakkels dreng, der er nær ved at dø, beder han ivrigt om en solstråle eller en forårsvind, der kan smelte sneen. Hvis de havde været medlem af en velgørenhedsforening, havde de kunnet gå medicin og læge for ingenting. Moderen har været på rådhuset, hvor man har fortalt hende, at der ligger mange andre ansøgninger, og at hun måtte vente. Hun fik dog nogle brødmærker, og et medlidende fruentimmer havde givet hende fem francs.

Den femte dag henter Morisseau sine sidste fyrre sous. Vejret er blevet bedre, så man behøver ikke mere hans tjeneste. Fattigdommen er forfærdelig. Ovnen forbliver kold, de har intet brød, og recepterne er ubenyttede. I værelset, der drypper af fugt, ryster forældrene af kulde ved siden af det stønnende barn. Madame Bonnet kommer ikke mere på besøg, for hun er meget følsom af sig, og det tager sådan på hende at se dem. Husets øvrige lejere sniger sig hastigt forbi deres dør. Forgrædt iler moderen af og til hen til sengen, omfavner den lille, som om hun vil lette ham hans kvaler og gøre ham rask på den måde.

Faderen står timer i træk ved vinduet, løfter på det lasede sjal og ser, hvordan vandet i rendestenene fosser afsted og regnen i tunge dråber falder ned fra taget. Måske er dette gavnligt for Charlot.

En morgen erklærer lægen, at han ikke kommer igen. Barnet er fortabt. Det er det fugtige vejr, som gør, at der ikke længere er noget håb, siger han.

Morisseau ryster en knyttet næve mod himlen. For den stakkels fattige er enhver slags vejr lige skæbnesvangert! Det var koldt, og det var ikke godt. Nu er det tøvejr, og det er endnu værre. Hvis hans hustru kun samtykkede, ville de tænde en trækulsild og alle tre forlade denne elendighed sammen. Det ville være meget hurtigere.

Moderen er trods alt gået op på rådhuset igen, hvor man har lovet at hjælpe dem, så at de nu sidder og venter spændt. Hvilken forfærdelig dag! De er omgivet af en isnende kulde. Det regner udenfor. Et vandfad er stillet op i et hjørne for at opfange den indtrængende regn. De har ikke spist siden dagen før. Kun barnet har drukket en kop vælling, som portneren har bragt dem. Faderen sidder bedrøvet og sløv ved bordet med ansigtet begravet hænderne. Hver gang de hører den mindste lyd, løber moderen til døren i håb om, at det er den lovede hjælp. Klokken bliver seks, men intet kommer. Skumringen falder på, dyster, langsom og ulykkessvanger som en dødskamp.

Som natten falder på, hører man Charlot stamme nogle brudte ord.

"Moder ... moder ..."

Moderen nærmer sig hurtigt til sengen og mærker et varmt åndedrag mod sit ansigt – som ikke gentages. Hun ser utydeligt barnet med hovedet kastet tilbage og stivnet nakke. Med kvalt, bedende stemme skriger hun:

"Hent lys – hurtigt – lys ...! Min Charlot, sig noget til mig!"

Men de har ikke flere lys. Hun forsøger at stryge nogle tændstikker, men knækker dem mellem fingrene. Med skælvende hænder famler hun efter barnets ansigt.

"Ak, min Gud! Han er død! ... Hører du, Morisseau, han er død!"

Faderen løfter hovedet, blind i mørket.

"Nuvel! Hvad kan vi gøre? Han er død ... det er bedre ..."

Ved lyden af moderens hjerteskærende hulken kommer madame Bonnet ind med sin lampe. Mens de to kvinder lægger den lille døde til rette på sengen, banker det på døren. Det er hjælpen, som endelig kommer, ti francs og kød og brødmærker. Morisseau ler højt, en vanvittig latter, og siger, at velgørenheden nu som altid er kommet for sent og toget allerede er kørt.

Hvilket stakkels lille barnelig, magert og let som en fjer! Hvis man havde lagt en ihjelfrossen spurv, der var fundet på gaden, på den tomme madras, ville den næppe have afsat et mindre aftryk.

Madame Bonnet, der nu igen var blevet ualmindelig tjenstagtig, siger, at Charlot ikke vil blive vækket til live ved at man sidder og sulter ved siden af ham. Hun tilbyder sig til at skaffe brød og kød og påtager sig endog at hente lys. Man tager imod hendes tjenester, og da hun kommer tilbage, sætter hun varm pølse på bordet. De udhungrede Morisseaus spiser glubsk

ved siden af den døde, hvis lille hvide skikkelse anes i skyggerne. Ovnen udbreder et klart lys, man føler sig ret vel tilpas. Moderens øjne fyldes ofte af tårer, der i store dråber falder på brødet. Hvor varmt ville han ikke have det nu, den lille Charlot! Og hvor gerne have han ikke spist varm pølse!

Madame Bonnet vil absolut våge hele natten med dem. Klokken et om natten koger de to kvinder kaffe, og Morisseau sover ind med hovedet lænet mod sengestolpen. En attenårig syerske blandt naboerne bydes indenfor, hun bringer en smule brændevin med i bunden af en flaske for dog at kunne bidrage med lidt. De tre kvinder nipper langsomt af deres kaffekopper, samtaler ganske sagte og fortæller historier om usædvanlige dødsårsager. Efterhånden hæver de stemmerne, de sladrer om de andre lejere, om beboerne i kvarteret og det mord, der nylig blev begået i Rue Nollet. Ind imellem rejser moderen sig for at se på Charlot, ligesom for at overbevise sig om, at han ikke har rørt sig. –

Da dødsfaldet ikke er blevet anmeldt samme aften, får de lov at beholde den lille hele den følgende dag. Da de kun har det samme værelse, er de sammen, spiser og sover i den lille dødes nærvær.

Af og til glemmer de, at han er der, men når de så ser ham, forekommer det dem, at de har mistet ham endnu en gang.

Endelig dagen derpå henter man kisten, ikke meget større end en legetøjskasse, dårligt sammenføjet af fire brædder, men så har man også fået den for intet af kommunen, da man fremviste fattigdomsattesten.

Så begiver man sig på vej til kirken, gående efter den simple ligbåre. Bag Charlot ser man faderen sammen med to

arbejdere, han har mødt på vejen; derpå kommer moderen, madame Bonnet og den anden nabo, syersken. Alle disse trasker afsted på brolægningen gennem gadesnavset. Det regner ikke, men tågen er så fugtig, at deres klæder bliver gennemblødte. I kirken går ceremonien hastigt af, hvorpå man på ny begynder sin gang over den beskidte stenbro.

Kirkegården ligger langt borte, uden for byens fæstningsvolde. Man går ned ad Avenue Saint-Ouen, passerer porten og er endelig fremme. Det er en stor indhegnet plads, omgivet af hvide mure og fuld af ukrudt, hvor den ofte opgravede jord danner små høje, som er til besvær for de gående. Lidt længere borte ser man nogle træer, som formørker himlen med deres sorte, knudrede grene.

Langsomt baner ligfølget sig vej gennem den opblødte jord. Det regner, og de må vente på, at en gammel præst kan bekvemme sig til at vove sig ud fra et lille kapel. Kirkegården er oversået med kors, nogle af dem væltede af blæsten; der ligger våde, halvrådne kranse strøet omkring. Det er en hærget, nedtrampet mark, fuld af sorg, elendighed og fattigdom, der udånder en væmmelig dunst af alt for mange lig, som forstædernes sult og kulde har samlet i den våde jord.

Det er forbi. Jorden bliver skovlet tilbage; Charlot ligger i bunden af hullet, og forældrene går deres vej uden at have kunnet knæle i det flydende mudder, som deres fødder synker dybere og dybere i.

Morisseau har endnu tre francs tilbage af de ti, som velgørenhedsforeningen har sendt ham. Han indbyder kammeraterne og nabokvinderne til et værtshus, hvor de slår sig ned ved et bord og forlanger to liter vin og noget ost.

Morisseaus to kammerater giver også endnu to liter, så selskabet er ganske oprømte, da de atter kommer tilbage til Paris.

5

Jean-Louis Lacour er halvfjerds år gammel. Han er født i La Courteille, en lille by med 150 indbyggere, som ligger uden for lands lov og ret. Én gang i livet har han været i Angers, en femten mils vej, men han var dengang så lille, at han ikke mere kan huske det. Han har tre børn, to sønner Antoine og Joseph, samt en datter Catherine. Denne sidste har giftet sig, og efter at hendes mand er død, er hun vendt hjem til faderen med en lille tolvårs dreng, Jacquinet. Familien lever af nogle tønder land, akkurat så meget, som det er nødvendigt til at føde og klæde dem. Når de engang imellem drikker et glas vin, har de for at skaffe sig denne fornøjelse udgydt lige så mange dråber af deres ansigts sved, som det fyldte glas indeholder dråber af vin.

Landsbyen La Courteille ligger i bunden af en dal, omgivet af skov til alle sider, som skjuler den fuldstændig. Der er ingen kirke, landsbyen er for fattig til at have en sådan. Præsten fra Cormiers kommer af og til for at holde gudstjeneste, men da der er godt to mil dertil, indfinder han sig højst et par gange om måneden. Husene, omkring en tyve faldefærdige hytter, står på rad og række langs landevejen. Hønsene kradser i møddingerne udenfor dørene. Når en fremmed kommer forbi, strækker kvinderne halsen af led, mens børnene, der boltrer sig i solskinnet, løber deres vej, fulgt af nogle skræmte gæs.

Jean-Louis har aldrig været syg. Han er høj og kraftig som en eg. Solen har tørret ham ud, brændt og furet hans hud. Nu,

hvor han er blevet gammel, er han altid tavs. Han er færdig med at tale, finder det aldeles unødigt. Han bevæger sig med lange, stædige skridt, som minder om en okses langsomme fremadskriden.

Endnu i foråret var han kraftigere end sine sønner. Man overlod ham de tungeste arbejder, og tavst, uden at ytre et ord, bearbejdede han sin jord, som syntes at kende og frygte ham. Men en dag, for to måneder siden, følte han en mærkelig rysten i sine lemmer, og lå et par timer på den nylig pløjede jord som et fældet træ. Dagen efter ville han atter optage sit arbejde, men hans arme havde ingen kræfter, og jorden adlød ham ikke mere. Hans sønner rystede på hovedet, og datteren bad ham blive hjemme. Da dette ikke nyttede, lod man ham gå, fulgt af Jacquinet, som kunne kalde, hvis morfaderen faldt.

"Hvad laver du, din dovenlars?" siger Jean-Louis til drengen, som ikke vil forlade ham. "Da jeg var på din alder, tjente jeg mit eget brød."

"Jeg passer på Dem, morfader," svarer barnet.

Disse ord rystede den gamle. Han sagde intet, men da han lægger sig om aftenen, er det for aldrig at rejse sig mere. Hans sønner og datteren går om morgenen ind i faderens værelse, som de ikke har hørt en lyd fra. De finder ham udstrakt i sengen med åbne øjne og et tankefuldt udtryk. Hans ansigt er så hårdt og barket, at de end ikke af farven kan skaffe sig oplysning om hans sygdom.

"Nå, fader, det går ikke så godt?"

Han mumler et eller andet og gør et benægtende tegn med hovedet.

"Hvis De ikke kommer med, kan vi så gå i marken uden Dem?"

Ja, han giver tegn til dem om at gå uden ham. Man er netop begyndt at høste, og alle hænder er nødvendige. Hvis man ikke gik ud denne morgen, kunne et uvejr komme og ødelægge hele høsten. Selv Jacquinet følger med sin moder og sine onkler, så at fader Lacour er alene hjemme. Da børnene vender hjem om aftenen, ligger han der stadig, udstrakt på ryggen, med åbne øjne og det samme tankefulde udtryk.

"Hvordan går det, fader, er det ikke blevet bedre?"

Nej, det er ikke bedre. Han mumler og ryster på hovedet. Hvad kan man vel gøre for ham? Catherine tænker på at koge lidt vin med nogle urter, men det kunne være for stærkt og måske slå ham ihjel. Joseph siger, at man må se, hvordan det går i morgen, og alle går i seng.

Før de atter dagen efter går ud for at høste, bliver de stående lidt foran faderens seng. Det er sikkert nok, at den gamle virkelig er syg. Aldrig har han ligger så længe uvirksom, måske var det bedst at sende bud efter en læge, men det værste ved dét er, at man så er nødt til at gå til Rougemont. Der er seks mil derhen og seks mil tilbage, hvilket bliver tolv, og så vil miste en hel dag. Den gamle, som overhører samtalen, bevæger sig lidt og synes at blive ærgerlig. Han behøver ingen læge, det koster bare penge og tjener ikke til noget.

"Nå, så De vil ikke?" spørger Antoine. "Så går vi til arbejdet."

Naturligvis skulle de gå til arbejdet. Det ville alligevel ikke være ham til nogen trøst, hvis de blev hjemme. Jorden har mere behov for at blive passet end han.

Der går tre dage, børnene går i marken hver dag. Jean-Louis ligger ganske alene og prøver at drikke af en krukke, når han føler tørst. Han ligner en af disse gamle heste, der falder om af træthed, og som man lader dø. Han har arbejdet i tres år og har lov til at gå heden, når han ikke duer til andet end unødigt at optage plads og være til besvær for resten af verden.

Børnene føler ikke ligefrem nogen smerte. Man ser til den gamle morgen og aften, og mere kan de ikke gøre. Hvis faderen skulle gå hen og blive rask, så er det blot et bevis for, at han er gjort af et sejt materiale. Hvis han dør, så skyldes det, at han har fået døden i kroppen, og alle ved jo, at når det først er sket, så er det svært at få den ud igen; der hjælper hverken lægemidler eller bønner. Havde det været en ko, ville man dog alligevel have forsøgt.

Hver aften spørger Jean-Louis dem med blikket, hvordan høsten falder ud. Da han ser dem glade og tilfredse lykønske sig med det smukke vejr, som gavner arbejdet, skyder en glædesstråle frem i hans øjne. Endnu en gang taler man om at hente lægen, men den gamle bliver så fortørnet, at man er bange for, at det skal være ude med ham, hvis man modsiger ham. Han ønsker kun, at en skovfoged, en af hans gamle venner, skal komme til ham. Fa'er Nicolas er endnu ældre en ham. Til midsommer fyldte han fem og halvfjerds, og dog er han rank som en poppel. Han kommer og sætter sig med alvorlig mine ved siden af Jean-Louis. Denne, som ikke længere kan tale, ser blot på ham med sine små, matte øjne. Fa'er Nicolas ser også på ham, og har intet at sige. I en god times tid vedbliver de to gamle fyre på denne måde, uden at sige et ord, og lykkelige ved at se hinanden igen; de tænker uden tvivl på

alskens hændelser og tildragelser fra gamle dage. Da børnene kommer hjem fra høsten samme aften, finder de Jean-Louis død, udstrakt på ryggen, stiv og med de brustne øjne rettet mod loftet.

Ja, den gamle er død, uden at røre en finger; han har trukket vejret for sidste gang. Lige som dyrene, der skjuler sig, når enden nærmer sig, har han ikke besværet nogen, men opgjort sit mellemværende med livet ganske alene.

"Fader er død," siger Joseph og kalder på de andre.

Og alle – Antoine, Catherine og Jacquinet – gentager: "Fader er død."

Det undrer dem ikke. Jacquinet strækker nysgerrigt hals. Kvinden tager sit lommetørklæde frem og de to mænd går tavse bort med alvorlige ansigter, der er blevet blege under solbrændtheden. Ja, det tog sin tid, inden det var slut; der var saft og kraft i den gamle! Denne tanke trøster børnene, der er stolte over familiens udholdenhed.

Man våger over den gamles lig helt til klokken elleve, da de alle overmandes af søvnen. Og Jean-Louis sover alene med det skarpe ansigt, der endnu har sit tankefulde udtryk.

Ved daggry går Joseph til Cormiers for at underrette præsten. Da høsten endnu ikke er helt bjerget, begiver Antoine og Catherine sig i marken og overlader den døde til Jacquinets omsorg. Den lille, som keder sig med den ubevægelige gamle, går ud på vejen, kaster sten efter spurvene og kikker på en bissekræmmer, som viser nogle duge frem for et par nabokoner. Da han kommer i tanker om sin morfader, skynder han sig ind, overbeviser sig om, at denne ikke har rørt sig, og forsvinder så atter for at se på to hunde, der slås.

Gennem den åbne dør går nogle høns ind; de spadserer roligt rundt, mens de af og til hakker med næbbet i det ujævne gulv. En rød hane, der er urolig over liget, hvis tilstedeværelse den ikke kan forklare sig, spærrer det runde øje op, der ligner et lille stykke glødende kul – det er en forsigtig og klog hane, som udmærket ved, at den gamle ikke plejer at ligge i sengen efter solopgang. Den ender med at udstøde en galen som en skinger fanfare; besynger den gamles død, mens hønsene, kaglende og hakkende i gulvet, langsomt går ud, den ene efter den anden.

Præsten fra Cormier kan først komme klokken fem. Fra tidlig morgen hører man vognmageren, som saver fyrreplanker og slår søm i. De, som endnu ikke har hørt nyheden, siger: "Hvadbehager? Er Jean-Louis død?", for folk i La Courteille kender godt betydningen af denne saven og hamren.

Antoine og Catherine er vendt hjem; høsten er færdig; de har al grund til at være glade, for det er den bedste høst i ti år.

Hele familien venter på præsten, og for ikke at tabe tålmodigheden, sætter Catherine suppe over ilden, Joseph bærer vand ind, og Jacquinet bliver sendt til kirkegården for at forhøre, om graven er klar. Endelig, klokken seks, ankommer præsten med en postchaise, sammen med en dreng, der tjener ham som medhjælper. Han stiger af foran Lacours dør, tager sin messeskjorte frem fra en sammenfoldet avis og tager den på, idet han siger:

"Vi må skynde os. Jeg må være hjemme klokken syv."

Ingen prøver dog at skynde på sagen. Man må finde to naboer til at bære den afdøde på en gammel sortmalet træbåre. Lige da man er ved at gå, kommer den stakåndede Jacquinet og

siger, at graven på kirkegården ikke er færdig, men at man godt kan komme alligevel.

Præsten går forrest, mens han læser noget på latin fra en bog. Den lille messedreng, der følger efter ham, bærer på et gammelt, bulet vievandskar af kobber, hvori en vievandskost flyder rundt. Midtvejs i byen træder et andet barn ud fra den lade, hvor messen afholdes hver fjortende dag, og sætter sig i spidsen for toget. Han holder i hænderne en stang, hvorpå et kors er fastbundet.

Familien går bag den døde, og efterhånden slutter alle byens indvånere sig til toget, der afsluttes af en flok barhovedede og barbenede lazaroner.

Gravpladsen ligger langt borte i den anden ende af La Courteille. De to bærere stiller båren på jorden flere gange for at hvile sig, hvorpå toget fortsætter sin gang. Man hører den klaprende lyd af træskoene mod den hårde jord. Da man ankommer, er graven endnu ikke færdig. Graveren står stadig nede i den, og forsvinder ved hvert spadestik, når han bøjer sig ned i graven. En simpel hæk omgiver stedet. Der vokser hybenbuske hist og her – drengene kommer der i de sene septemberaftener for at spise de modne frugter. Der er en gruppe store stikkelsbærbuske i et af hjørnerne – i et andet står et pæretræ, som er lige så stort som en eg. Fra indgangen kommer man gennem en kort linde-allé, i hvis skygge byens oldinge sidder og ryger på deres piber om sommeren. Solen brænder, græshopperne laver lange spring, spyfluerne svirrer i det varme græs.

Man har stillet kisten ved siden af graven. Drengen, der har båret korset, stiller det ved den dødes fødder, mens præsten,

der stadig remser latin op fra bogen, står ved hovedet. De tilstedeværende interesserer sig mest for graverens arbejde. De står hele vejen rundt om graven og følger spadens bevægelser med øjnene. Da de vender sig om, er præsten allerede gået sammen med de to drenge, og de ser kun familien, som venter med tålmodige miner.

Endelig er graven færdig.

"Nu er den vist dyb nok!" råber en af de bønder, som har båret den døde.

Alle hjælper med at sænke kisten ned. Fa'er Lacour kommer til at have det godt i denne grav. Han kender jorden, og jorden kender ham. De vil leve lykkeligt sammen. Allerede for tres år siden mødte hun ham for første gang, da han tog sit første spadestik. Deres kærlighed skulle ende sådan, jorden skulle tage ham til sig og passe på ham. Og hvilken tryg hvile! Han vil kun komme til at høre fuglenes lette fjed, som bøjer græsstråene over graven. Ingen vil trampe på hans hoved, og han kan blive der i mange Herrens år, uden at nogen vil være ham til besvær. Det er den solbeskinnede død, søvnen uden ende i et fredfyldt landskab.

Børnene er kommet nærmere. Catherine, Antoine og Joseph kaster hver en håndfuld jord på den gamle. Jacquinet, som har plukket en favnfuld røde valmuer, kaster også sin buket derned. Derpå går familien hjem for at spise deres suppe. Kvæget vender hjem fra engene, solen går ned, og byen sover ind i den lune nat.

For en nats kærlighed

I

Den lille by P. er bygget på en høj. Ved foden af den tidligere fæstningsvold løber en smal men dyb flod, *Chanteclaire*, hvis klare bølger flyder af sted med en sølvklar rislen.

Stenbroen, der i den sydlige del af byen fører over floden, består kun af en eneste bue, og det brede, lave brystværn tjener forstadens gamle tiggere til hvilested. Når man fra broen går op ad gaden *Beau-Soleil*, kommer man til pladsen *Quatre-Femmer*, en meget stille plads, der er brolagt med store sten, imellem hvilke græsset gror næsten ligeså frodigt som på en eng.

Husene ligger som i en dyb søvn rundt om pladsen. Nu og da hører man bag en eller anden stalddør nogle hunde gø, når nogen tilfældigvis går forbi. Det eneste, der bringer lidt liv i denne døde krog, er officererne, der to gange om dagen går forbi, når de går til middag.

Julien Mihan boede hos en gartner på pladsens venstre side. Han havde et stort værelse på første sal med egen trappe og egen indgang. Hans vært boede i den del af huset, der vendte ud mod en af sidegaderne. Han havde således sin bolig helt for sig selv, og skønt han kun var 25 år, levede han lige så tilbagetrukken som en gammel pensionist.

Han havde mistet sine forældre i sin tidligste ungdom, og hans formynder havde sat ham i pension. Da formynderen snart efter døde, var Julien helt overladt til sig selv. Han havde nu været ansat i 5 år ved postkontoret i byen og havde 1500 frcs. i løn. Det var den højeste løn, som han i sin stilling kunne opnå,

men han var så sparsommelig, at det slet ikke faldt ham ind at længes efter en bedre livsstilling. Julien var en stor, bredskuldret mand med store, knoglede hænder, som mangen gang gjorde ham ulykkelig. Han syntes selv, at han var så grim, med sit store kantede hoved, der så ud, som om en ubehændig billedhugger havde modelleret det. Og denne følelse gjorde ham folkesky, særlig overfor kvinder. Da en vaskepige en gang leende sagde til ham, at han virkelig ikke var så grim, kunne han næsten ikke falde til ro igen. På gaden gik han rundrygget og med bøjet hoved så hurtigt som muligt for snart igen at gemme sig i sin hule. Bevidstheden om sin ubehjælpsomhed fremkaldte en næsten sygelig trang hos ham til at skjule sig for folk. Han levede virkelig som en eneboer uden venner eller elskovsmøder og syntes ganske at have forsonet sig med sin skæbne. Han følte sig også fuldstændig lykkelig og tilfreds og var altid i godt humør.

Hver morgen gik han på kontoret og fortsatte uden modvilje med samme arbejde som dagen forud, derefter spiste han sin middagsmad, gik i seng og sov. Således gik det dag ud og dag ind, uge efter uge, måned efter måned, og han blev mere og mere fængslet af det ensformige i arbejdet som af en blid søvndyssende musik.

Når han en gang imellem ville have en fornøjelse, gik han ned til broen efter middagen. Der satte han sig på brystværnet, dinglede med benene, så ned i Chanteclaire og lyttede til dens sølvklare bølgers lydelige plasken. De slanke elletræer, der indrammede begge flodbredderne, spejlede sig i vandet, og himlen var i almindelighed indhyllet i dæmrende skygger. Han blev længe siddende således og sammenlignede i tankerne sit

eget liv med floden, der altid flød så roligt og ensformigt forbi. Og når stjernerne begyndte at lyse på himlen, gik han hjem med sjælen opfyldt af ro og fred.

På sine fridage foretog han nu og da fodture næsten altid alene, og det var en stor nydelse for ham at løbe sig ordentligt træt og derpå lægge sig til at sove.

Han havde for øvrigt også en ven, en døvstum kobberstikker, som han kunne spadsere med en hel eftermiddag uden så meget som at underholde sig med ham i fingersproget. Mange gange sad de også på en café og spillede meget eftertænksomt det ene parti skak efter det andet.

Julien havde tidligere haft en hund, men da den blev kørt over på gaden, sørgede han så meget, at han ikke kunne beslutte sig til at anskaffe sig en anden. Hans kolleger på postkontoret drillede ham med en lille tiårs pige, der løb barbenet og pjaltet omkring for at sælge tændstikker, og som han hver gang gav rigeligt med penge. Han ærgrede sig over drillerierne og passede for fremtiden den lille op for uset at give hende pengene. Det skete aldrig, at man mødte ham om aftenen på voldene med et pigebarn under armen. Fabriksarbejderskerne, der ellers plejede at opfordre mændene med sjofle talemåder, lod ham til sidst være i fred. Han flygtede for dem, da han antog, at deres opmuntrende latter kun var drillerier.

I byen blev han af nogle anset for dum, og andre af beboerne mente, at sådanne stille og indesluttede mennesker kunne man netop ikke have tiltro til.

Juliens paradis, det eneste sted, hvor han følte sig rigtig sikker og veltilpas, var hans værelser. Så snart han var hjemme,

rettede han sig i sin fulde højde; mange gange lo han ved sig selv, og så han sig tilfældigt i spejlet, blev han ganske overrasket over, hvor ung han endnu så ud.

Værelset var stort, men temmelig tomt, han havde kun en sofa, et rundt bord, to stole og en lænestol. Sengen var anbragt i en rummelig alkove, og den lille kommode af nøddetræ, der stod mellem vinduerne, så næsten ud som et stykke legetøj. Han havde altså plads nok til at røre sig. Når han var hjemme, lå han enten på sofaen eller gik frem og tilbage i værelset. Han kedede sig aldrig, skønt han uden for kontortiden hverken skrev eller læste. Den gamle dame, i hvis pensionat han spiste, anstrengte sig for at bibringe ham nogen dannelse og lånte ham tit romaner. Men når han bragte dem tilbage, var det ham ikke muligt at tale med hende om indholdet. Han fandt alle disse indviklede historier meget for kunstige og unaturlige. For øvrigt tegnede han også lidt, altid det samme kvindehoved med regelmæssige træk og yppige lokker, hvorigennem en perlesnor var flettet. Hans eneste lidenskab var musik. Han tilbragte hele aftener med at spille på fløjte. Der var intet i hele verden, han glædede sig så meget over. Han havde lært sig det selv. I lange tider havde en gammel fløjte af gult træ, som han havde opdaget i en marskandisers vindue, været målet for alle hans længsler. Han havde haft penge nok til at købe den, men han turde ikke af frygt for at gøre sig latterlig. Endelig besluttede han sig til at gøre det og bar fløjten hjem omhyggeligt skjult under sin kappe. Derpå øvede han sig selv i et par år bag lukkede døre og vinduer efter en gammel fløjteskole, som han havde fundet i en boghandel.

Nu var han i de sidste seks måneder nået så vidt, at han vovede at spille for åbne vinduer. Og når han en varm sommeraften, hvor det omliggende kvarter lå i dyb natlig ro, lod sin ængstelige fløjten høre, lød det som en forelsket, der betror den stille nat, hvad han ikke vover at sige ved dagens lys. Mange gange slukkede han lampen af sparsommelighed og spillede i mørke, da han kunne de fleste melodier udenad. Folk, der passerede forbi hans vinduer, så sig omkring og begreb ikke, hvorfra denne sælsomme, fintlydende musik kom, det lød som en nattergals triller langt borte. Der var en revne i Juliens fløjte, der gjorde, at dens toner lød så underligt tilslørede, ligesom en gammel adelig dames stemme fra det forrige århundrede, når hun nynner sin ungdoms dansemelodier for sig selv. Julien var ofte bange for, at naboerne skulle klage. Men den lille bys borgere sov som regel fast. På pladsen boede ellers kun en notar, hr. Savournain og en pensioneret gendarmeriofficer, kaptajn Pidoux. Begge var meget rare naboer, der gik i seng klokken ni. Han var mest bange for beboerne af Marsannepalæet, hvis mørke, alvorlige facade lå lige over for hans vinduer på den anden side af pladsen. Den store fleretagers bygning med sin græsbevoksede stentrappe lignede næsten et kloster. Til bestemte tider blev vinduerne åbnede og lukkede, og gardinerne, der var trukket tæt sammen for vinduerne, tillod ikke det mindste indblik i værelserne. På dets venstre side lå haven med sine store, grønne kastanjetræer.

Når Julien sad og så over på den imponerende bygning med dens alvorlige mure og dens fornemme park, tænkte han: Hvis nu familien Marsanne ikke finder behag i min fløjten, behøver de kun at sige et eneste ord, og jeg vil aldrig vove at spille mere.

Marsannepalæet var for øvrigt berømt over hele landet, man fortalte endog, at der mange gange kom fremmede langt borte fra for at bese det. Om familiens rigdomme var der mangfoldige rygter i omløb. Julien havde ofte siddet i timevis ved vinduet og set over på det gamle hus for om muligt at opdage noget af alt det hemmelighedsfulde ved denne eventyrlig rige familie. Men han fik ikke andet at se end den grå stenfacade og kastanjetræernes mørke kroner, den gamle mosbevoksede indgangsdør blev aldrig åbnet, og man så aldrig et menneske gå op af den brede stentrappe. Marsannes var fuldstændig hørt op med at bruge hoveddøren og benyttede i stedet for en gitterport, der førte ud til sidegaden. Desuden var der endnu en lille bagport, hvorigennem man fra en gyde nåede ind i haven ved enden af voldene. Julien kunne ikke se denne port fra sine vinduer. For ham var palæet dødt og tomt som et eventyrslot, hvis beboere altid er usynlige. Kun om morgenen og om aftenen så han folkene lukke vinduerne op og i. Ellers lå hele huset altid trist og melankolsk som en forsømt grav på en kirkegård. Kastanjetræerne var så tætte, at de fuldstændig skjulte den øvrige have. Og denne hovmodige, utilgængelige tavshed, der hvilede over det hele, indvirkede mere og mere på den unge mand.

Mange gange, inden han gik i seng, slukkede han lampen og blev længe stående ved vinduet for at opdage hemmeligheden ved palæet, der aftegnede sig mod nathimlen som en stor sort plet. Men gardinerne vedblev stadig at være trukket tæt for, og ingen lysstråle trængte ud gennem dem. Det gjorde aldrig indtryk af at være et beboet hus, hvor man kunne tænke sig beboerne sovende. Det lå der ved nattetid som fuldstændig

uddøet. Og Julien fik så mod til at tage sin fløjte. Han kunne spille på den uden at blive hørt. Ekkoet fra det øde hus gentog hans simple melodier, og de langtrukne toner tabte sig i den mørke have, hvorfra man ikke en gang hørte vingeslaget af en fugl. Det var, som om den gamle, gule træfløjte lod sine gamle melodier lyde alene for den slumrende Torneroses slot.

En dag gjorde en af kontorpersonalet Julien opmærksom på et gammelt ægtepar, der gik over kirkepladsen, og fortalte ham, at det var marki og markis de Marsanne. De gik så sjældent ud, at han endnu aldrig havde set dem. Synet af ægteparret gjorde et næsten overvældende indtryk på Julien, de så så magre og højtidelige ud. De spadserede langsomt og afmålt og besvarede kun folks ærbødige hilsner med et let nik. Juliens kollega fortalte ham nu, at de havde en datter, der blev opdraget i et kloster, og at den lille Colombel, der var på notaren Savournains kontor, var hendes diebroder. Og virkelig, da de to gamle folk drejede om i sidegaden, mødte de Colombel, og markien gav ham hånden, en ære, som ikke blev tilstået andre. Julien led formelig under dette håndtryk, for Colombel, en fyr på omtrent tyve år, med brune øjne og en ondskabsfuld mund, havde i lang tid været hans fjende. Han drillede ham med hans generthed, hidsede vaskepigerne på ham og drev det så vidt, at de en skøn dag kom op at slås, fra hvilket slagsmål Colombel måtte gå med et par blå øjne. Samme aften, da Julien havde fået alt dette at vide, spillede han endnu mere sagte end før.

Hans interesse for Marsannepalæet forandrede for øvrigt ikke hans levevis. Han gik som sædvanlig på sit kontor, spiste frokost og middag og gik sine ture ved Chanteclaires bredder. Således gik to år. Han havde nu vænnet sig således til synet af

det gamle tavse hus med dets mosgroede stentrappe, dets grønne facade og de tilhyllede vinduer, at det formelig hørte med til hans liv. Julien havde allerede boet i fem år på pladsen Quatre-Femmer, da en uventet hændelse ganske forandrede hans liv. Det var en varm, stjerneklar juliaften. Julien spillede på sin fløjte i sit mørke værelse, da der pludseligt lige over for i palæet blev åbnet et vindue, og en klar lysstribe skinnede ud derfra i natten. En ung pige lænede sig til vindueskarmen, blev stående der og hørte efter. Julien kom til at ryste og hørte op med at spille. Han kunne ikke se den unge piges ansigt, han så kun hendes hår, der hang løst ned om hendes skuldre.

Og nu lød en klar stemme gennem den stille nat: "Hørte du det, Francoise? Jeg tror det var musik."

"Sandsynligvis en nattergal, frøken," svarede nogen inde i værelset. "Men luk nu vinduet, ellers kommer der alle mulige natsværmere herind."

Da det atter var blevet mørkt, kunne Julien ikke beslutte sig til at rejse sig fra sin lænestol. Han var endnu ganske blændet af denne lysstråle, der så pludselig var trængt igennem de gamle uddøde mure.

Stadigvæk forskrækket spurgte han sig selv, om dette flygtige syn måske betød lykke.

En time senere begyndte han igen at spille. Og han lo ved tanken om, at den unge pige nu troede, at der sad en nattergal i de gamle kastanjetræer.

2

Næste morgen blev der på posthuset fortalt den store nyhed, at frøken Therese de Marsanne var kommet hjem fra klosteret.

Julien fortalte ikke noget om, at han havde set hende, med bar hals og nedtaget hår. Men han var meget urolig i sindet, han mærkede en underlig, uforklarlig følelse for den unge pige, der havde grebet forstyrrende ind i hans daglige levevis. Han frygtede stadig for, at vinduet skulle blive lukket op igen. Hans ro var ødelagt, han følte sig ikke mere hjemme i sit værelse. Han havde meget hellere set, at det havde været en mand, for kvinderne er som regel spotske. Ville han overhovedet mere få mod til at spille på sin fløjte? Han spillede jo alt for slet for en dame, der rimeligvis forstod sig noget på musik.

Han tænkte længe over sagen og bildte sig til sidst ind, at han hadede Therese. Da det blev aften, gik han hurtigt hjem. Han tændte ikke lys, for at hun ikke skulle se ham, og ville straks gå i seng for at vise hende, at han var ærgerlig.

Men hans nysgerrighed tvang ham uimodståeligt til at se efter, hvad der foregik derovre. Vinduet blev ikke lukket op. Kun henimod klokken 10 trængte et svagt lysskær ud mellem gardinerne, og derpå blev det atter mørkt.

Således udspionerede han palæet aften efter aften uden selv at vide af det. At se til, var alt forblevet uforandret. Huset lå nu som før som uddøet, og der hørte skarpe øjne og øren til at bemærke noget af det nye liv, der rørte sig derinde.

Mange gange så man et svagt lysskær glide forbi vinduerne, eller gardinerne blev taget lidt til side, så at man kunne se ind i et af de mægtige værelser. Undertiden hørtes der lette skridt i havens gange, og ofte lød der dæmpet klaverspil og sang. Julien søgte at overbevise sig selv om, at hans nysgerrighed kom af, at alle disse lyde gjorde ham nervøs. Og han længtes ofte tilbage til

den tid, hvor det gamle, tavse palæs ekko gentog hans fløjtetoner.

Det var hans inderligste ønske, skønt han ikke ville tilstå det over for sig selv, at se Therese igen. Han dannede sig i sine tanker et billede af hende, med et rosenskær på kinderne, lysende øjne og et spotsk udtryk. Men da han ikke vovede sig til vinduet om dagen, var det kun i nattens mørke, han så hende for sig.

En morgen, da han trak sine gardiner for, for at beskytte sig mod solen, så han Therese stå midt i hendes værelse. Som rodfæstet blev han stående og vovede ikke at røre sig. Hun syntes at tænke over et eller andet. Han blev næsten bange for hende, hun så jo helt anderledes ud, end han havde tænkt sig, hun var stor og bleg, med smukke, regelmæssige træk. Hendes mund var måske lidt for stor, med meget røde læber, og de dybe, sorte, matte øjne gav hende et udtryk, der mindede noget om en grusom dronnings. Langsomt gik hun hen til vinduet, men syntes ikke at bemærke ham, dertil var han for langt borte. Derpå fjernede hun sig igen. I hendes hals' rytmiske bevægelser lå der så megen kraft og ynde, at han følte sig ganske lille overfor hende. Og nu, da han havde set hende, var han endnu mere bange for hende end før.

Den unge mand førte fra nu af et trøstesløst liv. Denne smukke, unge piges nærhed og hendes ædle, alvorlige ansigt bragte ham til fortvivlelse.

Hun så ham aldrig, anede ikke, at han var til. Og dog blev han ganske ulykkelig ved tanken om, at hun en gang skulle få ham at se og så straks gøre nar af ham. I sin sygelige angst

troede han, at hun stadigvæk betragtede ham, og han vovede næppe mere at røre sig, når han var hjemme.

Efterhånden begyndte han at lide under hendes ligegyldighed. Hvorfor så hun aldrig på ham? Hun kom til vinduet, så med sine sorte øjne ned på den øde gade og trak sig atter tilbage uden at ane, at han stod derovre og betragtede hende fuld af angst.

Og mens han tidligere blev forskrækket ved tanken om, at hun kunne se ham, opstod der nu hos ham ønsket om, at han måtte føle hendes blik hvile på sig. Hun fyldte hele hans liv. Om morgenen, når han vidste, at hun stod op, glemte han endog sit kontor, han, den punktlige kontormand. Han var usigelig angst for hendes blege ansigt med de røde læber, men selv denne frygt var en salig følelse. Han skjulte sig bag gardinerne og lod sig af den angst, som hun indgød ham, gennemisne, indtil han rystede over alle sine lemmer som efter en lang spadseretur. Han forestillede sig da, at hun pludselig bemærkede ham og ville smile til ham, og så ængstedes han ikke mere.

Han fik nu den idé, at han ville forføre hende ved sit fløjtespil. En varm aften begyndte han atter at spille. Han åbnede begge vinduer og lod sine gamle, fristende melodier lyde, men kun når månen ikke skinnede, og det var helt mørkt.

Og den første aften havde han den tilfredsstillelse, at Therese, forinden hun lagde sig, kom hen til vinduet, helt klædt i hvidt, og lænede sig ud, overrasket over atter at høre den musik, som hun allerede havde hørt den første aften efter sin hjemkomst.

"Hør dog, Francoise," sagde hun med sin alvorlige stemme ind i værelset, "det er ingen fugl."

"Å," svarede en ældre kvinde, som Julien ikke kunne se i mørket, "det er rimeligvis en skuespiller derude i forstaden."

"Ja, det må være langt borte," svarede den unge pige efter et ophold, mens hun afkølede sine bare arme i aftenluften. Fra nu af spillede Julien højere, og den feber, der fortærede ham, mærkedes også på den gamle træfløjte. Therese hørte ham hver aften og undrede sig over denne livlige musik, som kun afventede natten for at lyde op til hende. Hun følte meget vel, at serenaden gjaldt hende, og mange gange bøjede hun sig forover, som om hun ville se hen over alle husene. Og da musikken en nat lød så nær ved hende, opdagede hun straks, at den måtte komme fra det gamle hus lige over for.

Julien lagde hele sin lidenskab i spillet, og fløjten frembragte de mest krystalklare toner, den formåede. Mørket gav ham mod, og han håbede ved sit spils magt at erobre hende. Og Therese bøjede sig virkelig endnu længere ud over karmen, som om hun ikke længere kunne stå imod.

"Kom nu og luk vinduet," lød den gamle dames stemme. "Det er en stormfuld nat, og De kan hente Dem urolige drømme."

Julien sov ikke den nat. Han bildte sig ind, at Therese måske havde set ham. Han kastede sig feberhed fra den ene side til den anden og tænkte på, om han alligevel ikke skulle lade sig se næste morgen, det var jo egentlig latterligt således at skjule sig.

Endelig besluttede han sig til ikke at vise sig. Omkring ved klokken 6 var han ved at lægge fløjten tilbage i dens foderal, da gardinerne for Thereses vinduer pludselig blev trukket til side.

Den unge pige, der ellers aldrig stod op før klokken 8, viste sig i frisérkåbe og lænede sig ud af vinduet. Hendes hår var snoet sammen i nakken til en knude. Julien blev stående som

forstenet og så på hende. Han var ikke i stand til at gå fra vinduet. Therese betragtede ham med et fast, hovmodigt blik. Hun syntes nøje at iagttage hele hans person, hans knoglede, dårligt byggede skikkelse, der gjorde indtryk af at tilhøre en hæslig, undselig kæmpe.

I dette øjeblik havde hun ikke noget af det letbevægelige barn ved sig, som han havde set aftenen før, hendes ansigt med de sorte øjne og røde læber så blegt og hovmodigt ud. Da hun således havde betragtet ham en tid lang med det ligegyldigste ansigt af verden, som om det drejede sig om en hund nede på gaden, kneb hun læberne foragtelig sammen, vendte sig langsomt om og lukkede vinduet.

Julien sank tilintetgjort om i lænestolen og hviskede med bævende stemme: "Min gud, hun vil ikke vide af mig at sige. Og jeg, jeg elsker hende, jeg går til grunde ved det."

Han holdt begge hænder for ansigtet og hulkede. Hvorfor havde han også ladet sig se? Når man var så hæslig, så gemte man sig for ikke at forskrække kvinderne. Han var rasende på sig selv, han var helt ude af sig selv over sin hæslighed. Hvorfor var han dog ikke blevet i mørket og havde spillet som en nattergal, der fortryller alle hjerter med sin sang, men aldrig bør vise sig i dagens lys for ikke at mishage?

Ved sin dumhed og fremfusenhed havde han brudt trolddommen. Og nu, da hun vidste, at han lignede en klodset trækokse, ville hun ikke mere finde behag i hans spil. Hvad hjalp det nu, at han i varme, blomsterduftende sommernætter spillede sine mest smeltende melodier. Therese hørte ikke mere på dem. Hun kom og gik i sit værelse, lænede sig ud af vinduet, som om hun ikke så ham og ikke hørte de jævne toner, der talte

til hende om hans kærlighed. En dag råbte hun endog ganske højt: "Den fløjte derovre gør mig virkelig ganske nervøs, den lyder hele tiden falsk."

Julien var fuldstændig fortvivlet. Han kastede fløjten i en skuffe og spillede ikke mere. For øvrigt gjorde den lille Colombel sig også lystig over ham. Han havde en gang set ham ved vinduet, mens han indøvede et nyt stykke, og hver gang, Colombel gik over pladsen, lo han hånligt op til ham. Julien vidste, at han besøgte Marsannes, og denne tanke jog ham altid som et stik gennem hjertet. Han var ikke jaloux på denne lille vanskabning, men han havde givet hele sit liv for blot at være en eneste time i Colombels sted. Francoise, Colombels moder, havde været der i mange år. Hun havde været Thereses amme og opvartede hende også nu. Den adelige lille pige og den lille bondedreng var opvoksede sammen, og det var jo ganske naturligt, at der stadig bestod en slags kammeratligt forhold mellem dem. Men trods dette led Julien derunder, når han mødte Colombel på gaden og så, hvorledes han smilede ved sig selv med sine tynde læber. Hans antipati blev endnu større, da han en dag opdagede, at hans rival egentlig ikke var så styg. Det lille runde hoved med de fine træk, de grønlige øjne og det svagt bølgede skæg havde et vist djævelsk udseende. Å, fik han blot fat på ham en gang til, som den gang på volden, så skulle han dyrt komme til at betale for den lykke at turde besøge Therese.

Sådan gik et helt år. Julien følte sig meget ulykkelig. Han havde kun Therese i tankerne. Hvert øjeblik han havde fri, tilbragte han med at stirre over på de grå mure, bag hvilke hans hjerte var. Og dog anede han ikke noget om, hvad der skete derovre. Han så og hørte ikke andet end nu og da en ubestemt

støj og et svagt lysskær. Var det glade fester eller sørgelige begivenheder, der foregik der? Han vidste det ikke. Han kunne kun forestille sig det, alt eftersom han selv var glad eller bedrøvet: Hvorledes Therese og Colombel legede støjende med hinanden, hvorledes den unge pige spadserede langsomt om under kastanjetræerne, hvorledes hun på balaftenerne svævede i sin balkavalérs arme, eller hvorledes hun overfaldet af en pludselig sørgmodighed sad i et af de triste værelser og græd. Eller også troede han, at han hørte, hvorledes markien og markisen listede sagte som puslende mus henover parketgulvene. I virkeligheden så han aldrig andet end Thereses vindue, det eneste, der ligesom dannede en breche i disse hemmelighedsfulde mure, og så den unge pige selv, der viste sig hver dag ved vinduet, uden at dog synet af hende havde bragt ham det mindste glimt af håb. Hun var stadig tavs og så utilnærmelig, at han mere og mere tabte modet.

Hans bedste øjeblikke var, når vinduet en gang imellem blev stående åbent, og Therese ikke var der. Han kunne da uforstyrret betragte værelset i hver en krog. Det varede et halvt år, inden han havde opdaget, at sengen stod på venstre side, den stod i en alkove, og forhænget var af rosenrødt silke. Da der var gået et halvt år til, vidste han, at der lige over for sengen stod en kommode i Louis XV's stil, og på den anden side af værelset en kamin af hvidt marmor. Og alt dette var hans drømmes paradis. Hans kærlighed var rig på svære kampe. I uger igennem skjulte han sig, mens han skammede sig over sin hæslighed. Derpå kom der en anden slags raseri over ham, nu stillede han sig i lange tider med vilje ved vinduet, som om han ville tvinge hende til at se på hans klodsede skikkelse og hans

grimme feberglødende ansigt. To gange tilkastede han hende endog fingerkys i et anfald af denne sælsomme frækhed, som undselige folk ofte bliver hjemsøgt af.

Therese blev ikke en gang vred over det. Når han så atter havde skjult sig, så han hende med hendes stolte, dronningeagtige holdning gå op og ned i værelset. Jo mere påtrængende han blev, desto koldere og mere hovmodig så hun ud. Hun vendte sig ikke en gang om, når hun mødte hans blik.

Da han hørte på posthuset, at frøken de Marsanne var meget god og from, så protesterede han heftigt imod det. Nej, nej, hun havde ingen religion, hendes læber så ud, som om hun tørstede efter blod, og hendes ansigt var så blegt, fordi hun foragtede hele verden. Så kunne han bagefter græde over, at han havde tænkt så nedsættende om hende, og bede hende om tilgivelse, ligesom en helgen, man har fortørnet.

I løbet af det første år skete der ingen forandring.

Da det igen blev sommer, kom der en sælsom følelse over ham, det var for ham, som om der var sket en forandring med Therese, som om det var en hel anden luft, der strømmede ham i møde fra hendes værelse. Therese var blevet endnu højere og blegere. En dag, da han var særlig ophidset, vovede han for tredje gang at tilkaste hende et fingerkys med sine skælvende fingre.

Hun så stift på ham med sit alvorlige blik, der gjorde ham så forvirret, uden at gå fra vinduet. Og det blev ham, der rødmende af skam trak sig tilbage.

Og nu, henimod slutningen af sommeren skete der noget, som rystede Julien dybt, skønt det kun var en ubetydelighed. Næsten hver aften, når det begyndte at mørknes, blev Thereses

vinduer, der hele dagen igennem stod halvt åbne, pludseligt lukkede med et heftigt ryk. Julien fo'r sammen, hver gang han hørte denne lyd, og en usigelig pinagtig angst overfaldt ham, uden at han vidste hvorfor. Derefter lå huset atter lige så stille og uddødt som den gang, han begyndte at ængste sig for dets stilhed.

Hvem, der lukkede vinduet, kunne han i begyndelsen ikke opdage, men en aften så han, at det var Thereses blege hænder, der lukkede vinduerne så voldsomt. Og når hun en time senere åbnede vinduet igen med en vis afmålt værdighed, syntes hun at være fuldstændig udmattet. Hun blev stående et øjeblik, derpå gik hun atter omkring i sit værelse og gav sig af med alle slags barnagtigheder, mens Julien stadig troede at høre vinduets knirken. En varm, tåget høstaften blev vinduet slået endnu voldsommere i end ellers. Julien kom til at ryste, og han fik tårer i øjnene.

Om morgenen havde det regnet, og fra kastanjetræerne, der havde tabt de halve blade, steg der ligesom en slags kirkegårdsduft op.

Han ventede, indtil vinduet atter blev lukket op. Pludselig blev det stødt op lige så voldsomt, som det før var blevet lukket, og Therese viste sig. Hun var ligbleg, hendes øjne syntes større end ellers, og håret hang i uorden ned om hendes skuldre. Hun blev stående ved vinduet, lagde alle ti fingre på læberne og tilkastede Julien et kys.

Han blev så overrasket, at han pressede sine hænder mod brystet, som om han ville spørge, om det kys var tiltænkt ham. Therese troede nu, at han ville trække sig tilbage. Hun bøjede sig endnu mere forover, lagde igen alle ti fingre på munden og

tilkastede ham igen et kys, og et til. Det var, som om hun nu ville besvare hans tre kys.

Han blev rådvild stående.

Hun kastede nu et blik ned på den menneskétomme gade og sagde derpå med halvkvalt stemme: "Kom."

Ikke et ord mere.

Og han kom.

Da han var kommet ned på gaden og stod foran palæet, så han, at den gamle rustne dør åbnede sig. Men han gik som i en drøm, der var intet, der forundrede ham mere.

Så snart han var gået ind, lukkede døren sig igen, og han følte en iskold hånd, der trak ham videre med sig. Han gik så en trappe op, gik gennem en lang korridor, gennem et værelse, og så stod han i det værelse, som han havde kendt så længe, sine drømmes paradis: Værelset med det rosenrøde silkeforhæng. Det var halvmørkt derinde. Han var nærved at knæle. Men Therese stod oprejst foran ham. Hun knugede sine hænder sammen som for at beherske sig.

"Elsker De mig?" spurgte hun sagte.

"O ja – ja –" stammede han.

Hun betydede ham ved en håndbevægelse, at han kunne spare sig alle overflødige ord. Derpå sagde hun med et så roligt ansigt, som om det drejede sig om noget ganske almindeligt og selvfølgeligt:

"De vil jo gøre alt for mig, hvis jeg vil tilhøre Dem, ikke sandt?"

Han kunne ikke svare, han foldede hænderne i stum forbavselse. Han havde ofret både liv og sjæl for at få et eneste kys af hende.

"De skal gøre mig en tjeneste."

Da han stadig ikke svarede, blev hun utålmodig. Hun følte, at det var forbi med hendes kraft, og at modet forlod hende. Hun råbte nu:

"Men De skal først sværge, at De vil. Jeg sværger Dem, at jeg skal holde mit ord. Sværg De nu også."

"Jeg sværger, at jeg vil gøre alt, hvad De vil," råbte han overvundet.

Den kyske duft, hendes værelse var fyldt med, beruste ham. Alkovens forhæng var trukket for, og blot tanken på dette jomfruelige leje med det rødlige skær over sig fra silkegardinerne, fyldte ham med en slags religiøs henrykkelse. Nu tog hun pludselig med fast hånd og trak forhænget til side.

Sengen var i uorden. Lagnerne hang ned fra den. En hovedpude var faldet på gulvet. Og midt imellem de krøllede kniplinger lå liget af en mand tværs over sengen. "Ser De," forklarede hun ham med hæs stemme, "denne mand har været min elsker. Jeg gav ham et puf, så han faldt om, jeg ved ikke selv, hvorledes det gik til. Men død er han. Og nu skal De skaffe ham bort. Forstår De? Det er det hele, jeg forlanger."

3

Allerede som lille havde Colombel måttet lide meget af Therese. Han var knapt et halvt år ældre end hende. Hans moder havde flasket ham op for at kunne træde i Marsannes tjeneste som amme for Therese.

Han voksede op i palæet, halvt som tyende og halvt som pigebarnets legekammerat. Therese var et uregerligt barn. Ikke fordi hun var støjende og vild som en dreng. Tværtimod havde

hun noget mærkeligt blidt ved sig, så at husets gæster anså hende for at være en særdeles velopdragen ung dame. Hun havde ofte de mærkværdigste indfald; når hun var alene, kunne hun pludselig bryde ud i uartikulerede skrig og få formelige anfald af raseri. Eller også lagde hun sig på ryggen midt i en allé i haven og ville ikke rejse sig trods alle de bønner og formaninger, man kom med. Man vidste aldrig, hvad hun egentlig tænkte på. Hendes store barneøjne var ikke lyse og klare som hos andre småpiger, de var så mørke og uudgrundelige, at ingen formåede at udforske, hvad der foregik i hendes sjæl.

Seks år gammel begyndte hun at pine Colombel. Han var en lille spinkel dreng. Hun førte ham langt ud i haven, under de gamle mørke kastanjetræer. Der sprang hun op på ryggen af ham, og han måtte bære hende i timevis stedse rundt om den samme runddel. Og hun klemte ham om halsen, sparkede ham i siderne og bad ham ikke hvile et øjeblik for at trække vejret.

Han var hest og hun rytter. Når han så var nærved at styrte af træthed, bed hun ham i øret, så blodet flød, og klamrede sig krampagtigt fast på ham, så hendes små negle borede sig ind i kødet på ham. Og han måtte atter galoppere. Med flagrende hår jagede således den grusomme lille dronning rundt i haven på ryggen af drengen, der måtte være hendes hest.

Når hendes forældre var til stede, plejede hun at knibe ham, og han turde ikke skrige. For hun truede med at jage ham bort, hvis han forrådte noget som helst om deres fælles fornøjelser. De havde således tidligt hemmeligheder med hinanden, der var noget i deres samvær, som ikke andre vidste.

Når de var alene, behandlede hun ham som et stykke legetøj, som hun allerhelst havde brækket itu for at se, hvad det indeholdt. Hun var jo markise, og alt skulle rette sig efter hende. Og da man havde givet hende denne lille mand til at lege med, så måtte hun vel gøre med ham, hvad hun ville. Og hun begyndte snart at ærgre sig over, at hun kun kunne regere med ham, som hun ville, når de var alene, og nu gjorde hun sig den fornøjelse, når der var andre til stede, skjult at sparke ham eller stikke ham i armene med nåle. Samtidig beherskede hun ham med sine mørke øjne, så at han fandt sig i alt uden så meget som at skælve.

Colombel fandt sig i alle disse pinsler. Og dog satte han sig i sit inderste op imod dem. Mange gange rystede han af ophidselse og følte sig fristet til at myrde sin unge herskerinde. Men han var en lige så indesluttet karakter som hun. Og i virkeligheden havde han ikke noget imod at lade sig slå af hende. Det skaffede ham en ejendommelig følelse af glæde, når hun pinte ham med nålestik, en blanding af raseri og tilfredsstillelse, og han formelig frådsede i tanker om hævn. Han hævnede sig for øvrigt ofte på hende, han lod sig pludselig falde og rev Therese om med sig, navnlig på hård og stenet jord, og var henrykt, når hun fik sig en ordentlig skramme. Når hun pinte ham, hvor der var andre til stede, skreg han aldrig, for at ingen fremmed skulle blande sig i det. Det var en sag, som kun angik de to, en kamp, hvoraf han håbede en gang med tiden at gå ud som sejrherre. Den lilles ustyrlige sind gjorde imidlertid markien urolig, og han anså det for nødvendigt, at hun blev undergivet en streng opdragelse. Han sendte hende derfor i kloster i det håb at det strenge regelmæssige klosterliv ville

mildne og afdæmpe hendes heftige karakter. Hun blev i klosteret til hun blev atten år.

Da hun vendte tilbage, var hun blevet meget voksen og meget fornuftig. Marsannes glædede sig frem for alt over hendes fromhed, når hun kastede sig på knæ i kirken og bad længe og inderligt. Et pust af fred og uskyld var draget ind i huset med hende. Therese havde kun en eneste fejl, hun var en slikmund. Hun spiste konfekt fra morgen til aften, hun nød den langsomt med halvt lukkede øjne og næsten uden at bevæge sine røde læber.

Ingen ville have genkendt i hende det indesluttede, egensindige barn, som kom ind fra haven med klæderne revet itu og aldrig ville sige, hvorledes hun havde fået klæderne sådan flåede.

Markien og markisen, der i femten år havde levet i klosteragtig tilbagetrukkenhed, anså det for deres pligt igen at åbne deres hus for verden. De gav nogle middage og baller, da de gerne ville have Therese gift. Og trods sin kulde havde hun ikke noget imod det. Hun gjorde toilette og dansede, men med et så blegt og ubevægeligt ansigt, at de unge mænd blev bange for hende. Den lille Colombel havde hun ikke set igen siden hendes barndom. Markien havde opdraget ham og derpå anbragt ham hos hr. Savournain.

Francoise tog ham en dag med ind i palæet og huskede Therese på hendes eneste kammerat fra hendes barndom. Colombel så meget pæn ud, og han var elskværdig uden at være den mindste smule forlegen. Therese så roligt på ham, sagde, at hun erindrede ham godt, og vendte ham derpå ryggen. Otte dage senere kom Colombel igen, og nu færdedes han ligesom

tidligere der i huset. Han kom hver aften, når han gik fra kontoret, og bragte hende noder, bøger eller tidsskrifter. Man behandlede ham, som det kunne træffe sig, han måtte besørge alle mulige kommissioner ligesom et tyende eller en fattig slægtning. For øvrigt lod man ham ganske roligt være alene med den unge pige uden at tænke videre over det. Ligesom i tidligere tid trak de sig alene to tilbage i timevis enten i palæets store værelser eller i haven.

Men de legede nu ikke mere som tidligere. Therese spadserede langsomt frem og tilbage i haven, mens hendes kjole strejfede jorden med en sagte raslen. Colombel gik ved siden af hende. Han var stadig meget elegant klædt og svingede med sin bøjelige spadserestok, som han altid havde med.

Og hun var dog atter dronningen, og han slaven. Hun bed og slog ham ganske vist ikke mere, men der var noget i hele hendes måde at være på, der trykkede ham ned og gjorde ham til en tjener, der måtte bære sin herskerindes slæb.

Hun pinte ham med sine aparte luner, snart var hun venlig og elskværdig og snart kold og afvisende, det var alt, som det passede hende. Og han, når hun undertiden vendte ham ryggen, så han på hende med et skarpt, ja tindrende blik, og hans lastefulde ansigt fik et lurende udtryk, som om han tænkte på et eller andet forræderi.

En sommeraften, da de spadserede under de skyggefulde kastanjetræer, sagde Therese, der havde tiet ganske stille i nogle øjeblikke, pludselig med alvorlig mine:

"Jeg er træt, sig mig en gang, Colombel, vil De, hvis jeg forlanger det, bære mig en gang igen som i gamle dage?"

Et flygtigt smil spillede om hans læber. Derpå sagde han meget alvorligt:

"Med fornøjelse, Therese!"

Hun gik imidlertid roligt videre og svarede kun:

"Det er godt. Jeg ville kun vide det."

Derpå gik de videre. Det blev mørkere under træerne. De talte om en dame der i byen, som en officer havde giftet sig med. Da de bøjede ind i en smal sideallé, ville Colombel træde til side og lade hende gå foran, men hun betydede ham ved et stærkt puf, at han skulle gå først. De tav begge.

Pludselig sprang Therese op på hans ryg med den samme lethed, som da hun kun var et lille vildt pigebarn.

"Fremad," sagde hun med hæs stemme, i hvilken der ligesom var noget af hendes tidligere lidenskabelighed.

Hun tog spadserestokken fra ham og slog ham med den over benene. Så drev hun ham i vanvittigt løb gennem den mørke have, mens hun krampagtigt klamrede sig til hans skuldre og klemte ham næsten ihjel med sine kraftige ben. Desuden slog hun ustandselig løs på ham, for at han skulle løbe hurtigere. Han sagde ikke et ord, men åndede tungt. Den spinkle lille mand faldt næsten sammen under vægten af den velvoksne pige, hvis varme krop hvilede på hans skuldre.

Men da hun råbte: "Nu er det nok," blev han ikke stående. Som en gal fo'r han videre, mens han omklamrede hendes lægge med begge hænder og holdt hende så fast, at hun ikke kunne springe ned. Nu var han hesten, der løb løbsk med sin rytterske. Så løb han med hende hen til et skur, hvor gartneren opbevarede sine redskaber. Her kastede han hende af i noget

halm og voldtog hende. Nu var turen endelig kommet til ham, nu var han herre.

Therese var kun blevet noget blegere, hendes læber rødere og hendes øjne mørkere end sædvanlig. Et par dage senere gentog den samme scene sig. Hun sprang op på hans ryg og ville tæmme ham, og han kastede hende atter af i halmen i skuret.

I fremmedes nærværelse behandlede hun ham venligt, var nedladende mod ham som en ældre søster. Og han mødte hende med en rolig latter. Men i virkeligheden var der det samme forhold imellem dem som for seks år siden, de var imod hinanden som to vilde dyr, der altid vil bides, så snart de bliver sluppet løs. Det var blot manden, der nu fik overhånd, når attråen meldte sig.

Der var noget rædselsfuldt i deres kærlighed. Nu modtog Therese også Colombel på hendes værelse. Hun havde givet ham nøglen til den lille havedør. Om natten måtte han gå gennem det værelse, hvor hans moder sov. Men de var begge både så frække og så modige, at hun aldrig opdagede noget. Therese modtog ham endog ved højlys dag. Colombel kom før middagen, og når han kom, lukkede Therese vinduet for ikke at blive set af naboerne. De længtes stadig efter hinanden, ikke for at hviske kærlighedsfuldt med hinanden som andre unge elskende i deres alder, men for atter at kæmpe den samme kamp med hinanden. De stredes ofte og overøste så hinanden med skældsord, og deres stemmer skælvede nu så meget mere af tilbagetrængt vrede, som de hverken turde skrige højt eller slå løs på hinanden.

Colombel var således kommet denne aften. Da han nu gik omkring inde i værelset i skjorteærmer og på bare fødder, fik

han pludselig den tanke at gribe Therese og løfte hende op i vejret ligesom bryderne på markedet, når de har sejret. Therese forsøgte at gøre sig fri og sagde:

"Lad være. Du véd jo, at jeg er stærkere end du. Jeg kunne pine dig."

"Så pin mig da," mumlede han og rystede hende endnu en gang. Derpå stredes de med hinanden, som de så ofte havde gjort, ligesom rasende af lyst efter at slås. Colombel blev for det meste den lille. Og så løftede hun ham op og trykkede ham til sig som en sejrende amazone.

Men denne gang sank Therese i knæ, og Colombel kastede hende med et hurtigt ryk om på gulvet. Han stod triumferende foran hende.

"Kan du nu se, at du ikke er stærkere end jeg," sagde han med en overmodig latter. Hun var blevet ligbleg. Og hun rejste sig langsomt op. Hun sagde ikke et ord, men rystede af et sådant raseri, at han blev bange for hende. Hun havde lyst til at myrde ham, besejre ham en gang for alle for at gøre ende på det hele. De gik atter løs på hinanden og stredes nu uden at sige et ord med tilbageholdt åndedrag. Og det var ikke leg længere. Det var, som om de begge var blevet grebet af lyst til at myrde. Nu begyndte han at ralle. Hun blev bange for, at man kunne høre ham, og stødte ham fra sig med en sidste frygtelig kraftanstrengelse. Han slog tindingen mod hjørnet af kommoden og faldt langsomt om på gulvet. Therese trak vejret dybt. Hun bragte håret i orden foran spejlet og glattede sine klæder. Om den overvundne bekymrede hun sig ikke mere. Han rejste sig vel nok igen uden hendes hjælp. Hun sparkede til ham med foden. Da han stadig ikke rørte sig, bøjede hun sig ned

over ham, mens hun begyndte at blive bange. Hun så nu, at hans ansigt var blegt som voks, øjnene brustne og munden fortrukken. På den højre tinding var der et lille hul.

Colombel var død.

Hun stod der som forstenet og sagde ganske højt:

"Død, ja nu er han død."

Og virkeligheden dukkede nu op for hendes bevidsthed så skrækkelig og rædselsfuld, som den var. Hun havde jo virkelig et øjeblik ønsket at dræbe ham. Men det havde kun været i et øjeblik af rasende vrede. Man havde jo altid lyst til at dræbe, når man kæmpede med hinanden, men man dræbte dog i hvert fald ikke, når den døde kunne blive besværlig. Nej, nej, det var ikke hendes skyld. Hun havde ikke villet dræbe ham. Og slet ikke i hendes eget værelse.

Og atter sagde hun med høj og klar stemme: "Nu er det forbi, han er død, og han kan ikke mere selv forlade mit værelse."

Efter de første øjeblikkes forfærdelse begyndte hun nu at gløde i feberhede. Hun havde en død mand i sit værelse. Hvorledes kunne hun forklare, at han var hos hende, med nøgne fødder, i skjorteærmer og med et hul i tindingen. Hun var fortabt.

Therese bøjede sig atter ned over ham og betragtede såret. Og nu blev hun pludselig forskrækket og blev ubevægelig stående i samme stilling. Hun hørte Francoise, Colombels moder, ude i korridoren. Hun hørte trin og stemmer, det var forberedelserne til den fest, der skulle afholdes om aftenen. Der kunne blive kaldt på hende hvert øjeblik. Og da fandt de den dræbte mand i hendes værelse, hendes elsker, som hun havde dræbt, det afgørende bevis for, at hun var skyldig. Som bedøvet

rejste hun sig og så sig om i værelset, som om hun søgte efter et hul, hvori hun kunne skjule liget. Hun så under alle møblerne, i alle kroge og skælvede af raseri over sin magtesløshed.

Nej, der var ikke en krog, hvor hun kunne skjule ham, alkoven var ikke dyb nok, skabet for smalt. Hele værelset syntes at have sammensvoret sig imod hende. Og dog havde det været godt nok til at være tilflugtssted for deres kærlighed. Han havde listet sig derind med sine sagte katteagtige skridt og var gået lige så sagte bort. Hun havde aldrig tænkt sig, at han en gang blev så besværlig at blive af med.

Therese fo'r stadig rasende rundt i værelset som et vildt dyr i et bur. Så troede hun pludselig at have fået en idé. Om hun kastede ham ud af vinduet. Men når man havde fundet ham, så opdagedes det også snart, hvorfra han var faldet ned. Hun tog alligevel gardinet til side for at se ned på gaden, og nu fik hun øje på den unge mand lige over for. Dumrianen, der stod ved vinduet og spillede på fløjte med underdanig mine.

Hun kendte godt dette blege ansigt, der stadig så over på hende. Hun kunne ikke lide det, denne forlegne tilbedelse på afstand gjorde hende nervøs. Nu gled der imidlertid et smil henover hendes blege ansigt. Hun var reddet.

Dumrianen derovre elskede hende lige så trofast som en hund. Han ville adlyde hende, selv om det også drejede sig om en forbrydelse. Og hun ville også belønne ham med hele sit hjerte, ja med hele sit legeme.

Hun havde ikke elsket ham, fordi han var hende for blid, men nu, nu ville hun elske ham. Hun ville fængsle ham for stedse til sig ved at belønne ham med sit legeme, såfremt han hjalp hende med at vaske blodet af. Hendes røde læber fortrak sig,

som om hun havde en forsmag på den kærlighed, som den ubekendte så pludselig skulle opnå. Nu løftede hun liget op fra gulvet, lige så let som om det var en pakke tøj, og lagde det op på sengen.

Derpå åbnede hun vinduet og tilkastede Julien et kys.

4

Julien var til mode, som om han drømte. Da han så Colombel ligge på sengen, forundrede han sig ikke videre over det. Det forekom ham at være ganske naturligt. Ja hvem andre end Colombel kunne vel ligge der i alkoven med knust tinding og slappe, hængende lemmer i denne rede for gruopvækkende vellyst.

Therese talte længe til ham. I begyndelsen hørte han ikke et ord, det lød for ham som langt borte fra. Da gik det op for ham, at hun befalede ham noget, og nu hørte han opmærksomt efter. Han måtte ikke forlade værelset mere, han skulle blive der til midnat, indtil alle gæsterne var taget bort. Festen, som markien gav i dag, forhindrede hende i at handle straks, men det var alligevel en heldig omstændighed. For hele huset var så optaget, at næppe nogen fik tid til at komme ind på Thereses værelse. Når tiden var belejlig, skulle Julien tage liget på ryggen og bære det ned til Chanteclaire og kaste det i floden. Therese satte ham nøjagtig ind i planen med en ro, som om det drejede sig om den almindeligste sag af verden. Da hun havde givet ham fuld besked, lagde hun begge hænder på den unge mands skuldre og sagde:

"Har De forstået mig, og vil De gøre det?"

Han fo'r sammen.

"Ja, jeg vil gøre alt, hvad De vil. De har kun at befale."

Meget alvorlig bøjede hun sig hen imod ham, og da han ikke straks forstod, hvad hun mente, sagde hun:

"Giv mig et kys."

Bævende kyssede han hende på hendes iskolde pande. Derpå tav de begge.

Therese havde atter trukket forhænget for sengen. Derpå satte hun sig i en lænestol for endelig at hvile sig. Julien blev stående noget, derpå satte han sig ligeledes.

Francoise var ikke mere i sideværelset, og nede fra hørtes kun nu og da en svag støj.

Det blev mørkere og mørkere.

Sådan sad de næsten en time uden at røre sig. Det snurrede og bankede således i Juliens hoved, at han ikke var i stand til at tænke. Han var hos Therese, og den tanke fyldte ham med salighed. Så tænkte han pludselig på, at i alkoven lå der en død mand, og det gyste i ham. Han var nær ved at tabe bevidstheden.

Hun havde elsket dette afskum. Du gode Gud, hvor kunne hun det? Han tilgav hende, at hun havde dræbt Colombel, det eneste, der oprørte ham, var Colombels bare fødder, der lå midt i sengens kniplinger. Det ville være ham den største glæde af verden at kaste liget i Chanteclaire ved enden af broen, hvor vandet var rigtig dybt og sort. Så var de begge fri for ham og kunne tilhøre hinanden. Når han tænkte på denne lykke, om hvilken han ikke havde turdet drømme, så han pludseligt sig selv i sengen på samme sted, hvor liget nu lå, og han gyste igen.

Therese lå i sin lænestol og rørte sig ikke. Hun havde dækket ansigtet med begge sine hænder, men hvorfor hun sad således

sammensunken, vidste han ikke. Var det kun en slappelse efter den forfærdelige krise, hun havde gennemgået i dag, eller var det anger eller sorg over hendes elskede, der nu sov sin sidste søvn? Tænkte hun roligt over planen til at redde sig, eller ville hun kun skjule de spor af angst, der var synlige på hendes ansigt? Det var umuligt for ham at opdage.

Nu var der et ur, som slog. Therese rejste sig langsomt op og tændte lysene på sit toiletbord. Hun havde genvundet sin sædvanlige ro og kraft. Liget, der lå inde i alkoven bag ved det rosenrøde forhæng, syntes hun ganske at have glemt. Hun gik ganske rolig omkring i værelset. Mens hun nu begyndte at tage håret ned, sagde hun uden at vende sig om:

"Jeg klæder mig nu om til festen. Hvis der kommer nogen, så skjuler De Dem i alkoven, ikke sandt?"

Han blev siddende og betragtede hende. Hun behandlede ham allerede som sin elsker, det var, som om den fælles forbrydelse allerede havde knyttet dem uløseligt sammen. Hun friserede sig nu. Hver gang, når han så på hende, skælvede han, hun var så smuk, så attråværdig, som hun stod der med bar hals, mens hun bevægede sine fine arme langsomt frem og tilbage og ordnede krøllerne med sine smalle fingre.

Ville hun lokke ham med det, eller var det for at styrke hans mod, at hun lod ham se den elskede, som han skulle besidde, i hendes fulde skønhed? Da hun var ved at tage sine sko på, hørte de skridt i korridoren.

"Skjul Dem i alkoven," sagde hun med sagte stemme.

Og hurtigt kastede hun sit linned, som hun lige havde taget af, over det allerede stivnede lig, det linned i hvilket man endnu mærkede duften af hendes legeme.

Francoise kom ind i værelset og sagde:

"Man venter Dem, frøken."

"Jeg kommer straks, min kære," svarede Therese frejdigt. "Kom, hjælp mig min kjole på."

Julien betragtede dem gennem en åbning i forhænget, og han forfærdedes over den unge piges frækhed. Tænderne klaprede i munden på ham, så han måtte holde munden lukket med en hånd for ikke at blive hørt. Ved siden af ham, under hendes linned, så han en af Colombels bare fødder rage frem. Hvis Francoise, Colombels moder, nu havde trukket forhænget til side og havde rørt ved sit barns kolde fod!

"Pas på," sagde Therese, "du river blomsterne ned."

Der var ikke den mindste smule angst at spore i hendes stemme. Hun lo ligesom en ung, lykkelig pige, der glæder sig til ballet. Hendes dragt var af hvid silke og besat med vilde roser, de var hvide med lidt rødt i bunden. Som hun stod der midt i værelset, lignede hun en stor kysk, lysende, hvid blomsterbuket. Hendes hals og bare arme dannede en kontrast mod hendes snehvide dragt.

"Hvor er De dog smuk, nej hvor er De smuk," gentog Francoise stadig. "Men Deres blomsterkrans glemmer De, vent et øjeblik." Hun begyndte at lede efter den og tog med hånden fat i forhænget, som om hun ville se efter på sengen. Julien var nær ved at skrige af angst. Men Therese, der stod smilende foran spejlet, sagde ganske roligt:

"Nej, den ligger på kommoden. Giv mig den nu. Rør ikke ved min seng, jeg har lagt så meget på den, og du kan let bringe uorden i det."

Francoise hjalp hende at sætte kransen fast. Therese blev stående et øjeblik foran spejlet og betragtede sig veltilfreds. Hun var nu færdig og trak handskerne på.

"Ja sandelig, du ser meget smukkere og uskyldigere ud end Guds moders billede i kirken."

Therese lo af komplimenten. Hun kastede det sidste blik ind i spejlet, gik mod døren og sagde: "Kom, lad os så gå. Vil du slukke lysene?"

Der blev pludselig mørkt i værelset. Julien hørte, at døren blev lukket efter Therese, og hendes silkekjole raslede ned gennem korridoren. Han vovede ikke at komme frem fra alkoven og satte sig, på gulvet ved siden af sengen. Mørket lagde sig som et tæt slør for hans øjne, han kunne ikke se noget, men han troede stadig at føle den dødes nøgne fod ved siden af sig.

Han vidste ikke, hvor længe han havde siddet sådan, da døren atter gik op. På en raslen af silke kendte han Therese. Hun stillede noget på kommoden uden at komme nærmere og sagde halvhøjt: "De har vist ikke spist til middag. De må spise noget. Hører De."

Atter hørte han raslen i korridoren. Så stod han op. Han var til mode, som om han skulle kvæles inde i alkoven, han kunne ikke længere holde ud at sidde ved sengen ved siden af Colombels lig. Uret slog nu 8, han havde altså endnu fire timer at vente i. Han gik ganske sagte et par skridt frem.

Det var stjerneklart udenfor, og et svagt lys faldt ind gennem vinduet, så han lige kunne skimte tingene i værelset. Det var kun i hjørnerne, det var mørkt.

Han var egentlig ikke ængstelig, men her i dette værelse brød angstens sved frem hvert øjeblik. Det var for ham, som om møblerne bevægede sig og kom truende hen imod ham. Tre gange troede han at høre et suk henne fra alkoven. Forfærdet blev han stående og lyttede, men så hørte han, at det kun var støj fra festen nedenunder, dansemelodier blandede med en mængde glade menneskestemmer. Han lukkede øjnene og så en pragtfuld oplyst sal og Therese i sin uskyldshvide dragt vugge sig i sin dansers arme. Hele huset genlød af lystige melodier. Og han, han var ganske alene i det rædselsfulde værelse, hvor tænderne klaprede i munden på ham af skræk.

Pludselig fo'r han tilbage, og hårene rejste sig på hovedet af ham, for han syntes, at han så et lysende skær på en af stolene. Da han samlede sit mod og nærmere undersøgte det, var det et korset af hvid silke. Han tog det op fra stolen, begravede ansigtet i korsettet, der havde omgivet hendes bryst, og indåndede dets duft for at bedøve sig. Å! denne fryd. Han ville glemme alt andet. Nej, han vågede ikke hos en død, han vågede derimod hos sin elskede. Han trykkede panden mod ruden og trykkede stadig læberne mod korsettet. Derpå gennemgik han atter sin kærligheds historie. Lige over for på den anden side af gaden så han sit værelse. Vinduet var blevet stående åbent. Derfra havde han erobret Therese med sit skjulte fløjtespil hver aften. Hans fløjte havde været en så god talsmand for hans kærlighed, at den unge pige endelig var blevet overvundet og nu smilte til ham. Og dette stykke silke, som han vedblev at kysse, var et stykke af hendes hvide, silkebløde hud, som hun havde overladt ham, for at han ikke skulle blive utålmodig. Hans drøm

blev nu så levende, at han gik fra vinduet og styrtede henimod døren, fordi han troede, at han hørte hende komme.

Men nu vågnede han pludselig op, og han huskede alt igen. Og han fattede en fortvivlet beslutning. Nej, han ville ikke vente, han ville komme igen endnu i nat. Hun var så smuk, og han elskede hende indtil vanvid. Ja, han ville komme straks igen uden at spilde et eneste minut, så snart han havde kastet sin byrde i floden. Og skælvende af et formeligt nervetilfælde bed han i korsettet for at kvæle den hulken af attrå, der overfaldt ham.

Nu slog klokken 6. Det forekom ham, som om han havde været her i årevis, og han ventede sløvt videre. På kommoden fandt han brød og frugt, og nu spiste han begærligt, mens han blev stående. Han havde en følelse af umættelig sult, som ikke ville høre op. Men måske han alligevel ville få fornyet kraft af at spise. Da han var færdig med sit måltid, blev han overfaldet af en usigelig træthed, og det var for ham, som om denne nat aldrig skulle få ende. Nedenunder lød dansemusikken stadig tydeligt op til ham. Da hørte han endelig de første vogne køre bort. Og han så stift mod døren, indtil han så en lysstribe falde ind i værelset gennem nøglehullet. Han skjulte sig ikke en gang. Så meget desto værre for dem, der kom ind. "Nej tak, Francoise," sagde Therese, der kom med et lys i hånden. "Jeg vil hellere klæde mig af alene. Gå du kun i seng, du må jo være træt."

Hun lukkede døren af efter sig. Derpå blev hun stående et øjeblik og lagde fingrene på munden.

Hendes kinder var blege, skønt hun havde danset. Hun sagde ikke et eneste ord, satte lyset fra sig og satte sig lige over for

Julien. Således ventede de endnu en halv time og så på hinanden i tavshed.

Gæsterne var taget bort alle sammen, og hele huset var gået til ro. Det eneste, som Therese var urolig for, var, at Francoise sov i værelset ved siden af. Man hørte hende gå frem og tilbage, derpå knirkede sengen, hun var gået til ro. Hun vendte og drejede sig en lang tid i sengen, som om hun ikke kunne falde i søvn. Endelig kunne de på hendes dybe og regelmæssige åndedrag høre, at hun var faldet i søvn.

Therese så hele tiden alvorligt over på Julien. Nu sagde hun kun:

"Skal vi så gå."

Hun trak forhænget til side for at klæde den lille Colombel, hvis ansigt allerede havde fået den voksblege ligfarve, helt på. Da det var besørget, var de begge badede i sved. "Lad os så gå," sagde hun endnu en gang. Julien tog uden at tøve et øjeblik den lille Colombel og kastede ham op på sin skulder, ligesom slagteren plejer at gøre med en slagtet kalv. Hans kraftige ryg bøjede sig under byrden; den dødes fødder hang omtrent ned til gulvet.

"Jeg går foran," sagde Therese rask, "jeg tager fat i Deres frakke, De behøver altså kun at lade Dem føre. Men gå langsomt." De måtte først gennem Francoises værelse. Det var det besværligste. De var allerede nået hen til den anden dør, da den dødes fødder stødte imod en stol. Francoise vågnede ved støjen. De kunne høre, hvorledes hun drejede hovedet og mumlede nogle utydelige ord halvt i søvne. De blev nu stående ganske ubevægelige, hun op imod døren, og han med liget over skulderen, begge rystende af angst for at blive overraskede af

moderen i det øjeblik, hvor de bragte hendes søns lig bort for at kaste det i floden. Det var øjeblikke fulde af en forfærdelig angst. Francoise faldt imidlertid atter i søvn, og de listede sig forsigtigt gennem korridoren. Men der ventede dem en ny forskrækkelse. Markien var endnu ikke gået i seng, en smal lysstribe faldt ud fra hans værelse gennem den halvt åbne dør. De turde nu hverken gå frem eller tilbage.

Julien mærkede, at Colombel ville glide ned af hans ryg, hvis de skulle gå gennem Francoises værelse en gang til. Det var næsten et helt kvarter, de ikke turde røre sig. Therese havde det gyselige mod at støtte liget, for at Julien ikke skulle blive træt. Endelig blev lyset slukket, og de kunne gå ned i stueetagen.

Therese åbnede den gamle, forglemte dør, og da Julien gik over pladsen med byrden på skuldrene, så han hende stå oppe på stentrappen i den hvide baldragt.

Hun ventede på ham.

5

Julien havde kræfter som en tyr, og den lille Colombel var let for ham at bære. Han mærkede næppe byrden, og han følte en vis djævelsk glæde over, at han var så let og spinkel. Ja, nu ville Colombel ikke mere le ironisk som tidligere, når han gik forbi, mens Julien stod ved vinduet og fløjtede. Han ærgrede ham ikke oftere med at drille ham, hvad han altid havde gjort, når han havde truffet Julien i byen. Og med tanken om, at han bar sin medbejler kold og stiv på ryggen, følte han en tilfredsstillelse gå gennem hele sin krop. Han kastede ham endnu længere om på ryggen, bed tænderne sammen og gik hurtigere.

Det var helt mørkt i byen. Kun hos kaptajn Pidoux var der endnu lys. Sandsynligvis befandt kaptajnen sig ikke vel, for han så ham gå frem og tilbage bag ved gardinerne. Julien blev urolig og gik over på den modsatte side af gaden tæt op til husene, nu hørte han en sagte hosten. Det løb ham koldt ned ad ryggen. Han blev stående i en port og opdagede nu, at det var notarens hustru, der stod ved vinduet og trak frisk luft. Det var virkelig et uheld, for ellers plejede hele kvarteret ved denne tid at ligge i dyb søvn. Heldigvis vendte hun sig snart om og gik tilbage til sin ægtefælle, hvis dybe snorken man tydeligt hørte gennem det åbne vindue.

Da vinduet atter var lukket, gik Julien rask videre.

I gaden Beau-Soleil følte han sig mere sikker. Han fik nu en uimodståelig lyst til at løbe videre i galop. Han vidste, at det var både tosset og farligt, men han kunne ikke lade være. Han havde stadig fornemmelsen af, at den lyse åbne plads med de to oplyste vinduer forfulgte ham som to spejdende øjne. Hans fodtrin gav sådan genlyd på stenbroen, at han troede, der løb nogen bag efter ham.

Nu blev han pludselig stående.

I en afstand af et halvt hundrede meter hørte han nogle officerers stemmer. De havde spist til middag hos en blond enke der i gaden. Sandsynligvis havde de fejret en kammerats forfremmelse ved et gilde. Hvis de gik op ad gaden imod ham, så var han fortabt; for der var ingen sidegader, og det var for sent at vende om. Han hørte deres skridt og sabelklirren, og han blev næsten vanvittig af angst. Støjen blev imidlertid svagere igen. Han ventede endnu noget, inden han bestemte sig til at gå videre. Han anstrengte sig nu for at gøre så lidt støj

som mulig. Allerhelst var han gået barfodet, men det havde sikkert taget ham al for lang tid at trække støvlerne af.

Endelig nåede han byporten. Her var hverken toldvagt eller almindelig vagt, så han kunne gå uhindret ud. Men da han kom til enden af gaden, så han pludselig den vide slette ligge foran sig i et dæmpet lysskær. En friskere luft mødte ham, og han var til mode, som om der ventede en hel mængde mennesker på ham derude. De måtte nødvendigvis se ham, og der ville rejse sig et frygteligt mangestemmigt skrig. Nu nåede han broen. Han kunne allerede skelne den hvidtskinnende vej og begge de lave massive granitpiller, og han hørte Chanteclaires sagte rislen.

Han tog endelig mod til sig og gik videre med krummet ryg i vedvarende angst for alle de talløse stumme vidner, som han troede sig omgivet af. Værst var det, da han gik over broen, for da forekom det ham, som om hele byen iagttog ham. Ved den anden ende af broen ville han hvile sig på den samme plads, hvor han så ofte havde siddet om aftenen og dinglet med benene. Chanteclaire udvidede sig her til en slags dam, et stort sort hul, på hvis overflade der kun hist og her dannede sig små hvirvler. Hvor ofte havde han ikke moret sig med at kaste sten ud i vandet for at beregne efter de opstigende bobler, hvor dybt der vel var her.

Nu var han der. Julien genkendte stenen, på hvilken han så ofte havde hvilet sig. Han bøjede sig ned og så på den rolige vandflade. Her var det. Han lagde sin byrde på brystværnet.

Han følte en uimodståelig trang til endnu en gang at betragte Colombel, inden han kastede ham i vandet. Og selv om byens samtlige indbyggere havde betragtet ham, havde han gjort det.

Han blev stående nogle sekunder foran liget. Hullet i tindingen var nu ganske sort. Derude på den stille slette hørte man en vogn køre.

Og nu skyndte han sig. For at gøre så lidt støj som muligt tog han fat på liget og lod det glide langsomt ned i vandet. Men nu forekom det ham, hvorledes det kunne være, vidste han ikke selv, som om den døde klamrede sig om halsen på ham med begge arme og så fast, at han næsten blev trukket med ned i vandet. Det lykkedes ham netop at redde sig ved at springe hurtigt tilbage. Colombel havde villet tage ham med sig. Da han atter havde sat sig på stenen, blev han overfaldet af en pludselig svaghedstilstand. Han sad der fuldkommen sammensunken, med krum ryg og hængende ben, ligesom en træt vandringsmand. Og atter så han ned i det stille dybe vand, der kun krusedes hist og her på overfladen.

Så meget var da vist, at Colombel havde villet tage ham med sig, han havde grebet ham om halsen, skønt han var død.

Men nu var det forbi, han indåndede den friske luft i fulde drag og så på flodens klare vand, der løb mellem mørke trægrupper. Og denne stille krog af verden forekom ham at være en forsmag på den evige fred, en rolig, hemmelighedsfuld fryd.

Derpå tænkte han atter på Therese. Han vidste, at hun ventede på ham. Han så hende stadig, som hun stod på stentrappen ved den gamle rustne dør. Hun stod der oprejst i den hvide silkekjole med besætningen af vilde roser. Måske var det imidlertid blevet hende for koldt, og hun var atter gået ind for at vente på ham i værelset. Hun havde ladet døren stå åben og var gået til sengs ligesom en brud på bryllupsaftenen.

Det var så usigelig dejligt at tænke på. Endnu havde en kvinde aldrig ventet på ham således. Han syntes nu, han blev så tung i benene, og blev bange for at falde i søvn. Var han virkelig så fej? For at ryste trætheden af sig forestillede han sig Therese, da hun gjorde toilette. Han så hende atter for sig med armene løftede og bevægende hænderne frem og tilbage.

Han pinte sig med denne erindring, han tænkte på den duft, der stod omkring hende, på hendes hvide hud og på den blanding af gru og vellyst, som han havde følt i værelset og som havde berust ham.

Og ville han nu give afkald på al denne fryd, hvis forsmag endnu brændte ham på læberne? Nej, så ville han hellere krybe derhen på knæene, hvis benene nægtede at bære ham. Men slaget var allerede tabt forud, hans kærlighed var besejret og lå i de sidste trækninger. Han følte kun denne uimodståelige trang til at sove, bare sove og sove.

Thereses billede blegnede mere og mere i hans erindring, det var, som der rejste sig en høj mur imellem dem, og som om han måtte dø, såfremt han bare rørte ved hende. Der var ligesom liglugt over hans ophørende attrå.

Nej det var ganske umuligt. Værelsets loft ville være faldet ned over ham, så snart han havde omfavnet Therese. Sove, stadig sove, hvor måtte det dog være dejligt, når man ikke havde noget, der var værd at våge for. Han behøvede ikke mere fra i morgen at gå på kontoret, han ville ikke spille mere på fløjte og ikke mere stå ved vinduet, hvorfor skulle han så ikke sove?

Alt var forbi, og hans liv var færdigt, han kunne godt gå hen at sove.

Og han så nu igen ned i floden, han havde gerne villet se, om den lille Colombel endnu lå dernede.

Colombel var en klog fyr, han vidste godt, hvad han gjorde, da han ville trække ham med ned.

Flodens bølger løb forbi med en, melodisk rislen, og over det mørke landskab lå der ligesom noget ophøjet fredeligt.

Julien stammede tre gange i træk Thereses navn og lod sig derpå rulle ned i floden ligesom en pakke. Vandet slog højt op om ham. Derpå rislede bølgerne roligt videre med deres sædvanlige fart …

Da man fandt ligene, troede man, de havde været oppe at slås. Julien havde nok passet Colombel op for at hævne sig over dennes drillerier, rimeligvis havde han slået ham ihjel med en sten og havde derpå druknet sig selv.

Tre år senere ægtede Thérèse de Marsanne den unge grev Verteuil. Hun var helt i hvidt til sit bryllup, og hendes smukke ansigt bar præget af jomfruelig stolthed.

På landet

Paris' omegn

1

Vore dages parisere har en grænseløs forkærlighed for landet. Efterhånden som byen er taget til i størrelse, har træerne trukket sig tilbage. Efter at have mistet det grønne, har beboerne levet i en stadig drøm om at komme til at eje en stump land for sig selv et eller andet sted.

Selv den fattigste finder lejlighed til at indrette sig en lille have i sit vindue, et par blomsterpotter på et bræt. Ærter og spanske bønner skyder op og danner en løvhytte. På den måde får man foråret ind i huset til sig uden for stor udgift. For ikke at tale om den glæde, det er, når man har vinduer ud moden af de få haver, som ødelæggernes hakker har sparet. Men det er de færreste, som kan gøre sig håb om at komme i denne heldige stilling. Hele den del af befolkningen, som kvæles i gaderne, er henvist til om søndagene at gå et par kilometer til fods for at komme til at se landet fra toppen af fæstningsvoldene.

2

Denne spadseren til voldene er arbejderens klassiske tur. Jeg finder den rørende, for pariserne ville ikke kunne give et større bevis på deres ulykkelige kærlighed til græsset og den vide horisont.

De følger de tætpakkede gader og når frem, trætte og svedige, i en sky af støv, som deres fødder jager op. De slår sig

ned i familiegrupper på skråningen forbrændte grønsvær, midt i den stegende sol, måske af og til i den spinkle skygge af et nødlidende, ormædt træ. Bag dem stønner Paris, tynget af juliheden. Ringbanen hviner skærende, mens uformelige fabrikker forgifter luften over uendelige strækninger. Foran dem breder sig militærzonen, ørkenagtig nøgen med sit hvide grus, kun hist og her med lange mellemrum oplivet af et bræddeskur. Jernværkerne stikker deres høje murstensskorstene op, som ødelægger landskabet og tilsøler det med lange striber og sort røg.

Men hvad gør det! På den anden side af skorstenene, på den anden side af de ødelagte strøg ser de brave folk i det fjerne marker, som danner grønne pletter så store som et lommetørklæde, dværgagtige træer, som ligner børnenes legetøjstræer af foldet papir; og dette er nok for dem, deres glæde er stor, de nyder naturen på et par mils afstand. Mændene lukker frakken op, konerne breder deres lommetørklæder ud og sætter sig ned. De bliver der alle sammen til ud på aftenen for at fylde deres lunger med den vind, som har passeret ind over træerne. Og når de kommer hjem igen til deres bageovnsagtige gader, så siger det: "Vi har været på landet", og de smiler ikke, når de siger det.

Jeg kender ikke noget så grimt eller trøstesløst som denne Paris' nærmest omegn. Enhver stor by danner sig på den måde et bælte af ruiner. Efterhånden som brolægningen rykker frem, trækker landet sig tilbage, og i området mellem der, hvor gaderne holder op og græsset begynder, er der et hærget område, en myrdet natur, hvis sår de nye kvarterer endnu ikke har fået skjult. Der er dynger af murbrokker, ajlegrave, hvor

natmændene udtømmer deres vognes indhold, halvt nedrevne gærder, køkkenhaver, hvis grøntsager stadig skyder frem, vandede af vandet fra kloakker, vaklende bygningsværker af ler og brædder, som et slag af en hakke uden videre ville knuse. Det er ligesom en slags skum, Paris uophørligt afsætter på sine bredder.

Man finder der alle den store bys urenligheder og forbrydelser. Smudset kommer frem for at modnes i solen, elendighed fører sit utøj med sig derud. Endnu står der et par kønne træer, rolige og stærke som guder, glemte i denne affaldshob fra en by, der på den måde røber sin nærhed.

Et par afkroge er især afskrækkende. Jeg tænker for eksempel på sletten ved Montrouge og ved Arcueil i nærheden af fortet Banves. Dér åbner sig gamle stenbrud, som har rodet terrænet op, og over den nøgne flader hæver hejseværker sig i vejret med umådelige hjul, med deres silhuetter som galger og guillotiner. Jordbunden er kridtholdig, støvet har fortæret grønsværen, man følger vejer, fulde af huller og sønderskårne af dybe hulspor, midt imellem dybe sænkninger, som regnvandet forvandler til mudrede sumpe. Jeg kender ikke noget syn mere trøstesløst og af en mere fortvivlet melankoli, end når solen er ved at gå ned og forlænger de spinkle skygger af de store hejseværker.

På den anden side af byen, mod nord, finder der også sådanne hjertegribende sørgelige steder. De tætbefolkede forstæder, Montmartre, La Chapelle, La Villette, er ved at dø, mens de udstiller en forfærdelig elendighed. Her er der ikke nogen nøgen slette, intet grimt og hærget terræn: det er det menneskelige smuds, mylderet af en hel befolkning af

arbejdsløse. Faldefærdige rønner står i rad og række i gyderne; skident linned hænger ud af vinduerne, lasede unger vælter sig i mudderpytterne. En forfærdelig indgangstærskel til det Paris, hvor alt bundfald samler sig sammen, og på hvilken en fremmed ville standse op, rystet ved synet.

Jeg kan huske, at jeg, dengang jeg som ungt menneske kom til Paris med diligencen, der led en af de mest grusomme skuffelser i mit liv. Jeg ventede at se det ene palads efter det andet – og næsten to kilometer rullede det tunge køretøj afsted mellem mørke bygninger, smudsige værtshuse, berygtede hus, en hel lille by henkastet på begge sider af vejen. Derefter gik det videre, dybt ind i mørke gader. Paris viste sig for mig meget mere trang og skummel end den lille provinsby, vi tidligere havde forladt.

3

Når de fattigste har deres største fornøjelse af voldene og fæstningsgraven, så udstrækker de små embedsmænd, ja selv arbejder, når de finder lejlighed til det, deres ture længere bort. Disse mennesker går lige ud til de første af træerne i omegnen. De når helt ud til det rigtige land, takket være de utallige befordringsmåder, de råder over nu til dag. Vi er langt fra tidligere tiders Versailles-vogn. Foruden jernbanerne har vi dampbådene på Seinen, omnibusserne, sporvognene, for ikke at tale om droskerne. Om søndagen er der en kvælende trængsel. Enkelt solskinssøndage har man beregnet, at næsten en fjerdedel af Paris' befolkning, fem hundrede tusinde mennesker, har indtaget vogne og waggoner med storm og spredt sig ud over landet. Familien tager frokosten med sig og

spiser i græsset. Man møder muntre selskaber, elskende par, som skjuler sig, og enlige spadserende, som driver om med en stok i hånden. Bag hver en busk er der en fest. Om aftenen stråler værtshusene, man hører lattersalver i den lyse nat.

Det ville være en studie for sig selv at skrive om parisernes smag for landet. Forkærligheden for det har imidlertid ikke altid været den samme. Det var ikke kun transportmidlerne, der manglede, hvilket ellers i sagens natur indskrænkede de spadserendes antal, men lysten til at tage på lange ture var ikke opstået endnu. For hundrede år siden kendte man knap nok et par enkelte punkter i omegnen. En mængde prægtige små reder, små landsbyer, sov endnu skjult under løvet i al deres jomfruelighed.

I det syttende og attende århundrede brød man sig ikke særlig meget om landet. Man tålte det, når det var arrangeret, udpyntet og stillet op som en sindrig dekoration omkring de fyrstelige slotte. Småejendomme fandtes ikke; kun nogle få borgerlige vovede at bygge sig landsteder. Man ville forgæves have søgt efter vore dages udstykkede marker, de mellem tusinder af hænder fordelte jordstumper, de hundreder af småhus, hvert med sin indhegnede have. Der skulle en revolution til for at skabe denne utallige mængde af borgerlige landsteder omkring Paris, bygget på udstykkede parceller af gamle dage store parker.

Vore forfædre var altså ikke glade for landet, eller var det i hvert fald ikke på samme måde som os. I det 17. århundrede er litteraturen, som er et udtryk for folkenes skikke og tilbøjeligheder, tavs om denne kærlighed til naturen, som greb os hen mod slutningen af det 18., og som sider kun er blevet

stærkere. Hvis vi i bøger fra den tid søger oplysninger om Paris' omegn og hvilke fornøjelser, pariserne fandt behag i der, finder vi næsten intet. Man bliver stående ved madame de Deshoulières berømte vers om de blomsterdækkede bredder, som Seinen "vander", og disse "blomsterdækkede bredder" er alt, hvad århundredet har at sige om disse henrivende flodbredder, hvis ubetydeligste landsbyer nu til dags er berømte. Selv La Fontaine, den digter fra tiden, som havde mest sans for naturen, har ikke et eneste vers tilovers for den parisiske omegn. Man finder nok hos ham en fjern duft af den; men det nytter ikke at søge endog den mindste nøjagtige eller bestemte bemærkning.

Forklaringen er lige til. Man talte dengang endnu ikke i bøgerne om naturen, fordi den endnu ikke var blevet sat i forhold til mennesket, og man holdt den på afstand som noget lavere og ligegyldigt. Dette betyder ikke, at man havde noget imod den, man nød den ganske sikkert, man spadserede i den, men uden at tillægge træerne så megen betydning, at man talte om dem. Rousseau måtte komme, for at en altomfattende bevæget deltagelse kunne bryde frem, og for at man kunne begynde at opfatte egene som brødre. I vore dage skriver vor lidenskab for landet sig fra den store naturdyrkende bevægelse i det 18. århundrede. Vi vil landet i dets oprindelighed, vi flygter derhen fra byen, i stedet for at føre byen med os derud.

Rousseau er således foregangsmanden. Efter ham gav romantismen naturen en sjæl. Senere, med Chateaubriand, Lamartine, Victor Hugo, kom man ind på en poetisk panteisme, hvor der blev sværmet for broderskabet mellem væsener og genstande. Den antikke kunst havde guddommeliggjort

naturen, den moderne har menneskeliggjort den, mens vor klassiske kunst simpelt hen forbigik den i tavshed. Dog har Lamartine, hvis jeg ikke husker forkert, ikke skrevet et eneste vers om den parisiske omegn, og Victor Hugo har kun talt om den i sin forvirrede profetstil. Man må da også medgive, at Paris' omgivelser, så inderlige og smilende de end er, ikke i nogen særlig grad ligger for den lyriske poesi.

4

Der er en meget mere beskeden og næsten allerede glemt forfatter, hvis bøger især har gjort Paris' omegn populær. Det er Paul de Kock. Han er sikkert den, som mest har gjort sit til at drive den lavere del af befolkningen udenfor voldene. Ganske vist var driften der allerede på hans tid; men han bragte landturene, som han fortalte om, på mode, og skaffede enkelte løv- og solrige steder et vist ry. Det er sandt, at den litterære værdi af hans romaner ikke er stor, og alligevel, hvor megen lun godmodighed er der ikke, og hvor føler man ikke, at han under sin komiske overdrivelse dog skildrer os sande scener! Det er ikke mere den lyriske digter på knæ foran de høje træer; det er den parisiske borgermand, som behandler landet som venlig ægtemage, og som frem for alt forlanger frihed og frisk luft af den. Den nøjagtige beskrivelse af den parisiske omegn under Louis Philippe finder man her.

Der er ikke noget mere interessant end at undersøge hos Paul de Kock, hvad Boulogne- og Vincennes-skovene var for et halvt århundrede siden. Vi får skildret udflugter på æsler og måltider i det grønne; spadserende går i fuldt alvor vild der, og man taler om at organisere en klapjagt for at finde dem igen.

Tingene har sandelig forandret sig i vore dag. Æslerne har veget pladsen for det elegant Paris' ekvipager. Man kan endnu holde måltid i det grønne; men man bliver set skævt til af opsynsmændene, og hvad det angår at gå vil, så skal der virkelig god vilje til; for man har ryddet tornekrattene, hugget underskoven om, brudt alleer igennem og omdannet skovlysningerne til græsplæner. Den berømte sump ved Auteuil, som Paul de Kock omtaler som en fjerntliggende og vil egn, forekommer os nu at være den aristokratiske nabo til Tuileriernes bassiner.

Men den afkrog, romanskriveren omfatter med størst forkærlighed, de omgivelser, han altid fører sine helte til, det er Romainville. Man er der lige ved Paris' porter, man kan gøre denne tur til fods, hvis man følger den lange Belleville-gade. Og dog var det at gå til Romainville førhen en langt mere omfattende opgave en nu til dags at gå til Mantes eller Fontainebleau. Og hvor meget er da ikke forandret i denne retning! Paul de Kock taler med rørelse om en virkelig skov af syrener. Skoven er blevet jævnet med jorden for bane vej for det Paris, der stadig rykker frem. Nu finder man kun en uhyre nøgen flade, hvor grimme huse er skudt op langs med vejene. Det er forstaden, med sit arbejde og sin elendighed.

Der kan her være plads til bemærkning, at den yndest, som de landlige forlystelsessteder nyder, i alt væsentligt skifter engang for hvert halve århundrede. Hvor mange vers er der ikke blevet skrevet om Romainville, som nu ligger så forladt og tavs! Robinson, en gruppe småhuse, har overtaget Romainvilles plads ved begyndelsen af det andet kejserdømme. Og nu blegner også Robinsons ry, moden er i færd med at flytte sig

andetsteds hen. Jeg nævner fremdeles Asnières og Bougival, som man aldrig hører om hos Paul de Kock, og som i vore dage er så befolkede.

Efter Paul de Kock kom der en hel bande af malere, og dem er det egentlig, som har opdaget Paris' omegn. Denne opdagelse knytter sig til vor naturalistiske landskabsskoles historie. Da Français, Coret og Daubigny forlod de klassiske regler for i stedet at male efter naturen, drog de tapper ud med staffeliet på ryggen og stokken i hånden, på erobringstogt efter nye naturscenerier. Og de behøvede ikke at gå langt, de dumpede straks ned i de mest indtagende landskaber.

Det var Français og et par af hans venner, som opdagede Meudon. Ingen havde før haft nogen anelse om den ynde, der hviler over Seinens bredder. Senere hen afsøgte Daubigny floden i hele dens længde fra Meudon og lige til Mantes. Og hvilken rigdom af fund undervejs! Chatou, Bougival, Maison-Lafitte, Conflans, Andrésy! Pariserne kendte dengang ikke engang disse landsbyer af navn. Femten år senere var der en sådan tilstrømning, at malerne måtte flygte. Således gik det til, at Daubigny, jaget bort fra Seinen, drog til Oise og slog sig ned i Auvers mellem Pontoise og L'Isle Adam. Corot nøjedes med Ville d'Avray, hvor han havde fiskedamme og store træer.

Således åbenbarede den parisiske omegn sine skatte mere og mere for hver "salon". Det var ikke blot en kunstnerisk bevægelse, men også en protest mod de mennesker, som drog langt bort for at søge kønne udsigter, når de dog havde de meste henrivende lige ved hånden. Og hvilken forbavselse blandt publikum! Var det virkelige muligt? Lige uden for Paris' porte fandt man sådanne indtagende landskaber! Ingen havde

indtil da set dem, man kastede sig mere og mere ind i denne nye verden, og for hvert skridt fandt man lykkelige opdagelser. Paris' omegn var erobret.

5

Paris' råb er et uafladeligt råb om frihed. Byen knuges inden for sit alt for snævre rum; den stirrer uden ophør med horisonten, åndeløs, med krav på sol og luft. Dens drøm synes at være at forandre sletten til en lysthave, hvor den kan spadsere om aftenen efter endt dagværk. Det er et almindeligt tryk, som tiltager år for år, og som til sidst vil ende med at omdanne omegnen til en simpel forlængelse af vore boulevarder, beplantet med tørre træer.

Skoven

1

Jeg husker de store udflugter, Paul og jeg drog ud på for tyve år siden til Verrières-skoven. Paul var maler. Jeg var ansat i en boghandel, temmelig fattig og fuldstændig ukendt. Jeg smedede vers dengang, dårlige rimerier, som nu sover glemslens trygge søvn på bunden af en skuffe. Allerede fra mandag morgen drømte jeg om den næste søndag med al den lidenskab, der findes hos en tyveårig yngling, der er vokset op under åben himmel og som var ved at fortvivle over et liv som kommis, indespærret i en butik. Tidligere havde vi strejfet rundt i andre egne, vandret landet tyndt, overnattet under den smukke stjernehimmel i Aix. I Paris kunne vi ikke foretage os den slags længere udflugter mere, man måtte stadig tænke på

den ubønhørlige time, hvor man igen skulle være på kontoret, og som – ak! – kun alt for hurtigt indfandt sig igen. Vi drog altså af med det første søndagstog, så vi kunne være ude over Paris' befæstningsmure tidligt om morgenen.

2

Det var en større affære. Paul slæbte hele sit atelierudstyr med sig, mens jeg kun medbragte en bog i lommen. Toget kørte langs Bièvre, denne stinkende flod, hvis vande er røde af udledninger fra de nærliggende garverier. Vi krydsede den øde Montrouge-slette, mod hvis horisont der var aftegnet en mængde stilladser, ligesom nøgne skeletter mod den lysende morgenhimmel [Note 1)]. Derpå anede vi Bicêtre bag en række popler på siden af en bakke. Vi stak hovederne ud af togvinduet og indsnusede de første dufte af frisk græs. Denne togrejse forekom os at være udslettelsen af minderne om alt, selv Paris, indgangen til Paradis efter ugens seks første dages trummerum.

Vi stod af på Fontenay-aux-Roses-stationen. Derfra gik vi ad en smuk allé med træer og skød så genvej over markerne ad en sti, vi havde opdaget langs en lille bæk. Det var herligt! Til højre og til venstre så vi marker med blomster, marker fyldt med heliotroper og roser. Egnen her er befolket med gartnere, der dyrker blomster på samme måde som bønder dyrker hvede andre steder. Man går i en gennemtrængende duft, mens kvinder høster roser, levkøjer og nelliker, som læsses i vogne og køres ind til Paris.

Omkring klokken otte nåede vi frem til Mo'er Sens. Jeg tror nok, at denne gode kone er død nu. Mo'er Sens havde en

kabaret, som lå mellem Fontenay-aux-Roses og Robinson Note 2). Dette etablissement er en ligefrem legende. En gruppe malere af den realistiske skole havde gjort det moderne omkring 1845. Courbet regerede der en tid; det påstås, at det store skilt ved døren, et *nature-morte* med kød, fjerkræ og grøntsager, til dels skyldtes hans pensel. Hvorom alting er, så var det en dejlig lille kabaret, hvor man sad ved borde under smukke træer i den frie, friske luft, drak sur vin af lerkrus og spiste hendes berømte kaningryde. Vi indtog dagens første måltid dér i den kølige skygge ved et bord uden dug, hvis træ endnu var mørkt af nattens regn. – I denne tidlige morgentime var vi de eneste gæster blandt de travle køkkenpiger, som slagtede kaniner og plukkede kyllinger til aftensmaden. Ah! hvor smagte de friske æg os på sådan en frisk forårssøndag, der lige var begyndt!

Da vi atter brød op, var det allerede begyndt at blive varmt. Vi skyndte os afsted og lod Robinson bag os til højre. Vi skulle gennem vældige marker med jordbær, før vi nåede Aulnay. Efter roser kommer jordbær! Sådan var kulturen der på egnen, og nu kom vi til violerne. Jordbærrene sælges her pundevis, afvejet på gamle, rustne vægte. Søndag aften kan man se hele familier, som kommer med store skåle og slår sig ned i kanten af en mark for at spise sig en dårlig mave til i jordbær. Omkring klokken ni nåede vi Aulnay, en lille landsby, som næppe er mere end et par huse langs landevejen. Her åbner den berømmelige Ulvedal sig, som Chateaubriand har gjort berømt. Vejen drejer, og vi kommer ind i en veritabel ørken. Vejen må gå i udkanten af en sandgrube, for til højre hæver en skråning sig, til venstre synker man ned i gult, fint støv. Men snart udvider kløften sig, og snart er man blandt skovdækkede klipper. Det er her, ved

enden af den smalle dal, man finder Chateaubriands Note 3) gamle landsted; bygningerne giver indtryk af noget fremmedartet og romantisk med spidsbuede vinduer og små gotiske tårne, der ser ud, som om de er klistret udenpå et ganske almindeligt, gammelt våningshus. Men så stiger vejen igen og landskabet bliver mere og mere vildt, der er små kløfter og sprækker, hvor forkrøblede fyrretræer frister livet mellem stenene; på en hed julidag kan man føle sig hensat til et øde hjørne af Provence. Endelig når vi frem til den store slette, og pludselig åbner en vid horisont sig for os, hvor den nederste rand dannes af Verrières-skovens dunkle skygger.

Hvis vi nu følger kanten af sletten hen mod skoven, kan vi overskue hele Bièvre-dalen, og på den anden side en endeløs række af bølgende bakker, som fortaber sig i den tågede horisont. Øjet kan skelne landsbyer, rækker af popler, hvide pletter, som er lyse husfacader, haver og marker, som danner et harlekinmønster i alle nuancer af grønt og gult. Ingen andre steder har jeg så vid en udsigt.

3

Selv om Verrières-skoven ikke er særlig stor, kunne vi ofte gå vild i den. Jeg husker, at vi en dag havde taget en omvej for at komme hurtigere frem pludselig var druknet midt i en sådan flodbølge af løv, at vi ikke kunne finde ud igen. Paul ville klatre op i et egetræ ligesom Tommeliden i eventyret, for at se om han kunne finde vores sti, men han fik kun rifter på benene og kunne ikke se andet end trætoppe, som duvede i vinden og bredte sig ud i det uendelige.

Jeg kender ingen anden skov, som er så charmerende. De lange stier er begroet med fint græs, som føles som silkefløjl under fødderne. De fører til åbne runde pladser, til grønne løvsale, hvor træerne stammer står som søjler, der understøtter høje bladkupler. Vi bliver tavse og andægtige som i en kirke. Men jeg foretrak altid de små skjulte stier, der som smalle gyder tabte sig i underskoven. I det fjerne kunne man se klare, runde lyspletter, hist og her slyngede striber af dagslys sig i uendelige bugtninger, indtil de forsvandt i det grønne mørke. Og der var stadig flere bedårende syn, lysninger med høje, slanke, elegante blonde birke, med store majestætiske egetræer, hvis rækker var som en kongelig procession langs græsplænerne; så dæmninger, hvor der blomstrede bede af jordbær og små, blege violer, uforudsete lavninger, hvor man gik i græs til hagen, skråninger tæt tilgroet med træer, der syntes at stige ned fra sletten som fortroppen af en hær af giganter.

Blandt alle disse herligheder havde ét sted blandt andre især fortryllet os. En morgen, hvor vi strejfede om i skoven, var vi faldet over en dam, langt afsides fra den slagne sti. Det var en dam fuld af siv og moseagtigt vand, som vi kaldte "den grønne dam", da vi ikke kendte dens virkelige navn. Jeg har siden fået at vide, at den blev kaldt "dammen ved Chalot". Sjældent har jeg set en mere stille og ensom krog. Over dammen skød træer i vejret som raketter; deres løv var som blødt fløjl, næsten sortgrønne; en pil sænkede sine grene over vandet, en asp så ud som en regn af grå aske. Og alt dette løv slyngede sig imellem hinanden og vævede sig til store slæbende draperier, spejlede sig i dammens stille vand, hvis sølverne spejl dannede en ny himmel, hvor billedet ovenover gentoges nøjagtigt. Ikke en

fluevinge ødelagde vandets glatte, stillestående flade. En dyb ro, en uforlignelig fred omgav denne skjulte lysning. Vi tænkte os antikkens Diana, som dyppede sine snehvide fødder i en ukendt kilde i skoven. En hemmelighedsfuld trolddom regnede ned fra de store træer, og en blid, aldrig før anet vellyst, skovens tavse elskov, steg op fra dette døde vand.

Den grønne dam blev til sidst målet for alle vore udflugter. Den blev både digterens og malerens lille kaprice. Vi elskede den inderligt, og tilbragte alle vore søndage på det fine grønne græs, som omgav den. Paul var begyndt på en studie af den, med vandet i forgrunden, store flydende græsflader og træerne tilbagetrukne i baggrunden, som et bagtæppe i et teater med hængende grene som draperier i et gammelt kapel.

Jeg lå ned på ryggen med en bog ved min side; men jeg læste næsten ikke, jeg så op på himlen gennem bladene, gennem blå huller, som forsvandt i en hvirvel, når en brise greb dem.

De spinkle solstråler bevægede sig over den skyggefulde lysning som gyldne kugler, og kastede legende lyspletter på græsset, som langsomt bevægede sig hen over det. Jeg kunne ligge der i timevis uden at kede mig, kun af og til vekslede jeg et par ord med min kammerat, lukkede så øjnene og drømte, badet i det blide, rosenrøde lys.

Vi opslog vores lejr der, spiste frokost, spiste middag, og kun tusmørket kunne jage os bort. Vi ventede, til den nedgående sols stråler satte skoven i brand. Træernes toppe stod i flammer, og dammen, som afspejlede dem, lyst op i blodigrødt, mens skyggerne i tykningen omkring den allerede begyndte at opsluge jorden. Da skyggen til sidst havde dækket alting, antog dette spejl en ny glød, man kunne næsten sige, at den havde sit

eget lys, som flammede i mørket som en diamant; og vi blev stående et øjeblik længere foran denne hemmelighedsfulde udstråling; i månelyset badede en bleg gudinde sig. Men vi måtte jo desværre se at komme tilbage til stationen, og gik gennem den mørknende skov. Fugtige dampe sænkede sig som blå tåge over lysningerne; i det fjerne stod sorte stammer som søjler mod den violette himmel. I alleerne var det allerede mørkt, en nat, som kom krybende langsomt ind på os gennem buskadset og fordunklede de store ege.

O, du højtidelige, anelsesfulde aftentime, skælvende af skovens sidste stemmer, langsomt vuggende træer, det falmende græs' blide døsighed!

4

Da vi kom ud af skoven, var det som at vågne af en drøm. På sletten var det stadig lys dag. Vi vendte os om en sidste gang, vagt urolige over denne masse af mørke, vi lod bag os. Den vide slette for vore fødder var dækket af blålige tåger, som i lavningerne efterhånden gik over i violet. En sidste solstråle ramte siden af en fjern høj, og det gule lys gav den lighed med en mark fuld af modne majs. En sidearm af Bièvre lyste som et sølvbånd mellem poplerne. Vi passerede imidlertid Ulvedalen til højre, og gik langs randen af sletten indtil Robinson-vejen, som fortsætter langs flodbredden. Så snart vi var kommet derned, kunne vi høre musikken fra Robinson og den høje latter fra folk, der spiste deres middag under træerne.

Jeg kan huske nogle bestemte aftener. Vi gik ned til Robinson, nysgerrige efter at se grunden til denne støjende morskab. Der var lys i kastanjetræerne, og oppefra hørtes en

klirren af gafler; vi løftede vore hoveder for at se efter den vældige rede, hvor man skålede og morede sig så meget. Den tørre lyd af en bøsse, som blev afskudt, blandede sig af og til med de endeløse valse fra lirekasser. Andre gæster i lunden sad langs vejen og gjorde sig ugenert lystige over enhver forbipasserende. Sommetider standsede vi der, mens vi ventede på det sidste tog.

Og hvilken vidunderlig tur hjem i den lyse nat! Så snart vi kom lidt væk fra Robinson, døde al denne støj hen. Andre grupper, som også var vej mod jernbanen, vandrede langsomt afsted i samme retning som os. Under træerne kunne vi kun skimte hvide kjoler, let musselin som svævede over de tåger, der steg op fra buske og græs. Luften var svanger med en balsamisk sødme. Fjerne latterudbrud var som en skælven af stilheden; og i denne stilhed, hvor lyden blev båret langt omkring, kunne vi langt borte høre de slørede stemmer af kvinder, der sang en sang, et refræn, hvis dumhed, vugget i aftenluften, antog en uendelig charme. Tungt flyvende oldenborrer summede mellem træerne. Når det var varmt, fløj disse store insekter omkring lige til det blev nat, forvildede sig ind i ørene på gående, og pigerne udstødte små skrig, kjoler fo'r forbi som smældende flag. Længere borte, sikkert i Mo'er Sens' kabaret, gav en hornblæser en fanfare, der lød melankolsk og fjern, som om den kom fra dybet af en eventyrlig skov. Natten blev tættere, latterudbruddene forsvandt, og foran os var alt, hvad vi kunne skelne, lysene fra stationen ved Fontenay-aux-Roses.

På stationen faldt vi om på en bænk. Det var en lille station med et meget trangt venteværelse. På de dage, hvor det var uvejr under opsejling, trængtes de trætte fodgængere i det

kvælende rum. Var vejret smukt, blev man udenfor. Alle kvinderne bar blomsterbuketter i hænderne. Og lystigheden fra tidligere, frembragt af den utålmodige venten, viste sig atter. Så snart vi var kommet ind i toget, begyndte passagererne, fra den ene ende af toget til den anden, ofte igen at synge, det samme idiotiske, øresønderrivende refræn, en formidabel koncert, der overdøvede selv hjulenes larm og lokomotivets brummen. Blomster hang ud af vinduerne, kvinder viftede med de bare arme, og hængte sig om halsen på deres elskere. Det var ungdommen, beruset af foråret, som vendte tilbage til Paris.

5

Ah! mine herlige søndage i forstæderne, dengang jeg var tyve år! De hører til blandt mine mest elskede minder. Siden da har jeg oplevet andre glæder, men intet overgår det at være ung og føle sig fri og sorgløs en enkelt dag i den store skov.

På floden

1

Vinteren nærmer sig. Jeg elsker den blide melankoli, der indvarsler dens komme. De fra træerne dryssende blade udsender en stærk duft, og floden kruses let af morgenbrisen. Så gribes jeg af udvé; jeg løser min båd og ror op ad den smalle flodarm, hvor jeg kender det lille skjul mellem to øer. Dér er jeg alene, så fjernt fra den larmende verden, som en eneboer i sin hule.

Hvor synes mig ikke alt så fjernt og så ubetydeligt!

Er det muligt, at jeg endnu i går kæmpede fuld af ild og lidenskab og var besjælet af tåbelig ærgerrighed efter at udforske sandheden? Nu, i denne stund, føler jeg mig så fortabt i verdensrummet, som et atom i den uendelige natur, og jeg ved ikke mere, hvor sandheden er i vor myretues tummel og virvar, i vore politiske og litterære kampe og fejder, som vi anser for verdensbegivenheder, og som ikke en gang er i stand til at bevæge de høje siv ved bredden, der svajer for hvert vindpust. Jeg ved kun ét, at vi tumles omkring som avner for vinden, midt i den evigt skabende natur, og at man bliver beskeden og vis, når man iagttager dens gøren og virken.

Strømmen flyder roligt afsted; på den høstligt blege himmel jager fine, snehvide skyer, og dyb stilhed hersker rundt om. Men jeg har kun ét ønske, at blive ét med naturen, at følge disse vande og disse skyer, at blive borte i denne stilhed. Det er så velgørende at lade al strid bag sig og helt og holdent hengive sig til Moder Natur, der udfører sit arbejde stum og uden vaklen.

I morgen begynder atter den tomme strid, men i dag vil jeg være sorgløs og glad som føllene derhenne, der tager for sig af det frodige græs på de grønne holme.

Min hele ungdom lever atter op i mig. Jeg mindes den tid, da vi, en lystig skare, drog ud for i nogle miles afstand fra Paris at "opdage" Seinen. Lykkelige ungdomstid, da man endnu drømme om at erobre alt, og endnu intet har at bevare!

2

Vi havde omtrent en snes mil fra Paris fundet en ensom, ved Seinen beliggende landsby, der syntes os fortrinligt egnet som udgangspunkt for vore opdagelsesrejser til vands. Denne

landsby lå langt borte fra banen, hvad der forklarede dens ensomhed. Den bestod af i det højeste en snes hus, og strakte sig på en jævnt stigende skråning langs Seinens bred. Når vandet stod højt, nåede floden helt op til landsbyen, og indbyggerne måtte bruge både, når de ville besøge hinanden. Men om sommeren vandrede man ned til Seinen ad den snævre sti, der bugtede sig hen over den med yppigt grønsvær dækkede skråning.

Vi havde på dette sted fundet en gæstfri krovært, der med fornøjelse stillede hele sit hus til vor rådighed. Det var jo for ham, der kun sjældent havde andre gæster end bønder, og det kun få, et overordentligt held at få lejlighed til uger igennem at huse en hel skare unge parisere. År efter år vendte vi tilbage hertil og fik altid en modtagelse som fyrstelige personen. Men kroen var lille, og vi et helt dusin, så at den ikke kunne rumme os alle; flere af os måtte altså søge andetsteds hen, og jeg for min part var så heldig at få et værelse hos smeden.

Jeg ser det endnu for mig, det var et stort, lavt rum med hvidkalkede vægge og rødligt lergulv. Et kæmpemæssigt egetræsskab stod i det, helt fyldt med frisk duftende linned. Sengen var redt så højt, at man næsten måtte have en stige for at komme op i den. På væggene han der grelt kolorerede billeder, og på gibskaminen stod der under en glasklokke en stor, kunstig blomsterbuket.

I den tidlige morgenstund vækkedes jeg brat af en bedøvende larm; min vært, smeden, havde begyndt sit dagværk, blæsebælgen prustede som en stormvind, hamrene dundrede i takt med ambolten, og hele huset dansede til denne djævelske musik. Da mit værelse lå lige over smedjen, rystede sengen

sådan med mig, at det i de første dage var mig umuligt at blive liggende. Men senere vænnede jeg mig til det, og når jeg var træt, vuggede hamrenes musik mig atter i søvn. Men for det meste sprang jeg op og ilede ned til Seinen.

3

Vi var kun kommet for Seinens skyld, og der tilbragte vi hele vor dag. I al den tid, vi opholdt os på stedet – og vi kom stadig tilbage flere år efter hinanden – foretog vi ikke en eneste fodtur, mens der på floden ikke var en vej, ikke en indsnævring, ikke en ø, som vi ikke kendte. Træerne langs bredden var vore venner, vi kunne have nævnt tallet på klippeblokkene, og milevidt, både op og ned ad floden, var vi som hjemme. Endnu den dag i dag, når jeg lukker øjnene, ser jeg dette parti af Seinen, ser det sølvklare vand, poplerne og pilene ved begge bredder, de af blå og violette blomster fuldstændigt dækkede skrænter, de ensomme, med højt græs bevoksede øer.

Vor vært havde en båd, hvori der var plads til en fem-seks mennesker. Den var noget klodset, men, som vi snart overbeviste os om, meget solid, og i vort ungdommelige overmod stillede vi den på mangen en hård prøve. Vi roede den uden skånsel mod skrænterne, hen over svømmende træer, og satte den så fast på grund, at vi måtte springe i vandet for atter at få den flot. Mangen gang knagede og bragede den i alle fuger, men den holdt, og vi lok kun og drev vort spil endnu værre; vi fo'r med mægtige åreslag imod en klippe, så at båden stønnende og knagende kæntrede, og vi alle faldt i vandet, jublende og leende.

Jeg ved ikke, om værten anede noget om disse eksperimenter, som vi anstillede med hans båd, men jeg erindrer, at han mange gange, når han troede sig ubemærket, stod eftertænksom og bedrøvet ved den. Han bøjede sig ned, beså, befølte og undersøgte den med faderlig ømhed og bekymring. Men han lod aldrig nogen klage komme over sine læber, dertil var han alt for godmodig.

4

Efterhånden lægger vor overstadig lystighed sig, for flodens vidunderlige trylleri tager os helt og holdent fangen.

Hist rykker bredderne sig fra hinanden, det smalle vandspejl udvider sig til et bredt bækken, og tværs over strømmen ligger tre øer; den første, til venstre, er meget lang, den strækker sig omtrent en halv mil op ad floden. Den anden er en smal strimmel land på allerhøjst tre hundrede meters bredde, mens den tredje kun er en ganske lille grøn holm, hvorpå der vokser nogle træer. Og hinsides dem ligger der andre grønne pletter, andre småøer, skilte fra hinanden af snævre stræder. Langs flodens venstre bred strækker der sig en veldyrket slette; til højre møder blikket et bølgeformigt højland, der på bakketoppene er beklædt med herlig skov.

Op ad floden roede vi langs med skrænten, men da vi havde nået enden af det brede bassin, styrede vi båden midt ud på vandfladen og lod den så glide tilbage med strømmen. Vi trak årerne ind og strakte os mageligt på vore pladser og passiarede. Men altid, når øerne kom i sigt, døde passiaren og vi sad stille, i stum beskuelse. Båden gled langsomt, næsten lydløst ned ad strømmen, og intet forstyrrede os i vor stille andagt. Foran os,

på de spejlklare vande, lå de tre øer næsten i én linje, som grønne kæmpeskibe, hvis master sælsomt bar en krone af løv. Højt mod himlen, der glødede i den nedgående sol, hævede de mægtige, gamle træer sig. Hvor henrivende tegnede sig ikke dette dybe, kraftige grønne mod den flammende baggrund! Og forneden bredte den blanke vandflade sig glat og uden folder, og øerne spejlede sig i den, træer, buske, græs syntes af bade sig i flodens dyb.

En ubeskrivelig stilhed og majestæt hvilede over det hele landskab, over den mørkeblå himmel, over de klare vande. Især om aftenen, når ikke et vindpust rørte sig, når vandspejlet antog stålets blålige glans, når alt åndede den dybeste fred og harmoni, følte vi os så sælsomt betagne, at vi ikke vovede at forstyrre stilheden og freden ved en lyd; i stum beundring nød vi det ophøjede skuespil.

Vi gled bestandig videre ned ad strømmen og styrede ind i et stræde mellem øerne. Dér blev fortryllelsen varmere, hjemligere. Træerne på begge sider bøjede sig ud over os, og vi gled frem som gennem en høj allé. Over vore hoveder så vi kun en smal stribe af den blå himmel, og foran os, i det fjerne, rullede Seinen afsted som en kæmpeslange, hvis skælpanser blinkede og skinnede som sølv, og langt borte i horisonten øjnede vi de skovdækkede åse eller en ensomt beliggende, prunkløs landsbykirke. På øerne bredte sig engenes grønne fløjlstæppe, som den døende sols sidste stråler kyssede til afsked. Højt oppe i grenene kurrede de vilde duer, en isfugl udstødte et skrig og svirrede i zigzag som et rødligblåt lyn hen over vandspejlet.

Rundt om hersker dyb fred. Kølig friskhed stiger fra vandene, bølger imod os fra øerne og fra træernes løvede kroner.

Ser vi ikke hist ind i en fortryllet park? Under hine skyggefulde alleer spadserede måske en gang skønne damer og forelskede riddere, eller feer viste sig for vildfarne vandringsmænd, lokkede dem stadig dybere ind og holdt dem fast –

Når vi styrede ind i en af de mindre flodarme, havde én glæde til; her var al roning umulig, vi lod os drive med strømmen eller måtte af og til på vanskelige steder stage os frem med bådshagen.

Træerne stod tættere, deres kroner flød sammen, vi gled afsted under et tæt løvtag, som fuldstændig skjulte hver plet af himlen. Hundredårige pile, langs hvis fod strømmen havde undergravet og bortskyllet jordsmonnet, så at de lange, bugtede rødder lå blottede, hældede sig langt ud over vandet, de var halvt knækkede fra roden, deres vissen, deres stamme revnet, hensmuldrende, halvt skjult af dynd, men midt af dette møre, tørre ved spirede bestandig fine, slanke stængler, der skød lige til vejrs og faldt ned som en grøn regn. Vi måtte i forbifarten bukke os ned, og kvistene strejfede let, ligesom kærtegnende vor pande.

Vi gled afsted mellem talløse åkander. Deres tykke, runde blade svømmede i vandskorpen som kæmpemæssige frøer, og deres gule og hvide blomster så på os som store, nysgerrige fiskeøjne. Der blomstrede på floden mangfoldige andre

vandplanter, hvis navne vi ikke kendte, og blandt hvilke særlig en lille, violet blomst på grund af sin finhed og ynde vakte vor beundring.

Imidlertid gled båden bestandig videre mellem blade og blomster, sagte strejfende krattet; den måtte stadig svinge for at følge det snævre vandløbs bugtninger, og vi så ikke uden spænding til ved disse bevægelser, for vi var aldrig sikre på at slippe igennem. Ofte spærredes vejen af en sandbanke, og vi måtte tage vor tilflugt til en behændig manøvre for at slippe over. Når vi så endelig gled ud på det bredere løb og lykkelig og vel havde strædet bag os, følte vi os ganske stolte. Vi så tilbage og forbavsedes over, at det havde været muligt at slippe igennem. Det var, som når man i skoven baner sig en sti mellem krat og buskværk, og dette atter lukker sig af sig selv, så snart den vejfarende er igennem, opdager han intet spor af den sti, han nylig er vandret ad.

5

Hvor skøn er ikke floden i den tidlige morgenstund! En let, hvid tåge stiger op fra vandet, fortætter sig og lægger sig på træerne som et fint spindelvæv. Poplerne er indhyllede som en brud i hvide slør. Senere, når solen hæver sig og udsender sine gyldne stråler, afkaster træerne deres hylstre, de damper endnu en smule, bladene gynger sagte, og så står de strålende i al deres pragt og strækker hovederne højt op i luften.

Vi sejlede hen ad de dampende vande for at se solens opgang. En mælkehvid tåge omgav os. Pludselig brød en gylden stråle igennem, og tågen glødede purpurrød. Og nu i løbet af få minutter så vi det skønneste farvespil; de fineste farvetoner

skælvede i luften; det klareste rosa, milde blå og violette toner bølgede mellem hinanden. Men pludselig, som om et vindpust havde skræmt den, var tågen forsvundet. Floden lyste mørkeblå, og den sejrende sol sendte tusinde og atter tusinde gnister og blink ud over den.

Også om natten, især i måneskin, var floden vidunderskøn.

Om aftenen roede vi opad strømmen til en landsby i nærheden, for så ved midnat at glide tilbage igen.

Langsomt, midt i nattens store tavshed, gled båden ned ad strømmen. På den matblå himmel var fuldmånen steget op og kastede en trolddomsagtig sølvglans over det rolige vand. Ellers så vi intet, de to bredder med deres enge og høje var indhyllet i tætte skygger, som den af månelyset ombølgede flod skinnede ganske hvid igennem.

Men fra disse usynlige bredder trængte fra tid til anden fjerne stemmer og toner til vort øre – en ugles skrig, frøernes kvækken, cikadernes sang, og en sagte gysen gik gennem den slumrende natur.

Vi så på furerne, som båden trak i det glatte vandspejl, betragtede månens stråler, der dansede på krusningerne, og kølede vore af roningen hede hænder i de strømmende vande.

Når jeg atter vendte tilbage til Paris, mærkede jeg endnu i lang tid efter bådens bløde vuggen. Om natten drømte jeg, at en sort båd førte mig langt, langt bort og forsvandt med mig i mørket.

Tilbagekomsten til staden satte mig i en dybt sørgmodig stemning. De brolagte gader bragte mig næsten til fortvivlelse, og når jeg gik over broerne, tilkastede jeg Seinen længselsfulde blikke som en skinsyg elsker.

Man så gjorde atter hverdagslivet sine krav gældende, det gjaldt om atter at tage fat på arbejdet; kampen for tilværelsen begyndte på ny og tog mig helt og holdent fangen.

6

Ofte og brændende ønsker jeg nu, da jeg er min egen herre, i en glemt og afsides krog at blive ét med naturen. Mennesket behøver så lidt plads til den evige fred. Denne verdens tomme stridsspørgsmål rører mig ikke mere. Jeg kunne strække mig i græsset ved det blomstrende hegn mellem to gamle pile og bede Moder Natur med udstrakte arme om at tage mig til sig og trykke mig for evigt til min barm.

Note 1: **Den øde Montrouge-slette** blev indlemmet i Paris i 1860, og udgør i dag byens 14. arrondissement, et af verdens tættest befolkede områder. Overs.anm.

Note 2: Robinson: Et kabaret-etablissement, som bestod af en række træhuse, tildels oppe i træerne, og var opkaldt efter romanen Der Schweizerische Robinson af Johan David Wyss, hvor der er beskrevet lignende bygningsværker. Overs.anm.

Note 3: François-René de Chateaubriand (4. september 1768 – 4. juli 1848) var en fransk forfatter, politiker og diplomat. Overs.anm.

Festen i Coqueville

1

Coqueville er en lille landsby, der ligger i en kløft mellem klipperne et par mil fra Grandport. En smuk sandet strandbred udbreder sig foran de halvvejs op på siderne af klippeskrænten klistrede rønner, der ligner muslingeskaller, efterladte af tidevandet. Når man bestiger højderne ved Grandport, ser man mod vest tydeligt strandbreddens gule flade som en flod af guldstøv, der er strømmet ud af klippens gabende svælg, ja med gode øjne kan man endog skelne husene, hvis rustfarve sætter pletter på klippen, og hvis røg danner blålige striber lige til kammen af den uhyre skranke, der spærrer for himlen.

Det er et afsides hul. Coqueville har aldrig kunnet nå et indbyggerantal på 200. Den kløft, der åbner sig mod havet, og hvor landsbyen ligget, går ind i landet med så bratte omdrejninger og så stejle skrænter, at det næsten er umuligt at komme til den til vogns. Dette hindrer samfærdslen og afspærrer egnen, hvor man synes at være hundrede mil fra de nærmeste hytter. Beboerne har derfor også kun til søs forbindelse med Grandport. De er næsten alle fiskere, der lever af havet og dagligt bringer deres fisk til Grandport i deres både. Et stort hus, huset Dufeu, afkøber dem deres fangst under ét. Dufeu er død for nogle år siden, men enken Dufeu har fortsat forretningen og taget sig en bestyrer, hr. Mouchel, der rejser rundt på kysten og handler med fiskerne. Denne hr. Mouchel er den eneste forbindelse mellem Coqueville og den civiliserede verden.

Coqueville fortjener at få sin historieskriver. Det synes afgjort, at landsbyen i den grå oldtid blev grundlagt af Mahé'erne, en familie, der bosatte sig der og trivedes godt ved foden af klipperne. De giftede sig kun med deres egen slægt, for århundreder igennem træffer man kun Mahé'er. Så viste der sig under Ludvig den Trettende en Floche. Hvorfra han kom, ved man ikke rigtigt, han giftede sig med en Mahé, og fra det øjeblik var det Floche'ernes tur til at trives, og de trivedes og formeredes i den grad, at de til sidst lidt efter lidt fordunklede Mahé'erne, hvis antal aftog, og hvis formue gik over i de nykomnes hænder. Floche'erne har vel sagtens medført nyt blod, kraftigere lemmer og et temperament, der bedre passede for de barske omgivelser, den stormfulde luft og det brusende hav. I ethvert tilfælde spillede nu herrer i Coqueville.

Man vil let kunne forstå, at denne omflytning af magten gennem antal og rigdom ikke gik for sig uden skrækkelige sammenstød. Mahé'erne og Floche'erne afskyede hinanden, og der bestod et hundredårigt had imellem dem. Til trods for deres forfald har Mahé'erne bevaret de gamle erobreres stolthed. Når alt kommer til alt er de grundlæggerne, stamfædrene. De taler med hån om den første Floche, en tigger, en landstryger, som de optog imellem sig af barmhjertighed, og som det er deres stadige fortvivlelse, at de gav en af deres døtre. At dømme efter deres tale har denne Floche kun efterladt sig et afkom af sviregaster og tyve, der tilbringer deres nætter med at avle børn og deres dag med at spekulere på gamle slægtninges død. Der er ikke det skældsord, de ikke bruger om Floche'ernes mægtige slægt; de er betaget af den udtyndede, ødelagte adels bitre harme ved synet af bourgeoisiets opkomst, disse folk, som

nu er blevet herrer over deres godser og indtægter. Naturligvis er Floche'erne på deres side overmodige af deres held. De nyder livet, og det har gjort dem til spottefugle. De gør sig lystige over Mahé'ernes ældgamle slægt og sværger, at de skal jage den ud af landsbyen, hvis den ikke kryber til korset. For dem består den kun af nogle prakkere, der gjorde bedre i at lappe sine pjalter end drapere sig med dem. Coqueville er således delt mellem to fjendtlige partier, noget som 130 indbyggere, der har besluttet at æde de øvrige 50 af den simple grund, at de er de stærkeste. Enhver krig mellem to store riger har ingen anden historie.

Blandt de stridigheder, som i den sidste tid har sat Coqueville i oprør, anfører man det berygtede fjendskab mellem de to brødre Fouasse og Tupain og de vidt bekendte kampe i familien Rouget. Man må vide, at enhver indbygger i gamle dage fik et tilnavn, der nu er blevet et virkeligt familienavn; for det var under slægternes krydsninger vanskeligt at kende Mahé'er og Floche'er fra hinanden. Rouget har formodentlig haft en stamfader med rødligt hår; hvorledes Fouasse og Tupain er kommet til at hedde således, ved man ikke, da mange tilnavne i tidernes løb har mistet enhver fornuftig betydning. Nu havde den gamle Françoise, en lystig kælling på 80 år, der stadig levede, avlet Fouasse med en Mahé; men siden, da hun blev enke, havde hun giftet sig igen med en Floche, som hun havde fået Tupain med. Derfra skrev sig de to brødres had, der end yderligere forøgedes ved arvespørgsmål. Hos Rougets pryglede man hinanden på kraft, fordi Rouget beskyldte sin kone Marie for at være ham utro med en Floche, den store Brisemotte, en solid, mørk fyr, som han allerede to gange havde

kastet sin kniv efter og hylet, at han skulle sprætte maven op på ham. Rouget, en lille, kraftig mand, var overordentlig ilter.

Men det, der denne gang satte Coqueville i bevægelse, var hverken Rougets raseri eller Fouasses og Tupains stridigheder. Der gik det rygte, at Delphin, en Mahé, en springfyr på tyve år, vovede at elske den smukke Margot, en datter af La Queue, den rigeste af Floche'erne og sognefoged på stedet. Denne La Queue var virkelig en betydelig person. Man kaldte ham La Queue, fordi hans bedstefader under Louis Philippe havde været den sidste, der med en oldings hårdnakkethed, som holder på sin ungdoms moder, havde bundet sit hår i pisk. Desuden ejede La Queue den ene af de to store både i Coqueville, *Zefyr*, langt den bedste, endnu ganske ny og godt tømret. Den anden store båd, *Hvalfisken*, en rådden skude, tilhørte Rouget, hvis matroser var Delphin og Fouasse, mens La Queue havde Tupain og Brisemotte. Disse sidste gjorde altid nar ad *Hvalfisken*, som de kaldte en træsko og sagde en skønne dag ville gå under i bølgerne som en klat snavs. Da La Queue hørte, at den pjalt Delphin, jungmand på *Hvalfisken*, tog sig den frihed at snuse efter hans datter, langede han ganske rigtigt Margot to ordentlige lussinger, blot for i tide at lade hende vide, at hun aldrig skulle blive en Mahés kone. Margot råbte, rasende over slaget, at hun nok skulle lade de to ørefigener gå videre til Delphin, hvis han tillod sig at gnide sig op ad hendes skørter. Det var oprørende at få prygl for en knægts skyld, hvis ansigt hun aldrig brød sig om at se. Margot var seksten år gammel, stærk som en mand og smuk som en dame, hun gik for at være hovmodig og meget hård mod elskere. Man kan nok tænke sig,

hvor megen faddersladder de to ørefigener, Delphins dristighed og Margots vrede gav anledning til i Coqueville.

Der var dog dem, der sagde, at Margot i grunden ikke var så forbitret over at se Delphin sværme om hende. Denne Delphin var en lille blond fyr, brunet af solen og havluften, med en paryk af friserede hår, som hang ned til hans øjne og om hans hals. Og meget stærk var han til trods for sin fine skabning, og nok i stand til at banke en, der var tre gange tykkere end han. Man fortalte, at han en gang imellem tog reisaus, og tilbragte natten i Grandport. De unge piger betragtede ham derfor som en slags varulv, og beskyldte ham for "at gå på livet", et meget utydeligt udtryk, som de indbefattede alle slags ubekendte nydelser under. Når Margot talte om Delphin blev hun alt for hidsig. Han smilede med en lumsk mine, så på hende med sammenknebne og skinnende øjne uden i mindste måde at bryde sig om hendes foragt eller hendes vrede, han gik forbi hendes dør, han listede sig langs med tornekrattet og spejdede hele timer efter hende med en kats tålmodighed og snildhed, når den ligger på lur efter en fugl; og når hun så pludselig opdagede ham bag ved sine skjorter, så nær ved hende, at hun kunne føle hans varme ånde, flygtede han ikke, men påtog sig en blid og sørgmodig mine, der gjorde hende så betuttet, at hun ikke kunne blive vred igen, før han var langt borte. Hvis hendes fader i sådanne øjeblikke så hende, ville hun sikkert få nogle flere ørefigener. Det kunne ikke gå i længden. Men det kunne ikke hjælpe hende at bande på, at Delphin nok en dag skulle få det par lussinger, hun havde lovet ham, da hun dog aldrig greb lejligheden til at give ham dem, når han var til stede; hvad der fik folk til at sige, at hun ikke skulle tale så meget om det, da

hun dog til syvende og sidst kom til at beholde sine ørefigener for sig selv.

Der var dog ingen, der antog, at hun nogensinde kunne blive Delphins kone. Man betragtede hendes opførsel som en koket piges svaghed. Det ville jo være aldeles urimeligt at tænke sig et giftermål mellem en af de største stoddere til Mahé'er, en fyr, der ikke havde seks skjorter til at sætte bo med, og sognefogedens datter, den rigeste Floches arving. Onde tunger sagde, at hun vel nok kunne gå temmelig vidt med ham, men gifte sig med ham kunne hun ikke. En rig pige morer sig, som hun har lyst til, men hvis hun er fornuftig, begår hun ingen dårskaber. Kort sagt, hele Coqueville interesserede sig for historien og brændte af nysgerrighed efter at vide, hvorledes tingene skulle gå. Ville Delphin få sine to ørefigener? eller ville Margot lade sig kysse på begge kinder i et eller andet hul mellem klipperne? Man fik at se! Nogle holdt på lussingerne, andre på kyssene. Coqueville var i fuldstændig splid.

Kun to personer i landsbyen, præsten og landpolitibetjenten, hørte hverken til Mahé'erne eller Floche'erne. Den sidste, en høj, tør fyr, som man ikke vidste hvad hed, men som man kaldte Kejseren, vel sagtens fordi han havde tjent under Charles den Tiende, havde i virkeligheden intet tilsyn for alvor med kommunen, der kun bestod af nøgne klipper og øde heder. En underpræfekt, der tog sig af ham, havde lavet denne post til ham, hvor han i fred og ro nød sine meget små indtægter. Pastor Radiguet var en af disse enfoldige præster, som biskopperne for at blive dem kvit skynder sig at begrave i et eller andet afsides hul. Han var blevet bonde igen, levede som en skikkelig mand, gravede sin lille have, som havde erobret fra

klipperne, røg sin pibe og så sin salat gro. Hans eneste fejl var en grådighed, som han ikke vidste, hvorledes han skulde raffinere, da han var indskrænket til at betragte makrel som en lækkerbisken og drikke frugtvin, en gang imellem mere end han kunne tåle. Han var for resten en fader for sine sognefolk, der for at gøre ham til behag med lange mellemrum kom for at høre en messe.

Længe havde det lykkedes præsten og landpolitibetjenten at holde sig neutrale, men til sidst havde de måttet tage parti. Kejseren holdt med Mahé'erne, mens pastor Radiguet støttede Floche'erne. Deraf opstod der forviklinger. Da Kejseren fra morgen til aften levede som privat mand og var blevet træt af at tælle de både, der løb ud fra Grandport, gav han sig til at agere politi i landsbyen. Som tilhænger af Mahé'erne og hemmelig konservativ gav han Fouasse ret mod Tupain og forsøgte at gribe Rougets kone *in flagranti* med Brisemotte, mens han stadig lukkede øjnene, når han så Delphin liste sig ind i Margots gård. Det værste var, at denne handlemåde førte til en heftig strid mellem Kejseren og hans naturlige foresatte, La Queue. Af respekt for disciplinen hørte han ærbødigt på fogedens bebrejdelser, men så gav han sig igen til at handle efter sit eget hoved, hvilket forstyrrede forholdet mellem de offentlige myndigheder i Coqueville. Man kunne ikke gå forbi det skur, der hædredes med navnet Kontor, uden at måtte høre et højrøstet skænderi. På den anden side opmuntrede pastor Radiguet, der havde sluttet sig til de sejrende Floche'er, der forærede ham fortrinlige makreller, i al hemmelighed Rougets kones modstand og truede Margot med Helvedes luer, hvis hun nogensinde tillod Delphin at røre hende med en finger. Det var

kort sagt et fuldstændigt anarki: Armeen i oprør mod den borgerlige myndighed, og kirken stillende sig velvillig overfor borgerskabets nydelser, et helt folk på 180 indbyggere, beredte til at æde hinanden, i et hul overfor det umådelige hav og den uendelige himmel.

Kun Delphin bevarede midt i det oprørte Coqueville en forelsket ynglings smil, og brød sig pokker om det hele, når blot Margot holdt af ham. Han jagede hende med snarer, som man jager kaniner. Til trods for sin lystige mine var han meget fornuftig og ønskede, at præsten skulle vie dem, for at glæden kunne vare evigt.

En aften hævede Margot endelig hånden på en gangsti, hvor han havde overrumplet hende. Men hun blev stående ganske rød i hovedet, da han, i stedet for at vente på at få en ørefigen, greb den hånd, der truede ham, og kyssede den lidenskabeligt.

Da hun skælvede, sagde han sagte:

"Jeg elsker dig! Holder du af mig?"

"Nej," råbte hun oprørt.

Han trak på skuldrene og sagde med et roligt og ømt udtryk:

"Sig dog ikke det. Vi vil blive meget lykkelige begge to. Du skal se, hvor rart det er."

2

Den søndag var det et skrækkeligt vejr, en af disse barske og pludselige septemberstorme, der slipper et forfærdeligt uvejr løs over Grandports klippekyster. Henimod aften opdagede Coqueville et skib i havsnød, der drev for vinden. Men mørket tog til, man kunne ikke tænke på at bringe det hjælp. Siden forrige dag havde *Zephyr* og *Hvalfisken* ligget fortøjede i den lille

naturlige havn til venstre på stranden mellem to granitblokke. Hverken La Queue eller Rouget havde turdet gå ud. Det værste var, at hr. Mouchel, enken Dufeus fuldmægtig, havde gjort sig den ulejlighed at komme om lørdagen i egen person for at love dem en ekstrapræmie, hvis de ville gøre en alvorlig anstrengelse: der manglede fisk, fiskehandlerne beklagede sig over det. Da Coqueville søndag aften gik til ro under regnbygerne, knurrede den og var i meget dårligt humør. Det var den gamle evige historie, bestillingerne kom, når havet gemte sine fisk. Og hele landsbyen talte om det fartøj, som man havde set drive forbi under orkanen, og som nu ganske sikkert måtte ligge på havsens

---

Den næste dag, mandag, var himlen stadig mørk. Havet gik endnu højt og bruste uden at kunne komme til ro, selv om vinden ikke var så stærk mere. Den lagde sig fuldstændigt, men bølgerne rullede endnu stærkt. Alligevel gik de to både ud om eftermiddagen. Henimod klokken fire kom *Zephyr* tilbage uden at have fanget noget. Mens matroserne Tupain og Brisemotte fortøjede den i den lille havn, stod La Queue på strandbredden og truede forbitret ad havet med knyttet næve. Og hr. Mouchel, som ventede! Margot var der også med det halve Coqueville og betragtede det urolige havs sidste dønninger. Hun delte sin faders harme mod havet og himlen.

"Men hvor er dog *Hvalfisken*?" spurgte én.

"Der nede, bage pynten," sagde La Queue. "Hvis det skrog kommer hel og holden hjem i dag, er det heldigt."

Han var opfyldt af foragt og gav at forstå, at det kunne være godt nok for Mahé'erne at vove deres skind på den måde; når man ikke har en stilling, kan man krepere. Han for sin del foretrak at svigte sit ord til hr. Mouchel.

Imidlertid undersøgte Margot klippepynten, bag hvilken *Hvalfisken* befandt sig.

"Fader," spurgte hun endelig, "mon de har fanget noget?"

"De?" råbte han, "ikke det bitterste!"

Han blev roligere og sagde med en blidere stemme, han så Kejseren småle:

"Jeg ved ikke, om de har fanget noget, men eftersom de aldrig får noget ..."

"Måske har de dog i dag fanget noget," sagde Kejseren ondskabsfuldt. "Det har man set før."

La Queue var i færd med at give et vredt svar. Men pastor Radiguet, der kom til stede, beroligede ham. Præsten havde fra kirketårnet opdaget *Hvalfisken*, og båden syntes at jage en eller anden stor fisk. Denne nyhed satte Coqueville i bevægelse. Der var både Mahé'er og Floche'er i den flok, der stod på strandbredden, de første ønskede, at båden måtte komme hjem med en vidunderlig fangst, de andre opsendte bønner for, at den måtte komme tom tilbage.

Margot stod ret op og tabte ikke havet ved pynten af syne.

"Der er de," sagde hun pludselig.

Der viste sig virkelig en mørk plet bag pynten.

Alle så derhen. Man skulle tro, at det var en prop, der dansede på vandet. Kejseren kunne ikke en gang se den mørke prik. Man måtte være fra Coqueville for i den afstand at kunne genkende *Hvalfisken* og dens besætning.

"Det er Fouasse og Rouget, der ror," vedblev Margot, der havde de bedste øjne på kysten ... "Den lille står i forstavnen."

Hun kaldte Delphin "den lille" for ikke at nævne hans navn. Nu fulgte man med øjnene bådens sejlads og søgte at forklare sig dens sælsomme bevægelser. Som præsten sagde, syntes den at jage et eller andet stort havdyr, som havde taget flugten foran den. Det syntes ualmindeligt. Kejseren påstod, at deres garn sagtens var drevet bort. Men La Queue råbte, at det var nogle dovne slyngler, og at de morede sig. De fangede da vel ikke sælhunde! Alle Floche'erne morede sig over denne spøg, mens de forbitrede Mahé'er erklærede, at Rouget alligevel var en dygtig karl og vovede sit skind, mens de andre ved det mindste vindstød foretrak at ligge og drive. Pastor Radiguet måtte lægge sig imellem, for der var næsestyvere i luften.

"Men hvad er der dog i vejen med dem?" sagde Margot pludselig. "De er vendt om igen."

Man holdt op med at true hinanden og alle stirrede ud mod horisonten. *Hvalfisken* var igen skjult bag pynten. Denne gang blev selv La Queue urolig. Han kunne ikke forklare sig disse manøvrer. Frygten for, at Rouget virkelig var i færd med at fange fisk, bragte ham ud af sig selv. Der var ingen, der forlod stranden, skønt man ikke så noget mærkeligt. Man blev der næsten to timer, man ventede stadig på båden, som viste sig en gang imellem og derpå atter forsvandt. Til sidst kunne den slet ikke mere ses. Den forbitrede La Queue erklærede, at den måtte være gået til bunds, og gjorde i sit hjerte dette afskyelige ønske; og da Rougets kone og Brisemotte netop var til stede, betragtede han dem begge og lo, mens han klappede Tupain på skulderen som for allerede nu at trøste ham over hans broders

død. Men han holdt op at le, da han opdagede sin datter Margot stå tavs og stirre ud i det fjerne. Det var måske efter Delphin.

"Hvad er det, du glor efter?" brummede han. "Vil du straks gå hjem! Tag dig i agt, Margot!"

Hun rørte sig ikke af stedet. Så sagde hun pludselig:

"Der er de!"

Der lød et forbavset skrig. Margot med sine gode øjne svor på, at hun ikke så en sjæl mere i båden. Hverken Rouget eller Fouasse eller nogen! *Hvalfisken* løb som forladt for vinden, svingende hvert øjeblik og gyngende dovent op og ned. Heldigvis havde der rejst sig en vestenvind, der drev den mod land, men med lunefulde stød og gyngende den til højre og venstre. Da kom hele Coqueville ned på stranden. De kaldte på hinanden, og der blev ikke en pige tilbage i husene, der kunne passe maden. Det var en katastrofe, noget sælsomt og uforklarligt, der forstyrrede hovedet på dem alle. Marie, Rougets kone, anså det efter et øjebliks betænkning for rigtigt at briste i tårer. Tupain lykkedes det kun at påtage sig en bedrøvet mine. Alle Mahé'er var forknytte, mens Floche'erne bestræbte sig for at opføre sig sømmeligt. Margot sad ned, som om hun havde brækket sine ben.

"Hvad bestiller du nu?" råbte La Queue, som opdagede hende ved sine fødder.

"Jeg er træt," svarede hun blot.

Hun vendte ansigtet ud mod havet, og sad med kinderne mellem hænderne og fingerspidserne i ørene, mens hun stift betragtede båden, der dovent gyngede på bølgerne, som om den havde fået for meget at drikke.

Imidlertid fremsattes den ene formodning efter den anden. Måske var de tre mænd faldet over bord? Men det var dog mærkeligt, om det skulle være hændt dem alle tre på én gang. La Queue havde gerne villet få folk til at tro, at *Hvalfisken* var revnet som et råddent æg, men båden holdt endnu søen, og man trak på skuldrene. Derpå, som om alle tre mænd virkelig var omkommet, huskede han på, at han var sognefoged og talte om formaliteter.

"Å snak!" råbte Kejseren. "Man kommer ikke af dage så dumt! Hvis de var faldet over bord, ville den lille Delphin allerede være her!"

Hele Coqueville måtte indrømme, at Delphin svømmede som en fisk. Men hvor kunne de tre mænd da være? Man råbte: "Jeg siger dig, at ... Nej, det kan ikke være tilfældet! ... Du er et fæ! ... Selv fæ!" Og det gik så vidt, at man kom til håndgribeligheder og udvekslede ørefigener. Pastor Radiguet måtte formane til forsoning, mens Kejseren puffede til folk for at bringe orden til veje. Imidlertid fortsatte båden sin dans for alles øjne uden at have hastværk. Den valsede, som om den gjorde nar af folk. Floden drev den med sig og lod den hilse på landet i lange, afmålte nejninger. Båden var åbenbart vanvittig.

Margot så stadig ud over vandet med kinderne mellem hænderne. En jolle var roet ud af havnen for at møde *Hvalfisken*. Det var Brisemotte, der havde været så utålmodig, som om han havde haft travlt for at skaffe Rougets kone vished. Nu interesserede hele Coqueville sig for jollen. Stemmerne hævedes. Nå! så han noget? *Hvalfisken* kom nærmere på sin hemmelighedsfulde, drillende måde. Endelig så man ham rejse sig og kigge ned i båden, hvor det var lykkedes ham at få fat på

et tov. Alle holdt vejret. Men pludselig brast han i latter. Det var en overraskelse. Hvad kunne han more sig over?

"Hvad er det? Hvad er der på færde?" brølede man ud til ham.

Han lo stærkere endnu uden at svare. Han gjorde nogle gebærder som for at sige, at man ville få at se. Efter at have gjort båden fast ved jollen, tog han den på slæb. Et uventet skue forbavsede Coqueville.

På bunden af båden lå de tre mænd Rouget, Delphin og Fouasse døddrukne, udstrakte på ryggen og snorkende af alle kræfter, med knyttede næver. Imellem dem lå der en lille tønde med udtaget bund, en eller anden fuld tønde, som de havde fundet i havet og smagt på. Den havde vist været rigtig god, for de havde drukket det alt sammen på omtrent en pægl nær, som var løbet ud i båden og blevet blandet med saltvandet.

"Å, det svin!" råbte Rougets kone, idet hun holdt op med at græde.

"Nå, det er rigtignok en net fangst!" sagde La Queue, der lod som om han fandt det meget forargeligt.

"Å, for pokker," svarede Kejseren, "man fisker hvad man kan. De har dog altid fisket en tønde, mens de andre ikke har fisket det allermindste."

Sognefogeden tav, meget forbitret. Coqueville larmede. Nu forstod man det hele. Når bådene er drukne, danser de som mennesker, og den var det jo virkelig, da den havde likør i skroget. Å, den gavtyv, den fuldesnude! Den rullede på havet ligesom en drukkenbolt, der ikke længere kender sit eget hus. Og Coqueville lo og ærgrede sig, Mahé'erne fandt det morsomt, mens Floche'erne lod som om de syntes, at det var afskyeligt. Man omringede *Hvalfisken*, man gjorde lang hals og spilede

øjnene op for at se disse tre skælme sove med deres lyksalige ansigter uden at have nogen anelse om hoben, der stod bøjet over dem. Hverken skældsord eller latter forstyrrede dem. Rouget hørte ikke, at hans kone beskyldte ham for at have drukket det hele. Fouasse følte ikke de lumske spark, hans broder Tupain gav ham i siden. Delphin, han var smuk, når han havde drukket, med sit blonde hår og sit rødmossede, henrykte ansigt. Margot havde rejst sig op og betragtede nu tavs og med en vred mine den lille.

"Bring dem i seng," råbte en stemme.

Men nu slog Delphin netop øjnene op. Han lod sine henrykte blikke vandre rundt på hoben. Man spurgte ham fra alle kanter ud med en lidenskab, der næsten bedøvede ham, så meget mere som han endnu var pærefuld.

"Nå! hvad?" hikkede han, "det er en lille tønde ... der var ingen fisk ... vi fik fat på en lille tønde."

Det kunne han ikke komme fra. Han sluttede hver sætning med et:

"Det var meget godt."

"Men hvad var der i tønden?" spurgte man ham ivrigt.

"Å, det ved jeg ikke ... Det var meget godt."

Det brændte Coqueville af begærlighed efter at vide. Alverden stak næsen ned i båden og snusede af alle kræfter. Efter alles enstemmige mening lugtede det af likør, men ingen anede, hvad det var for en likør. Kejseren, som pralede af at have drukket alt, hvad et menneske kan få at drikke, sagde, at han ville prøve det. Alvorlig tog han med sin hule hånd en sjat af den væske, der flød i båden. Der blev aldeles stille i hoben. Man ventede. Men efter at Kejseren havde vædet sin strube, rystede

han på hovedet, som om han endnu ikke vidste besked. Han smagte to gange, mere og mere forvirret, med en urolig og overrasket mine, og han måtte erklære:

"Jeg ved ikke, hvad det er … det er løjerligt … hvis der ikke var saltvand i, ville jeg vist vide det … det er på ære besynderligt."

Man så på hinanden. Det forbavsede folk, at ikke en gang Kejseren vovede at udtale sig. Coqueville betragtede ærbødigt den lille tomme tønde.

"Det var meget godt," sagde Delphin endnu en gang og syntes at gøre nar ad dem.

Derpå pegede han med en omfattende gebærde på havet og tilføjede:

"Hvis I også vil ha', er der flere endnu … Jeg har set flere små tønder … små tønder … små tønder."

Og han gentog nynnende dette omkvæd, mens han kærligt betragtede Margot, som han nu først havde opdaget. Hun gjorde rasende en bevægelse som for at slå ham på øret, men han lukkede ikke en gang øjnene men ventede slaget med et ømt smil.

Pastor Radiguet, der blev lysten efter den ubekendte lækkerbisken, stak også fingeren ned i båden og sugede på den. Ligesom Kejseren rystede han på hovedet; nej, han kendte det heller ikke; det var meget forbavsende. Kun én ting var alle enige om: Tønden måtte være vraggods fra det skib, man søndag aften havde set i havsnød. Engelske skibe bragte ofte ladninger af likører og fine vine til Grandport.

Lidt efter lidt gled dagen bort, og til sidst gik alle hjem. Men La Queue blev stående, grebet og plaget af en tanke, som han

ikke udtalte. Han standsede og hørte endnu en sidste gang Delphin, som man bar bort, gentage med syngende stemme:

"Små tønder ... små tønder ... små tønder ... hvis I også vil ha' noget, er der flere af dem!"

3

Den nat forandrede vejret sig fuldstændigt. Da Coqueville vågnede næste dag, strålede solen klart, havet bredte sig uden en krusning som et stort stykke grønt silketøj. Og det blev varmt, en af disse lyse, varme efterårsdage.

La Queue var den første, der stod op i landsbyen, endnu ganske fortumlet af sine natlige drømme. Han betragtede længe havet til højre og til venstre. Endelig sagde han med en graven mine, at man måtte se at stille hr. Mouchet tilfreds. Straks efter tog han afsted med Tupain og Brisemotte, idet han truede Margot med at varme hendes rygstykker, hvis hun ikke holdt sig skikkelig. Da *Zephyr* forlod havnen og han så *Hvalfisken* dovent gynge i sit tov, blev han lidt oplivet og råbte:

"Nå, i dag skal det gå!"

Så snart *Zephyr* havde nået dybet, satte La Queue sine net ud. Derpå undersøgte han sine ruser til søkrebs og muller. Men skønt havet var roligt, hjalp det ikke, at han en efter en efterså ruserne; de var alle tomme; kun på bunden af den sidste fandt han ligesom til spot en ussel lille makrel, som han rasende kastede ud i vandet igen. Det var et virkeligt uheld; sådan kunne der være hele uger, hvor fiskene gjorde nar ad Coqueville, og det var altid på tider, når hr. Mouchel havde gjort en bestilling. Da La Queue en time senere trak sine net op, fik han kun en bunke tang. Han bandede og knyttede sin næve forbitret

mod det umådelige, stille hav, der lå dovent og slumrende som en blank sølvflade under den blå himmel. *Zephyr* gled langsomt frem uden den mindste gyngen. La Queue bestemte sig endelig til at vende hjem efter igen at have sat sine net ud. Om eftermiddagen ville han efterse dem, og han truede Gud og alle helgenerne med de hæsligste eder.

Imidlertid sov Rouget, Fouasse og Delphin stadig. Man fik dem ikke på benene før ved frokosttid. De kunne ikke huske noget, men havde blot bevidstheden om at være blevet trakteret med noget ganske ekstra, som de ikke kendte. Om eftermiddagen, da de alle tre var ved havnen, forsøgte Kejseren at spørge dem ud, nu da de igen var ved deres fornuft. Det lignede måske brændevin med lakridssaft eller måske snarere afbrændt rom med sukker. De sagde hverken ja eller nej. Efter deres svar antog Kejseren, at det vel kunne være ratafia, men han turde dog ikke bande på det. Den dag befandt Rouget og hans mænd sig alt for ilde til at tage ud for at fiske. Desuden vidste de, at La Queue havde været forgæves ude om morgenen, og de talte om at vente til næste dag med at efterse deres ruser. De sad alle tre med rund ryg og en ilde, slimet smag i munden, halvt sovende, på nogle store sten og så på at floden steg.

Men pludselig vågnede Delphin. Han hoppede op på stenen, så ud i det fjerne og råbte:

"Se dog, skipper ... der ude!"

"Hvad?" spurgte Rouget og strakte sine lemmer.

"En tønde."

Rouget og Fouasse var straks på benene og udspejdede med strålende øjne horisonten.

"Hvor, dreng? hvor er den tønde?" gentog skipperen meget ivrigt.

"Der nede, til venstre … den mørke prik."

De andre kunne ikke se noget. Rouget udstødte en ed:

"For satan!"

Han havde opdaget tønden, så stor som en ært på det blanke vand, der belystes af den nedgående sols stråler. Og han løb hen til *Hvalfisken*, fulgt af Delphin og Fouasse, der kilede afsted og slog hælene helt op i deres bag, mens flintestenene rullede under dem.

Hvalfisken stak i søen, da nyheden om, at man havde opdaget en tønde i havet, udbredte sig i Coqueville. Børnene og kvinderne gav sig til at løbe. Man råbte:

"En tønde! en tønde!"

"Ser I den? Strømmen driver den ned mod Grandport."

"Å, ja – rigtigt, der til venstre … en tønde! … skynd jer!"

Og Coqueville styrtede ned ad sin klippe, børnene kom springende og slog hjul, mens kvinderne samlede deres skørter sammen om sig med begge hænder for at komme hurtigere afsted. Ligesom den forrige dag var hele landsbyen snart samlet ved stranden.

Margot havde vist sig et øjeblik, men var derpå løbet hjem i fuld fart for at fortælle sin fader nyheden. Han talte netop med Kejseren om en rapport. La Queue blev ganske bleg og sagde til betjenten:

"Lad mig have fred! … Det er Rouget, der har sendt jer her hen for at holde mig for nar. Nå godt! han skal ikke få denne her. Det skal I få at se."

Da han så *Hvalfisken* en tre hundrede alen ude, roende af alle kræfter mod det mørke punkt, der gyngede i det fjerne, tiltog hans harme. Han puffede Tupain og Brisemotte ned i *Zephyr* og stak nu også i søen, idet han gentog:

"Nej, de skal ikke få den; før skal jeg krepere!"

Coqueville fik nu et smukt skuespil at se, en ivrig kapsejlads mellem *Zephyr* og *Hvalfisken*. Da denne så den anden forlade havnen, indså den faren og fo'r afsted så hurtigt den kunne. Den kunne vel have en fire hundrede alens forspring, men udsigterne var lige, da *Zephyr* var ganske anderledes let og hurtig. Bevægelsen var også på sit højeste på kysten. Mahé'erne og Floche'erne havde instinktivt dannet to grupper, der ivrigt fulgte kampens omskiftelser, og hver holdt på sin båd.

Først beholdt *Hvalfisken* fordelen; men da *Zephyr* var kommet i fart, så man, at den lidt efter lidt vandt ind på den. *Hvalfisken* gjorde en kraftig anstrengelse, og det lykkedes den i nogle minutter at holde afstanden. Derpå blev den atter indhentet, og *Zephyr* vandt ind på den med en overordentlig hurtighed. Fra det øjeblik af var det åbenbart, at de to både ville møde hinanden i nærheden af tønden. Sejren ville blive afhængig af en bagatel, af den mindste fejl.

"*Hvalfisken*! *Hvalfisken*!" råbte Mahé'erne.

Men de tav snart. Da *Hvalfisken* næsten berørte tønden, sejlede *Zephyr* den med en dristig manøvre forbi og kastede tønden til venstre, hvor La Queue fangede den med en bådshage.

"*Zephyr*! *Zephyr*!" hylede Floche'erne.

Da Kejseren gav sig til at tale om forræderi, faldt der knubbede ord. Margot klappede i hænderne. Pastor Radiguet,

der var kommet ned med sin bønnebog under armen, gjorde en dybsindig bemærkning, som pludselig beroligede hoben og gjorde den ganske betuttet.

"De vil måske også drikke det alt sammen," mumlede han med en melankolsk mine.

Ude på havet var der udbrudt en voldsom strid mellem *Hvalfisken* og *Zephyr*. Rouget behandlede La Queue som en tyv, mens denne skældte ham ud for en døgenigt. Mændene greb endog deres årer for at slå løs på hinanden, og eventyret var nær ved at ende med et søslag. For resten satte de hinanden stævne på stranden, knyttede næverne og truede med at sprætte maven op på hinanden, når de mødtes igen.

"De slyngler!" brummede Rouget. "Tønden var større end den i går ... Den er gul; det må være noget rigtig ekstra."

Derpå sagde han i en fortvivlet tone:

"Lad os nu se til ruserne ... Måske er der søkrebs."

Og *Hvalfisken* fjernede sig tungt og styrede mod pynten til venstre.

Om bord i *Zephyr* måtte La Queue gøre sig vred for at holde Tupain og Brisemotte fra tønden. Bådshagen havde knækket et bånd, og der sivede en rød væske ud, som de to mænd smagte på med spidserne af deres fingre og fandt udmærket. Man kunne da nok drikke et glas af den uden at det kunne have videre følger. Men La Queue ville ikke. Han satte tønden i stand og erklærede, at den første, der slikkede, skulle få med ham at bestille. Når de kom i land, kunne de tales ved.

"Skal vi da se til ruserne?" spurgte Tupain gnavent.

"Ja, lige straks; det har for resten ingen hast," svarede La Queue.

Også han betragtede ankeret med et kælent blik. Han følte sig træt i lemmerne og fik lyst til straks at tage hjem og smage på det. Fisken brød han sig ikke om.

"Å," sagde han efter et øjebliks tavshed, "lad os vende om, det er sent … Vi kan komme igen i morgen."

Han opgav fiskeriet, da han på sin højre hånd opdagede en anden, ganske lille tønde, der holdt sig opret og snurrede rundt som en top. Dermed var fiskegarnene og ruserne opgivet. Man talte ikke en gang mere om dem. *Zephyr* gjorde nu jagt på det lille anker, som det for resten meget let fik fat på.

Imidlertid havde *Hvalfisken* et lignende eventyr. Da Rouget allerede havde efterset fem ruser, der var aldeles tomme, råbte Delphin, der stadig stod på vagt, at han så noget. Men det så ikke ud som en tønde, det var det alt for langt til.

"Det er en bjælke," sagde Fouasse.

Rouget lod sin sjette ruse falde igen, før den endnu var kommet helt op af vandet.

"Lad os alligevel få fat på den," sagde han.

Efterhånden som de kom frem, troede de at se for sig en planke, en kasse eller en træstamme. Men det *var* virkelig en tønde, som de aldrig før havde set mage til. Man skulde have troet, at det var et rør, der var oppustet på midten og lukket med et lag gibs for begge enderne.

"Nej, den er grinagtig!" råbte Rouget henrykt. "Den skal Kejseren smage! … Lad os så sejle hjem, børn!"

De blev enige om, at de ikke ville røre den, og *Hvalfisken* kom tilbage til Coqueville i samme øjeblik som *Zephyr* på sin side blev fortøjet i den lille havn. Ikke en af de nysgerrige havde forladt stranden, og fangsten af de tre tønder blev modtaget

med høje glædesråb. Drengene kastede deres huer i vejret, mens kvinderne løb efter glas. Man havde straks bestemt at smage på de våde varer på stedet. Vraggodset tilhørte landsbyen; det var der ingen, der protesterede imod. Kun havde der dannet sig to grupper, Mahé'erne omringede Rouget, mens Floche'erne ikke slap La Queue af syne.

"Kejser, I skal ha' det første glas!" råbte Rouget. "Sig os, hvad det er."

Vinen havde en smuk guldgul farve. Betjenten hævede glasset i vejret, så på det, lugtede til det og bestemte sig endelig til at drikke.

"Den er fra Holland," sagde han efter en lang pause.

Han gav ingen yderligere oplysning. Alle Mahé'erne drak ærbødigt. Vinen var lidt tyk, og de forundrede sig over, at den havde en smag af blomster. Kvindfolkene fandt den meget god. Mændene ville have foretrukket, at den var noget mindre sød; men den var dog i grunden stærk, når man kom til det tredje eller fjerde glas. Jo mere man drak, jo bedre syntes man om den mændene blev lystige og fruentimmerne ganske besynderlige.

Men Kejseren gik til trods for den strid, han nylig havde haft med sognefogeden, og snusede om Floche'erne. Den største tønde indeholdt en mørkerød væske, mens man af den anden fik en så klar som kildevand, og den var den stærkeste, den rev som peber og skoldede tungen. Ingen af Floche'erne kendte hverken den røde eller den klare, og det ærgrede mange af dem at blive trakteret uden at vide med hvad.

"Hør, Kejser, smag på dette her," sagde endelig La Queue, og gjorde således det første skridt.

Kejseren, der havde ventet indbydelsen, optrådte igen som smagsdommer. Om den røde sagde han:

"Der er appelsin i!"

Og om den klare erklærede han:

"Det er en rigtig kradser!"

Man måtte lade sig nøje med disse svar; for han rystede på hovedet med en kløgtig mine og det lykkelige udtryk hos en mand, der har tilfredsstillet folks nysgerrighed.

Kun pastor Radiguet syntes ikke overbevist. Han ville vide navnene. Han troede, at han havde dem lige på munden, og for at komme på det rene med det, drak han det ene lille glas efter det andet, mens han gentog:

"Vent lidt, vent lidt, jeg ved, hvad det er … Nu skal jeg ret straks sige jer det."

Imidlertid var man lidt efter lidt blevet munter både i Mahé'ernes og Floche'ernes gruppe. De sidste lo af alle kræfter og blandede drikkevarerne for at det skulle kradse bedre. Begge partier holdt sig for resten for sig selv.

De tilbød ikke hinanden noget af deres respektive tønder, men de så venligt til hinanden og nærede, uden at tilstå det for sig selv, det ønske at smage naboens varer, som måtte være bedre. De fjendtlige brødre Tupain og Fouasse gik hele aftenen i nærheden af hinanden uden at knytte næver ad hinanden. Man lagde også mærke til, at Rouget og hans kone drak af samme skål. Margot skænkede for Floche'erne, og da hun fyldte glassene alt for stærkt, så at vinen løb hende ned af fingrene, slikkede hun dem stadig, så at hun alt imens hun lystrede sin fader, der forbød hende at drikke, blev lige så fuld som en høstpige under vinhøsten. Det klædte hende ikke ilde,

tværtimod. Hun blev ganske rød og hendes øjne skinnede som lys.

Solen gik ned, aftenen var så mild som om foråret. Coqueville havde fået has på tønderne og tænkte ikke på at gå hjem for at spise. Man befandt sig alt for vel nede på stranden. Da det blev mørkt følte Margot, der sad afsides, at nogen pustede hende i nakken. Det var Delphin, der var meget lystig og havde listet sig hen bag ved hende på alle fire som en kat. Hun holdt et skrig tilbage for ikke at vække sin fader, der ville have givet Delphin et ordentligt spark.

"Gå, din nar," hviskede hun, halvt vred og halvt smilende. "Ellers napper de dig!"

4

Da Coqueville vågnede den næste dag, stod solen allerede højt på himlen. Det var endnu mildere, et roligt hav under en klar himmel, ret et vejr, der gav lyst til at gå og drive uden at bestille noget. Det var onsdag. Lige til frokost hvilede Coqueville sig efter gårsdagens gilde. Så gik man ned på stranden for at se sig om.

Den onsdag blev fiskeriet, enken Dufeu, hr. Mouchel og alt glemt. La Queue og Rouget talte ikke en gang om at tage ud for at se til deres ruser. Henimod klokken tre signaliserede man tønder. Fire gyngede lige ud for landsbyen. *Zephyr* og *Hvalfisken* tog på jagt, men da der var nok til alle, kappedes man ikke, hver båd fik sin part.

Efter at have afsøgt den lille bugt, vendte Rouget og La Queue tilbage klokken seks med tre tønder hver. Og nu begyndte gildet igen. Kvinderne havde bragt borde ned for at man kunne have

det mageligere. Man bragte også bænke, man indrettede to caféer i fri luft, ligesom de havde i Grandport.

Mahé'erne var til højre, Floche'erne til venstre, endnu adskilte ved en lille sandbanke. Kejseren, som gik fra den ene gruppe til den anden, bar de fulde glas om den aften for at alle kunne smage på de seks tønder. Henimod klokken ni var man meget lystigere end dagen før. Det var Coqueville aldeles umuligt næste dag at erindre, hvorledes man var kommet i seng.

Om torsdagen fiskede *Zephyr* og *Hvalfisken* kun fire tønder, to hver; men de var umådelig store. Om fredagen var fangsten fortrinlig og overgik alle forventninger; der var syv tønder, tre til Rouget og fire til La Queue. Coqueville levede i en guldalder. Man bestilte ikke mere noget. Fiskerne, der drak alkohol om aftenen, sov lige til næste dags middag. Så gik man ned, strejfede om på kysten, spejdede ud over havet. Deres eneste tanke var, hvilke drikkevarer floden ville bringe dem. De blev der hele timer med opspilede øjne; de udstødte glædesskrig, så snart det mindste vraggods viste sig. Kvinderne og børnene signaliserede fra toppen af klipperne med ivrige gebærder den mindste bunke vandplanter, der kom svømmende, og øjeblikkelig var *Zephyr* og *Hvalfisken* parat til at lægge ud. De stak i søen, besejlede bugten og fiskede efter tønder, ligesom man fisker efter tunfisk. Nu lod man hånt om makrellen, der gjorde krumspring i solen, eller de dovne tunger, der vuggedes på vandets overflade. Coqueville fulgte jagten og var nær ved at sprække af latter. Om aftenen drak man fangsten.

Det, der begejstrede Coqueville, var, at det fik ingen ende med tønderne. Når de var færdige, kom der altid flere endnu. Skibet, der var gået under, måtte virkelig have haft en smuk

ladning om bord; og Coqueville, der var blevet egoistisk og lystig, morede sig over dette forliste skib, en ren vinkælder, hvor alle oceanets fisk kunne drikke sig en rus. Og så fiskede man aldrig to tønder, der lignede hinanden; der var af alle mulige faconer, alle størrelser og alle farver. Hver tønde indeholdt en forskellig drik. Kejseren var også fordybet i drømmerier; han, der havde drukket alt muligt, kendte ikke sig selv igen. La Queue erklærede, at han aldrig havde set en sådan ladning. Pastor Radiguet troede, at det var en bestilling fra en eller anden vild konge, der ville fylde sin kælder. For resten brød Coqueville sig ikke mere om at begribe noget, da den levede i en stadig ny, ukendt rus.

Kvinderne foretrak likører; der var mokkalikør, kakao-, pebermynte- og vanillelikør, Marie Rouget drak en aften så megen anisette, at hun blev ganske syg af det. Margot og de andre pigebørn smagte på curacao, benediktiner, trapistiner og chartreuselikør. Solbærlikøren var forbeholdt børnene. Naturligvis glædede mændene sig mere, når man fiskede cognac, rom, genever, alt, hvad der rev i halsen. Og så var der den ene overraskelse efter den anden, en tønde med "raki" fra Chios med mastix forbavsede Coqueville, der troede at være faldet over en tønde terpentinessens. Man drak den alligevel, fordi der ikke måtte gå noget til spilde; men man talte længe om den. Arrak fra Batavia, svensk kommenakvavit, "Tuica calugaresca" fra Rumænien, "Sliwowitz" fra Serbien forstyrrede i lige høj grad alle Coquevilles ideer om, hvad man kunne skylle i halsen. I grunden holdt man mest af kommenakvavit og "kirsch", der var klare som vand og så stærke, at de kunne slå en mand ihjel. Hvor var det dog muligt, at man kunne have

opfundet så mange gode sager! I Coqueville kendte man ikke andet end cognac, og det var endda ikke alle, der kendte det. Folks fantasi blev til sidst aldeles ophidset; man var i en virkelig andægtig stemning overfor denne uudtømmelige mangfoldighed af berusende drikke. O! således at drikke sig fuld hver aften i noget nyt, hvis navn man ikke en gang kendte! Det var ligesom et eventyr, en regn, et vandspring, der havde udstrålet alle disse mageløse drikkevarer, al denne destillerede alkohol, parfumeret med alverdens frugter og blomster.

Fredag aften var der altså syv tønder på stranden. Coqueville forlod ikke mere stranden. Den levede der, takket være det milde vejr. Aldrig havde man haft en så smuk uge i september måned. Festen havde varet siden mandag, og der var ingen grund til at tro, at den ikke skulle vare evigt, så længe Forsynet blev ved med at sende tønder, for pastor Radiguet så Forsynets finger i det. Alle forretninger var udsat; hvorfor anstrenge sig, når glæden kom til én i søvne? Man var alle sammen velhavere, velhavere, der drak dyre likører uden at behøve at betale i caféen. Med hænderne i lommen slikkede Coqueville solskin og ventede på aftenens gilde. For resten var man ikke mere ædru: man gik fra akvavitrusen til kirsch- eller ratafiarusen; i en uge havde man lært at kende den i gin'en indeholdte vrede, curaçaoens rørelse og cognacens lystighed. Og Coqueville var så uskyldig som et nyfødt barn, den vidste ikke noget af nogen ting, og drak med ro, hvad Forsynet sendte den.

Det var om fredagen, at Mahé'erne og Floche'erne blev gode venner. Man var meget lystige den aften. Allerede dagen før var afstanden formindsket, de mest drukne havde trampet

sandhøjen ned, der adskilte de to grupper. Der var kun et skridt tilbage at gøre. På Floche'ernes side var man i lag med de fire tønder, mens Mahé'erne ligeledes filede på deres tre små ankere, netop tre likører med det franske flags farver, en blå, en hvid og en rød. Den blå vakte Floche'ernes misundelse, da en blå likør forekom dem at være noget aldeles vidunderligt. La Queue, der var blevet godmodig, fra det øjeblik han ikke mere var ædru, indså, at han som øvrighedsperson måtte gøre det første skridt, og nærmede sig med glasset i hånden.

"Hør, Rouget," hikkede han, "skal vi klinke."

"Ja, gerne," svarede Rouget, der dinglede af rørelse.

De faldt hinanden om halsen. Man blev så bevæget, at alverden gav sig til at græde. Mahé'er og Floche'er, som i tre århundreder havde hadet hinanden, omfavnedes og kyssedes. Pastor Radiguet var meget bevæget og talte atter om Guds finger. Man klinkede med de tre likører, den blå, den hvide og den røde.

"Leve Frankrig!" råbte Kejseren.

Den blå duede ikke, den hvide var ikke meget værd, men den røde var virkelig fortrinlig. Så tog man fat på Floche'ernes tønder og siden dansede man. Da der ingen musik var, klappede de unge mennesker af bedste evne i hænderne og fløjtede; de unge piger var henrykte. De syv tønder stod stillet op i en række, så enhver kunne vælge den, de syntes bedst om. De, der havde fået nok, strakte sig på sandet og tog sig en lur, og når de vågnede igen, begyndte de på en frisk. De andre udvidede lidt efter lidt ballet, så at det bredte sig ud over hele kysten. Indtil midnat dansede man i fri luft. Havet bruste sagtelig, stjernerne strålede på den dybe himmel i ophøjet ro.

Det var som en barnealderens skyldfrihed, en vild stammes glæde, når den beruser sig i sin første tønde brændevin.

Endelig gik Coqueville hjem for at lægge sig. Da der ikke var mere at drikke, hjalp Mahé'erne og Floche'erne hinanden, bar hinanden og fandt endelig så godt de kunne deres senge. Om lørdagen varede gildet næsten til klokken to om morgenen. Man havde fisket seks tønder, hvoraf to umådeligt store. Fouasse og Tupain var nær ved at komme op at slås. Tupain, der var hæsligt drukken, talte om at gøre det af med sin broder. Men denne strid var alle imod, både Floche'er og Mahé'er. Der var ingen fornuft i at blive ved med denne strid, når hele landsbyen omfavnede hinanden. Man nødte de to brødre til at klinke sammen, men de surmulede, og Kejseren lovede sig selv at holde et vågent øje med dem. Det gik heller ikke godt med familien Rouget. Da Marie havde drukket så meget anisette, havde hun vist sig så venlig mod Brisemotte, at Rouget ikke kunne finde sig roligt i det, så meget mindre som han var blevet meget følsom og også trængte til at blive elsket. Det hjalp kun lidt, at pastor Radiguet med største mildhed prædikede om at tilgive fornærmelser; man var bange for, at der skulde hændes en ulykke.

"Bah!" sagde La Queue, "det vil give sig af sig selv. Hvis fangsten bliver god i morgen, skal I få at se ... Skål!"

Men La Queue selv var heller ikke rigtig vel til mode; han gik på lur efter Delphin og langede ham et spark, så snart han kom Margot for nær. Det ærgrede Kejseren, der var dog ingen mening i at forbyde to unge mennesker at være muntre. Men La Queue bandede på, at han hellere ville tage livet af sin datter end give den lille hende. For resten ville Margot heller ikke selv.

"Ikke sandt? det er du alt for stolt til," råbte han. "Du vil da aldrig gifte dig med en tigger?"

"Aldrig, fader!" svarede Margot.

Om lørdagen drak Margot meget af en sød likør. Ingen havde nogensinde smagt noget så dejligt sødt. Da hun ikke tog sig i agt, kom hun uvilkårligt snart til at sætte sig ned i nærheden af tønden. Hun lo og var lyksalig som i paradis; hun betragtede stjernerne og følte inden i sig ligesom en musik, der spillede en dansemelodi. Da listede Delphin sig hen i skyggen af tønderne. Han greb hendes hånd og spurgte:

"Nå, Margot, vil du?"

Hun vedblev at smile. Derpå svarede hun:

"Det er fader, der ikke vil."

"Å, det gør ikke noget," svarede den lille. "Du ved nok, at de gamle aldrig vil ... Når du bare vil."

Han blev dristigere og gav sig til at kysse hende på halsen. Hun strakte hovedet i vejret, en gysen løb hende ned over ryggen.

"Lad være, du kildrer mig."

Men hun talte ikke mere om at give ham ørefigener. For det første ville hun ikke have kunnet, da hendes hænder var alt for slappe, og desuden syntes hun godt om de småkys på halsen. Det var med dem ligesom med likøren, de satte hende i en behagelig rus. Til sidst rullede hun med hovedet og strakte hagen frem som en kattekilling.

"Der, der," hikkede hun, "der under øret, det kildrer mig ... Å, hvor det er rart."

De glemte begge to La Queue. Heldigvis passede Kejseren på. Han viste pastor Radiguet dem og sagde:

"Se der, præst ... var det ikke bedre, at de blev gift?"

"Sømmeligheden ville vinde ved det," erklærede præsten patetisk.

Og han påtog sig at bringe sagen i orden den næste dag. Han skulle nok tale med La Queue om det. Men imidlertid havde La Queue drukket, så at Kejseren og præsten måtte bære ham hjem. På vejen prøvede de på at tale til ham om hans datter, men de kunne ikke få andet end en grynten ud af ham. Bag ved dem fulgte Delphin Margot hjem i den lyse nat.

Den næste dag kl. 4 havde *Zephyr* og *Hvalfisken* allerede fisket syv tønder. Kl. 6 fiskede *Zephyr* to til. Det var ni. Så fejrede Coqueville søndagen. Det var den syvende dag, at man drak sig fuld. Og lystigheden blev fuldstændig, så fuldstændig, at man aldrig har set og aldrig vil få magen at se til det igen. Bring det blot på tale i Nedre-Normandiet, og man vil leende svare: "Ja, det var en ordentlig fest, en rigtig sjov fest, i Coqueville!"

5

Imidlertid havde hr. Mouchel allerede om tirsdagen undret sig over hverken at se Rouget eller La Queue komme til Grandport. Hvad fanden kunne de knægte dog tage sig for? Havet var smukt, fiskeriet måtte være fortrinligt. Måske ville de på en gang bringe ham en hel ladning af tunger og søkrebs. Og han slog sig til ro til om onsdagen.

Om onsdagen blev hr. Mouchel helt vred. Man må nemlig vide, at enken Dufeu just ikke var god at komme ud af det med. Det var en kone, som man nemt kunne komme op at skændes med. På trods af at han var en smuk, blond og kraftig fyr, skælvede han for hende, og det så meget mere, som han tænkte

på at gifte sig med hende, og havde sat sig for med en lussing at få hende til at holde fred, når han først var blevet herre. Onsdag morgen var enken Dufeu rasende; hun beklagede sig over, at sendingerne udeblev, at folk manglede fisk, og hun beskyldte ham for at løbe efter pigerne på kysten i stedet for at tænke på hvillinger og makrel, som der burde være rigeligt af. Hr. Mouchel blev ærgerlig og skød skylden på Coquevilles mærkelige mangel på ordholdenhed. Et øjeblik beroligede hans forbavselse enken Dufeu. Hvad tænkte Coqueville dog på? Men hun erklærede straks, at hun brød sig pokker om Coqueville, at det var Mouchels sag at høre sig for, og at hun ville tage en anden bestemmelse, hvis hun tiere lod sig narre af fiskerne. Han blev meget urolig og ønskede Rouget og La Queue pokker i vold. Måske kom de dog alligevel næste dag.

Den følgende dag, torsdag, kom hverken den ene eller den anden. Den fortvivlede Mouchel gik om aftenen op på en klippe til venstre for Grandport, hvorfra man kan se Coqueville med sin gule strand. Han stirrede længe derover imod. Landsbyen lå der så fredelig i solskinnet, lette røgskyer steg op fra skorstenene, konerne var sagtens i færd med at tillave aftensmaden. Mouchel overbeviste sig om, at Coqueville stadig lå på sin plads, at ikke en klippe var styrtet ned fra skrænten, og han forstod mindre og mindre af det hele. Da han gik ned, troede han at se to mørke punkter i bugten, *Hvalfisken* og *Zephyr*. Så vendte han hjem og beroligede enken Dufeu. Coqueville fiskede.

Natten gik. Det var fredag. Stadig ingen Coqueville. Mouchel gik mere end en halv snes gange op på sin klippe. Han begyndte at blive ganske forstyrret, enken Dufeu behandlede ham slemt,

uden at han kunne svare noget til det. Coqueville lå stadig dernede i solskinnet og varmede sig som et dovent firben. Kun så Mouchel ikke mere nogen røg stige i vejret; landsbyen syntes uddød. Skulle de alle være kreperet i deres huller? På kysten så det nok ud som om der var noget, men det kunne være bunker af tang, som havet havde kastet op på land.

Lørdag, stadig ingen. Enken Dufeu skreg ikke mere op, men hendes blik var stirrende og hendes læber hvide. Mouchel tilbragte to timer på klippen. Hans nysgerrighed voksede og blev til en rent personlig trang hos ham til at gøre sig rede for landsbyens mærkelige ubevægelighed. Disse i solen saligt indslumrede rønner tirrede ham til sidst. Hans beslutning var taget; meget tidligt mandag morgen ville han tage afsted og prøve på at være der henimod klokken ni.

Det var ingen sviptur at tage til Coqueville. Mouchel foretrak at tage turen til lands; derved ville han falde over landsbyen, uden at man ventede det. En vogn kørte ham til Robigneux, hvor han lod den blive stående i et skur, da det ville have været uforsigtigt at vove den i kløfterne. Han gik rask til, da han havde omtrent syv kilometer at tilbagelægge på den afskyeligste vej. Vejen udmærker sig for øvrigt ved vild skønhed; den bugter sig ned i tusinde sving mellem to uhyre skranker af klipper, på sine steder så snæver, at tre mennesker ikke kan gå ved siden af hinanden. Længere nede går den langs med afgrunde; kløften åbner sig pludselig, og man har udsigt til havet, en umådelig blå horisont. Men Mouchel var ikke i den sindstilstand, at han kunne beundre landskabet. Han bandede, da stenene begyndte at rulle under hans fødder. Det var Coquevilles skyld; han skulle tage ordentlig fat på de slubberter. Imidlertid kom han

nærmere. Pludselig, da han drejede om den sidste klippe, så han landsbyens snes huse hængende på klippesiden.

Klokken var lige ni. Man skulle have troet, at man var i juni, så blå og varm var himlen; et ypperligt vejr, en klar luft, forgyldt af solens stråler og forfrisket af en kraftig luft fra søen. Mouchel slog ind i landsbyens eneste gade, hvor han så ofte kom, og da han kom forbi Rougets hus, gik han derind. Han kastede derpå et blik ind hos Fouasse, hos Tupain, hos Brisemotte. Ikke en sjæl; alle døre alle døre på vid gab, ingen i værelserne. Hvad skulle det betyde? Han blev ligesom lidt bange. Så tænkte han på myndighederne. Kejseren måtte bestemt kunne give ham oplysning. Men Kejserens hus var tomt som de andre; selv betjenten var borte! Denne øde og tavse landsby forskrækkede ham nu. Han løb hen til sognefogeden. Der ventede en overraskelse ham; huset var i den hæsligste uorden, der var ikke redt senge i tre dage, al slags køkkentøj lå og flød på gulvet, stole var væltede, kort sagt, alt syntes at tyde på et eller andet slagsmål. Oprørt, med hovedet fuldt af tanken om mulige oversvømmelser, ville Mouchel forsøge det sidste og gik til kirken. Ikke mere spor af præst end af sognefoged. Alle myndigheder og religionen selv var forsvundet. Coqueville var forladt, sov uden at give et kvæk fra sig, uden at en hund eller en kat rørte sig. Ja, endog fjerkræet, hønsene, var gået sin vej. Intet, kun tomhed, tavshed, en dødssøvn under den store blå himmel.

Nå, det var virkelig ikke så underligt, at Coqueville ikke havde bragt fisk! Coqueville var flyttet, Coqueville var død! Det måtte meldes til politiet. Denne hemmelighedsfulde katastrofe ophidsede Mouchets fantasi; han fik imidlertid det indfald at gå

ned på stranden, og da udstødte han et overraskelsens skrig. Han troede først på et fuldstændigt blodbad. Men en velklingende snorken rev ham snart ud af hans illusioner. Søndag nat havde Coqueville holdt gilde så sent, at det var blevet den absolut umuligt at gå hjem og lægge sig. Så var den indslumret på sandet på samme plads, hvor den var faldet rundt om de ni tomme tønder.

Ja, hele Coqueville snorkede der; jeg mener børnene, kvinderne, de gamle og mændene. Ikke én var på benene. Hist lå en på maven, her en på ryggen. Andre lå så sammenbøjede som en geværhane. Som man reder sin seng, så ligger man. Knøsene lå spredt rundt i deres drukkenskab som en håndfuld blade, vinden har hvirvlet om. Nogle havde slået kolbøtter og lå med hovedet nedad og hælene ovenfor. Kvindfolk lå med bagen i vejret. Det var alt sammen meget gemytligt, et sovekammer under åben himmel, skikkelige folk af samme familie, der havde lagt sig hvor de lystede; for hvor man generer sig, er der ingen fornøjelse.

Det var netop ved nymåne. Coqueville, der bildte sig ind at have pustet sit lys ud, havde overgivet sig i nattens vold. Så var det blevet højlys dag, solen strålede, en sol, der faldt med kraft på de sovende, uden at få dem til at blinke med øjnene. De sov trygt, alle med glade ansigter i hele fuldskabens uskyldighed. Hønsene måtte i morgenstunden været gået ned og have pikket i tønderne, for de lå også drukne i sandet. Desuden lå der fem katte og tre hunde med benene i vejret; de var blevet fulde af at slikke de glas, der drev af sød vin.

Et øjeblik gik Mouchel omkring mellem de sovende og tog sig i agt for at træde på nogen. Nu forstod han de hele; for også i

Grandport havde man fisket tønder fra et forlist engelsk skib. Hele hans vrede var forsvundet. Hvilket rørende og moralsk skuespil! Coqueville var forsonet, Mahé'er og Floche'er hvilede ved hinandens side. Ved det sidste glas havde de værste fjender omfavnet hinanden. Tupain og Fouasse snorkede hånd i hånd som to brødre, som det for fremtiden ville være umulig for at stride om en arv. Familien Rouget frembød et endnu yndigere skue. Marie sov mellem Rouget og Brisemotte som for at antyde, at for fremtiden ville de alle tre leve lykkeligt sammen.

Men navnlig én gruppe afgav et rørende familiebillede. Det var Delphin og Margot med hinanden om halsen; de slumrede kind mod kind med halvåbne læber som efter et kys. Ved deres fødder lå Kejseren på tværs og bevogtede dem. Ovenfor dem snorkede La Queue som en fader, der er glad over at have fået anbragt sin datter, mens pastor Radiguet, der var faldet der som de andre, med udbredte arme syntes at give dem sin velsignelse. Margot stak i søvne stadig sin lille rosenrøde næse frem som en kælen kattekilling, der holder af at man klør den under hagen.

Festen var endt med et bryllup. Og Mouchel selv giftede sig senere hen med enken Dufeu, som han lever sammen med som hund og kat. Når nogen taler om det i Nedre-Normandiet, hører man gerne nogen le og sige: "Ja, det var en fest, den i Coqueville! Den var rigtig sjov!"

Oversvømmelsen

1

Jeg hedder Louis Roubieu. Jeg er halvfjerds år gammel og født i landsbyen Saint-Jory, nogle mil fra Toulouse opad Garonne. I fjorten år har jeg kæmpet med jorden for at erhverve mit brød. Endelig er jeg blevet velhavende og sidste måned var jeg endnu kommunens rigeste landmand.

Vort hus syntes velsignet. Lykken groede der, solen var vor broder, og jeg kan ikke mindes nogen dårlig høst. Vi var omtrent et dusin mennesker i gården i denne lykkelige tid. Der var nu jeg selv, som endnu var rask og kunne føre børnene an ved arbejdet; så min yngre broder Pierre, en gammel ungkarl, en forhenværende sergent; så min søster Agathe, der efter sin mands død var flyttet tilbage til os, en rask kone, svær og lystig og hvis latter man kunne høre lige til den anden ende af landsbyen. Så kom den hele rede fuld: min søn Jacques, hans hustru Rose og deres tre døtre, Aimée, Veronique og Marie; den første gift med Cyprien Bouisson, en flink fyr, med hvem hun havde to små, en på to år og en på ti måneder; den anden, nylig forlovet, som skulle giftes med Gaspard Rabuteau, og så den tredje, en rigtig frøken så hvid og blond, at hun så ud, som om hun var født i købstaden. Det blev alt i alt ti. Jeg var bedstefader og oldefader. Når vi sad ved bordet, havde jeg min søster Agathe på min højre og min broder Pierre på min venstre hånd, børnene udgjorde selskabet, ordnede efter alder, en række, hvor hovederne blev mindre og mindre lige til den ti måneders fyr, der allerede spiste sin mad som et voksent menneske. Det

kunne nok være, at man kunne høre skeerne på tallerkenerne! Ungerne spiste tappert. Og hvor der var lystigt ved bordet. Jeg følte mig ganske stolt og glad, når de små strakte hænderne ud imod mig og råbte:

"Bedstefader, giv os et stykke brød! Et stort stykke, hører du bedstefader!"

Ja, det var gode dage! Når vor gård var ved arbejdet, lød der sang fra alle kanter. Pierre fandt på lege om aftenen, og fortalte historier fra sit regiment. Om søndagen lavede Agathe kager til vore pigebørn. Og så kunne Marie salmer, som hun sang lige så godt som en kordreng; hun lignede en helgen med sit blonde hår, der hang ned om hendes hals og med hænderne foldede over forklædet. Jeg havde bestemt mig til at bygge et stokværk til på huset, da Aimée var blevet gift med Cyprien, og jeg sagde leende, at vi måtte opføre et til efter Veroniques og Gaspards bryllup, så at huset til sidst ville nå himlen, hvis vi blev således ved for hver ny familie. Vi ville ikke skilles ad. Nej, hellere havde vi bygget en hel by bag ved gården på vor grund! Når familierne er enige, er det så sødt at leve og dø der, hvor man er vokset op!

Maj måned havde været prægtig det år. I mange tider havde høsten ikke tegnet så godt. Netop den dag var jeg gået en tur i marken med min søn Jacques. Vi var gået ud omtrent klokken tre. Vore enge på Garonnes bred var friske og grønne, græsset var vel tre fod højt, og en pileplantage, vi havde plantet forrige år, havde allerede sat skud på en alen. Derfra var vi gået til kornmarkerne og vinhaverne, der var købt én efter én, alt som formuen var tiltaget: kornet voksede godt og vinrankerne, der netop stod i blomst, lovede en udmærket høst. Og Jacques lo med sin muntre latter og klappede mig på skulderen.

"Nå, fader, vi vil hverken komme til at mangle brød eller vin. Du må have behaget den gode Gud, siden han således lader regne sølv ned over vore jorder."

Ofte spøgte vi med hinanden om vor tidligere fattigdom. Jacques havde ret; jeg måtte have vundet en eller anden helgens eller selve den gode Guds venskab; for alt gik heldigt for os. Når det haglede, standsede haglen netop på grænsen af vore marker. Blev naboernes vinranker syge, var der rejst ligesom en beskyttende mur om vore. Og til sidst forekom det mig retfærdigt: Da jeg ikke gjorde noget menneske fortræd, tænkte jeg, at denne lykke tilkom mig med rette.

På tilbagevejen var vi gået over de jorder, vi ejede på den anden side af landsbyen. Morbærplantningerne trivedes fortræffeligt der, og der var også mandeltræer i fuld vækst. Vi passiarede muntert med hinanden og lagde planer. Når vi havde samlet de nødvendige penge, ville vi købe nogle jorder, som skulle forbinde vore marker med hinanden og gøre os til ejere af et helt hjørne af sognet. Hvis årets høst holdt, hvad den lovede, ville vi blive i stand til at virkeliggøre denne drøm.

Da vi nærmede og huset, gjorde Rose allerede på lang afstand tegn til os og råbte:

"Kom dog!"

Det var en af vore køer, der havde fået en kalv. Denne begivenhed vakte røre i huset. Tante Agathe satte sin store masse i bevægelse. Pigebørnene betragtede den lille. Dette dyrs fødsel syntes ligesom en velsignelse mere. Vi havde for nylig måttet udvide staldene, hvor der var henved hundrede kvæghøveder, køer og navnlig får, uden at regne hestene.

"Det er en heldig dag!" råbte jeg. "I aften vil vi drikke os en flaske vin."

Imidlertid tog Rose os til en side og fortalte os, at Gaspard, Veroniques forlovede, var kommet for at blive enig med os om bryllupsdagen. Gaspard, ældste søn af en landmand i Moranges, var en høj fyr på tyve år, der var kendt i hele egnen for sine vidunderlige kræfter; ved en fest i Toulouse havde han overvundet Martial, Sydens løve. Han var dog meget godmodig, havde et hjerte som guld og var næsten alt for undselig, så at han blev rød, når Veronique roligt så ham i ansigtet.

Jeg bad Rose kalde på ham. Han var nede i baggården for at hjælpe vore piger med at brede linnedet ud fra sidste fjerdingårs vask. Da han var kommet ind i spisestuen, hvor vi opholdt os, vendte Jacques sig om imod mig og sagde:

"Tal du nu, fader."

"Nå," sagde jeg, "du er altså kommet, min ven, for at vi skal bestemme den store dag?"

"Ja, fa'er Roubieu," svarede han og blev meget rød i kinderne.

"Det skal du ikke blive rød over, min dreng," vedblev jeg. "Lad det så, om du synes, være Sainte Félicités dag, den 10. juli. Vi har i dag den 23. juni, det er ikke en snes dage at vente. Min stakkels salig kone hed Félicité, og det vil bringe jer lykke. Er det så en aftale?"

"Ja, det er det, fa'er Roubieu; altså Sainte Félicités dag."

Han rakte Jacques og mig hånden, en næve, der kunne have slået en okse til jorden. Så kyssede han Rose og kaldte hende moder. Denne store fyr med de skrækkelige hænder elskede Veronique, så han hverken kunne spise eller drikke. Han tilstod, at han ville være blevet syg, hvis vi havde nægtet ham hende.

"Nej," vedblev jeg, "nu bliver du og spiser med os, ikke sandt? Til bords, alle mand! Jeg er glubende sulten!"

Den aften var vi elleve til bords. Gaspard havde fået plads ved siden af Veronique, og han blev ved at se på hende, så han glemte sin tallerken og undertiden fik tårer i øjnene af bevægelse. Cyprien og Aimée, der kun havde været gift i tre år, smilede. Jacques og Rose, der havde levet femogtyve år sammen, var mere alvorlige, og dog udvekslede de i al hemmelighed ømme blikke ligesom i gamle dage. Jeg følte mig leve op igen i disse to elskende, hvis lykke bragte en lille krog af Paradis ind ved vort bord. Det var rigtig god mad vi fik den aften! Tante Agathe var stadig parat til at le og spøge. Så ville den brave Pierre fortælle sin kærlighedshistorie med en jomfru i Lyon. Heldigvis var man ved desserten, og alle talte i munden på hinanden. Jeg havde hentet to flasker vin i kælderen. Vi klinkede på god lykke for Gaspard og Veronique; hos os betyder god lykke aldrig at slås, at få mange børn og samle rigeligt med penge sammen. Så blev der sunget. Gaspard kunne nogle kærlighedssange i landsbydialekt. Til sidst bad man Marie om en salme; hun havde en fin og klar stemme, der ordentligt kildrede ens øre.

Jeg var imidlertid gået hen til vinduet. Gaspard kom hen til mig og jeg sagde til ham:

"Der er vel ikke noget nyt hos jer?"

"Nej," svarede han. "Man taler om den stærke regn i de sidste dage og påstår, at den nok kan gøre skade."

Det havde virkelig de foregående dage regnet tres timer uden ophør. Garonne var svulmet stærkt op siden i går; men vi stolede på den, og så længe den ikke gik over sine bredder,

kunne vi ikke betragte den som en slem nabo. Den gjorde os dog så store tjenester! Den havde så bred og smuk en overflade! Desuden holder landsbyfolk ikke af at forlade deres hul, selv om taget er nær ned at styrte sammen over dem.

"Å," udbrød jeg og trak på skuldrene, "det har ikke noget at betyde. Det er hvert år det samme; floden svulmer op, som om den var rasende; men den lægger sig på en nat og vender tilbage til sit leje så from som et lam. Du skal se, min dreng, det er også kun til at le ad denne gang ... Se, hvor det dog er et dejligt vejr!"

Jeg pegede med hånden mod himlen. Klokken var syv; solen gik ned. Himlen var kun en eneste ren, dyb, blå flade, hvor solen strålede som guld. En stille fryd steg ned fra det høje og hvilede over hele egnen. Aldrig havde jeg set landsbyen i en så sød fred. Et rosenskær hvilede over tagene og døde langsomt hen. Jeg hørte en nabokone le og siden barnestemmer på omdrejningen af vejen foran os. Længere borte hørte man dæmpet af afstanden brølen af dyrene, der vendte hjem til stalden. Garonnes høje røst tordnede som sædvanlig, men jeg var så vant til dens brøl, at den forekom mig som selve stilhedens røst. Lidt efter lidt blev himlen hvidere og landsbyen slumrede ind. Det var aftenen efter en smuk dag, og jeg tænkte, at al vor lykke, den store høst, det glade hus, Veroniques trolovelse kom ned til os fra det høje i selve lysets renhed. Velsignelsen hvilede over os med dagens farvel.

Jeg var imidlertid gået tilbage midt i stuen. Vore pigebørn sladrede sammen. Vi hørte smilende på dem, da der pludselig i egnens dybe stilhed lød et bedrøveligt råb som et dødsskrig:

"Garonne! Garonne!"

2

Vi skyndte os ud i gården.

Saint Jory ligger på bunden af en jordsænkning oven over Garonne i omtrent 500 alens afstand. Rækker af høje popler, der begrænser engene, skjuler fuldstændig strømmen.

Vi kunne ikke opdage noget, men stadig lød råbet:

"Garonne! Garonne!"

Pludselig kom to mænd og tre kvinder ud på den brede vej foran os: en af dem holdt et barn i armen. Det var dem, der råbte, mens de som vanvittige løb af alle kræfter på den hårde jord. Undertiden vendte de sig om og så tilbage med forfærdede ansigter, som om de blev forfulgt af en flok ulve.

"Men hvad går der dog af dem?" spurgte Cyprien. "Kan du se noget, bedstefader?"

"Nej, nej," sagde jeg, "der er ikke et blad, der rører sig."

Horisontens lave linje slumrede virkelig i fred. Men mens jeg endnu talte, udstødte vi uvilkårligt et råb. Bagved flygtningene imellem poplernes stammer så vi midt i det høje græs ligesom en flok af grå, gulplettede dyr komme til syne og styrte frem. På alle kanter viste de sig på en gang, bølger stødende mod bølger, en uordentlig endeløs masse vand, der krusede sig med hvide skumtoppe og rystede jorden under deres fart.

Nu gentog også vi det fortvivlede råb:

"Garonne! Garonne!"

Ude på vejen vedblev de to mænd og de tre kvinder at løbe. De hørte den skrækkelige galoperende fjende nå ind på sig. Nu kom bølgerne rullende i en eneste linje, væltende hen over hinanden med en torden som fra en bataljon, der affyrer en salve. Under deres første angreb havde de knust tre popler, hvis

høje toppe sank om og forsvandt. Et bræddeskur opslugtes, en mur revnede, fraspændte vogne blev revet bort som halmstrå. Men navnlig syntes vandene at forfølge de flygtende. Ved et hjørne af vejen, der hælder stærkt på dette sted, styrtede vandet ned som en umådelig flade og afskar dem ethvert tilbagetog. De løb dog endnu i fuld fart og sprøjtede dyndet i vejret, men vanvittige af skræk skreg de ikke mere. Vandet nåede dem til knæene. En uhyre bølge kastede sig mod kvinden, der bar barnet. Alt blev opslugt.

"Hurtigt! hurtigt!" råbte jeg. "Vi må gå ind ... huset er fast. Vi behøver ikke at være bange."

Af forsigtighed tyede vi straks op i andet stokværk. Vi lod pigebørnene gå forrest; jeg var fast bestemt på at være den sidste, der gik op. Huset var bygget på en høj over vejen. Vandet strømmede ind i gården med en sagte rislen. Vi var ikke meget forskrækkede.

"Å," sagde Jacques for at berolige sine kære, "det har ikke noget at betyde ... Husker du, fader, i -55, da kom vandet også ind i gården ligesom nu. Det steg til en fod, men så gik det bort."

"Det er dog kedeligt nok for høsten," sagde Cyprien halvhøjt.

"Nej, nej, det vil ikke blive til noget," svarede jeg nu, da jeg så vore pigebørns store bedende øjne.

Aimée havde bragt sine to børn til ro i sin egen seng og sad nu ved hovedgærdet sammen med Veronique og Marie. Tante Agathe talte om at varme noget vin, hun havde taget med op for at give os alle mod. Jacques og Rose stod sammen ved et vindue og så ud.

Jeg stod ved det andet vindue med min broder, Cyprien og Gaspard.

"Kom dog op!" råbte jeg til vore to tjenestepiger, der traskede om midt i gården. "Bliv ikke der og få våde fødder."

"Men kreaturerne?" sagde de. "De er bange; de omkommer i stalden."

"Nej, nej, kom straks op. Vi får at se ..."

Det var umuligt at redde kvæget, hvis ulykken tog til. Jeg anså det for unyttigt at gøre mine kære forskrækkede og bestræbte mig derfor for at vise mig så rolig som muligt. Lænet til vindueskarmen talte jeg med dem og angav oversvømmelsens fremskridt. Efter at floden havde anfaldet landsbyen, havde den erobret den helt og holdent lige til de snævreste gyder. Det var ikke mere et angreb af fremstormende bølger, men en langsom og uimodståelig kvælning. Kløften, i hvis baggrund Saint-Jory er bygget, forvandledes til en sø. I vor gård stod vandet snart over en halv meter højt. Jeg så det stige, men jeg forsikrede, at det blev stående på det samme punkt, ja jeg påstod endog, at det var ved at falde.

"Du bliver nødt til at blive liggende her i nat, min dreng," sagde jeg og vendte mig om mod Gaspard, "med mindre vejen skulle blive fri om et par timer ... Det er nok muligt."

Han så på mig uden at svare, hans ansigt var ganske blegt, og han stirrede med ubeskrivelig ængstelse på Veronique.

Klokken var halv ni. Udenfor var det endnu lyst, en mat, bedrøvelig dag under den blege himmel. Pigerne havde før de gik op haft det gode indfald at hente to lamper. Dem lod jeg tænde, for at lyset kunne muntre det allerede mørke værelse, vi var tyet til. Tante Agathe havde rullet et bord midt ud i værelset

og ville ordne et spilleparti. Den værdige kone, hvis øjne en gang imellem søgte mine, tænkte frem for alt på at adsprede børnene. Hendes gode humør beholdt overvægten, og hun lo for at bekæmpe den forfærdelse, som hun følte vokse omkring sig.

Spillet kom i gang. Tante Agathe nødte Aimée, Veronique og Marie til at tage plads ved bordet. Hun gav dem kortene i hånden, spillede selv tilsyneladende ivrigt med, gav kort, tog af og spillede ud med en sådan strøm af ord, at den næsten overdøvede vandenes brusen. Men vore pigebørn kunne ikke komme sig igen; med blege ansigter og skælvende hænder sad de og spidsede øren. Hvert øjeblik standsede spillet. En af dem vendte sig om og spurgte mig sagte:

"Stiger det stadig, bedstefader?"

Vandet steg med en forfærdelig hurtighed. Jeg svarede muntert:

"Nej, vist ikke, spil I kun roligt videre, der er ingen fare."

Aldrig havde jeg følt mig så beklemt om hjertet. Alle vi mænd havde taget plads foran vinduerne for at skjule det rædselsfulde skuespil. Vi prøvede på at smile, når vi vendte os ind imod stuen mod de fredelige lamper, der kastede deres blide, runde skin ned på bordet. Jeg mindedes vore vinteraftener, når vi samledes om dette samme bord. Det var det samme hyggelige værelse, fuldt af gensidig kærlighed. Og mens freden herskede her, hørte jeg bag min ryg den løsladte, stadig stigende flods brusen.

"Louis," sagde min broder Pierre til mig, "vandet er kun tre fod fra vinduet. Vi må tage en bestemmelse."

Jeg fik ham til at tie ved at klemme ham om armen. Men det var ikke muligt længere at skjule faren. Pludselig hørtes en brægen og brølen af de fortvivlede kreaturer, og hestene udstødte disse hæse hvin, som man kan høre langt borte, når de er i dødsfare.

"Min Gud! min Gud!" sagde Aimée, der stod ret op med hænderne trykket mod tindingerne og rystedes af en gysen.

Alle havde rejst sig, og vi kunne ikke hindre dem i at løbe til vinduerne. Der blev de stående stive og stumme, mens angsten bragte håret til at rejse sig på deres hoveder. Tusmørket var faldet på. Et dunkelt lys svævede over den mudrede flade. Den blege himmel så ud som et hvidt tæppe, der var bredt ud over jorden. I det fjerne stod alt i tåge. Det var en forfærdelsens dag, der gik under i en dødens nat. Og ikke en menneskelig lyd, intet uden det uendelig havs brusen og dyrenes brøl og vrinsken.

"O, min Gud! min Gud!" gentog kvinderne dæmpet, som om de var bange for at tale højt.

Et vældigt brag afbrød dem. De rasende dyr havde endelig fået stalddørene brudt op. De kom ud i de gullige bølger, rulledes omkuld og blev revet bort. Fårene blev skyllet bort i klynger som visne blade, mens de hvirvledes rundt af strømmen. Køerne og hestene stred imod, gik nogle skridt, men mistede snart fodfæste. Navnlig vor store grå hest ville ikke dø: den stejlede, strakte halsen ud og pustede som en blæsebælg; men de voldsomme vande tog magten fra den, og vi så den blive kastet om og drive bort.

Det aftvang os det første skrig. Det skar os mod vor vilje i hjertet, så at vi ligefrem følte trang til at skrige. Med hænderne strakt ud mod de kære dyr, der forsvandt, jamrede vi uden at

høre på hinanden og gav de tårer og den hulken, vi hidtil havde tvunget tilbage, frit løb. Det var en ødelæggelse! Høsten tilintetgjort, kvæget druknet, lykken forsvundet i løbet af nogle få timer! Gud var ikke retfærdig; vi havde ikke gjort ham noget ondt, og han havde taget alt fra os igen. Jeg knyttede næven mod horisonten. Jeg talte om vor spadseretur om eftermiddagen, om engene, kornmarkerne, vinhaverne, som havde været så lovende. Det var altså alt sammen bedrag? Lykken var et bedrag. Solen bedrog os, da den så blidt og roligt gik til hvile i den stille aftens fred.

Vandet steg stadig. Pierre, som iagttog det, råbte til mig:

"Vi må tage os i agt, Louis. Vandet når op til vinduet."

Denne melding rev os ud af vor fortvivlelse. Jeg kom til mig selv igen og sagde med et skuldertræk:

"Pengene har ikke noget at betyde. Så længe vi alle er her, har vi ingen grund til at beklage os ... Vi kan begynde at arbejde igen."

"Ja, ja, du har ret, fader," svarede Jacques febrilsk. "Og vi er ikke i nogen fare. Murene er stærke. Vi må gå op på taget."

Vi havde ikke noget andet tilflugtssted tilbage. Vandet, der var steget op trin for trin med en vedvarende plasken, kom allerede ind af døren. Vi styrtede hen mod loftstrappen uden at slippe hinanden, drevet af den trang, man i faren føler til at være sammen. Cyprien var forsvundet. Jeg så ham komme tilbage fra værelserne ved siden af med et ganske forstyrret ansigt. Da jeg ligeledes opdagede, at vore to tjenestepiger ikke var til stede, og ville vente på dem, så han på mig med et besynderligt udtryk og sagde ganske sagte til mig:

"De er døde. Hjørnet af skuret under deres kammer er styrtet sammen."

De stakkels piger måtte være gået hen for at hente deres sager i deres kister. Han fortalte mig, stadig sagte, at de havde benyttet en stige som en bro for at komme over i sidebygningen. Jeg rådede ham til ikke at tale om det, men jeg følte en kold gysen løbe mig ned af ryggen. Det var døden, der holdt sit indtog i vort hus.

Da vi steg op, havde vi ikke tænkt på at slukke lamperne. Kortene blev liggende spredt på bordet. Vandet stod allerede en fod højt i værelset.

3

Taget var heldigvis stærkt og hældede ikke meget. Vi kom ud på det igennem en lille vinduesluge, over hvilken der var en slags platform. Til den tyede vi alle hen. Kvinderne satte sig ned.

Mændene anstillede undersøgelser på tagstenene lige til de store skorstene, der hævede sig i vejret ved begge enderne af tagværket. Jeg støttede mig til lugen, vi var kommet ud af, og spejdede ud til alle horisontens fire hjørner.

"Der må absolut komme hjælp," sagde jeg rask. "Folkene i Saintin har både. De kommer nok her forbi ... Se derhenne, er der ikke en lygte på vandet?"

Men ingen svarede mig. Pierre havde, uden rigtigt at vide, hvad han gjorde, tændt sin pibe og han røg så ivrigt, at han med hver røgsky spyttede afbidte stumper af røret ud. Jacques og Cyprien stirrede mørkt ud i det fjerne, mens Gaspard med knyttede næver vedblev at vende og dreje sig på taget, som om han søgte en udvej. Ved vore fødder sad kvinderne, stumme og

rystende, og skjulte deres ansigter i hænderne for ikke at se noget. Rose løftede dog hovedet i vejret, så sig om og spurgte:

"Hvor er pigerne? Hvorfor kommer de ikke op?"

Jeg svarede hende ikke. Så henvendte hun sig direkte til mig og så mig stift ind i ansigtet.

"Hvor er dog pigerne?"

Jeg vendte mig bort, da jeg ikke kunne lyve. Og jeg følte den dødskulde, der nylig havde betaget mig, gribe vore hustruer og kære pigebørn. De havde forstået mig. Marie rejste sig lige op, sukkede dybt og sank derpå ned igen under en strøm af tårer. Aimée holdt sine børn tæt ind til sig på sit skød, som om hun skjulte dem for at forsvare dem. Veronica sad med ansigtet i sine hænder og rørte sig ikke af stedet. Selv tante Agathe, der var blevet ganske bleg, korsede sig i et væk, mens hun fremstammede sit Fadervor og sit Ave Maria.

Skuespillet omkring os blev imidlertid overordentlig storartet. Det var blevet fuldstændig nat, men den havde beholdt hele en sommernats klarhed. Himlen var måneløs, men besået med stjerner, og så mørkeblå, at den opfyldte hele rummet med en blå glans. Den var så klar, at det var, som om tusmørket varede ved. Og under denne rolige, lyse himmel udbredte den umådelige flade sig og ligesom lyste selv med en ejendommelig glans, et fosforagtigt skin, der viste sig på toppen af enhver bølge som en lille flamme. Man kunne ikke mere se jorden, hele sletten måtte være oversvømmet. En aften havde jeg på stranden ved Marseille set havet således, og var blevet stående der stirrende i målløs beundring.

"Vandet stiger, vandet stiger," gentog min broder Pierre og knuste stadig med tænderne røret af sin pibe, som han havde

ladet gå ud.

Vandet var nu ikke mere end en meter fra taget. Nu var det ikke længere en rolig, slumrende flade. Der blev strømninger i det. Vi var nu ikke længere beskyttet af den sænkning, som ligger foran landsbyen, og vandet fik derfor i mindre end en time et truende udseende; det styrtede sig mod huset og skyllede vragstumper, ituslåede tønder, træstykker og stakke af græs med sig. Længere borte anfaldt det murene, og vi kunne høre lyden af dets stød. Poplerne væltede om med et dødsbrag, ligesom stendyngerne ved siden af en landevej.

Jacques kunne ikke udholde kvindernes hulken og gentog:

"Vi kan ikke blive her. Vi må prøve på noget ... fader ... lad os endelig prøve et eller andet."

Jeg stammede og gentog efter ham:

"Ja, ja, lad os prøve et eller andet."

Med vi vidste ikke hvad. Gaspard tilbød sig at tage Veronique på sin ryg og svømme bort med hende. Pierre talte om en tømmerflåde. Det var tåbeligt. Endelig sagde Cyprien:

"Hvis vi blot kunne nå kirken."

Kirken hævede sig over vandene med sit lille firkantede klokketårn. Syv huse skilte os fra den. Vor gård, der var den første i landsbyen, støttede sig til en højere bygning, der ligeledes stødte op til et andet hus. Man kunne virkelig måske over tagene nå præstegården, hvorfra det var let at komme ind i kirken. Der måtte allerede være tyet mange folk derhen; for de nærmeste tage var tomme, og vi hørte stemmer, der sikkert kom fra kirketårnet. Men det var meget farligt at forsøge på at komme derhen.

"Det er umuligt," sagde Pierre. "Raimbeaus hus er for højt. Så måtte vi have stiger."

"Jeg vil dog se ad," sagde Cyprien. "Hvis vejen ikke er passabel, kommer jeg tilbage. I modsat fald vil vi alle gå, vi vil bære pigebørnene."

Jeg lod ham gå. Han havde ret. Vi måtte prøve det umulige. Ved hjælp af en jernkrog, der sad fast i en stor sten, lykkedes det ham at komme op på nabohuset. Da hans kone Aimée så, at han var gået, udbrød hun:

"Hvor er han? Han må ikke gå fra mig. Vi vil blive sammen, vi vil dø sammen."

Da hun opdagede ham på toppen af huset, løb hun hen over tagstenene uden at slippe sine børn. Og hun sagde:

"Vent på mig, Cyprien. Jeg vil dø med dig."

Hun blev ved sit. Han bøjede sig ned, bønfaldt hende og forsikrede hende, at han skulle komme tilbage, at det var for at frelse os alle. Men hun rystede aldeles forstyrret på hovedet og gentog:

"Jeg vil med dig, jeg vil med dig. Hvad kan det gøre dig? Jeg vil med dig."

Han måtte tage børnene. Derpå hjalp han hende med at komme op. Vi kunne se dem gå hen ad tagrygningen. De gik langsomt. Hun havde atter taget de grædende børn i sine arme. Han vendte sig hvert øjeblik og støttede hende.

"Bring hende i sikkerhed, kom straks tilbage," råbte jeg.

Jeg så, at han bevægede hånden, men vandenes brusen hindrede mig i at høre hans svar. Snart så vi ham ikke mere. De var steget ned på et andet hus, der var lavere end det første. Efter fem minutters forløb viste de sig på det tredje, hvis tag

måtte være meget skråt; for de slæbte sig frem på knæene. Jeg blev betaget af en pludselig rædsel. Med hænderne for munden gav jeg mig til at råbe af alle kræfter:

"Vend om! vend om!"

Pierre, Jacques, Gaspard, alle råbte til dem, at de skulle vende om. Vore stemmer fik dem til at standse et øjeblik, men derpå fortsatte de deres vej. Nu var de kommet til en omdrejning af gaden ved huset Raimbeau, en høj bygning, hvis tag var mindst to meter højere end nabohusenes. Så krøb Cyprien med en kats behændighed op ad en skorstenspibe. Aimée må have lovet at vente på ham; for hun blev stående midt på taget. Vi kunne tydeligt kende hende som hun stod og trykkede sine børn til sit bryst, ganske mørk ligesom i overnaturlig forstørrelse mod den klare himmel. Da var det, at den forfærdelige ulykke begyndte. Raimbeaus hus, der fra først af havde været bestemt til fabriksbrug, var meget let bygget. Desuden løb strømmen fra gaden lige mod forsiden af det. Jeg troede at se det ryste under vandets angreb og fulgte i dødsangst Cyprien, der gik over taget. Pludselig hørtes der et brag. Månen stod op, fuldmånen, og dens gule ansigt belyste den umådelige sø med et stærkt skin. Ikke en af katastrofens enkeltheder gik tabt for os. Det var Raimbeaus hus, der styrtede sammen. Vi udstødte et rædselsskrig, da vi så Cyprien forsvinde. Da huset faldt, så vi kun en hvirvel og bølgerne sprøjte op om levningerne af taget. Så blev det roligt igen, vandfladen sank, og der var et gabende mørkt hul efter det opslugte hus, hvis knuste tømmer ragede op af vandet. Der var en dynge af sammenfiltrede bjælker som en halvt ødelagt katedrals tømmerværk. Og imellem disse bjælker

syntes jeg at se et legeme røre sig, noget levende gøre overmenneskelige anstrengelser.

"Han lever!" råbte jeg. "O, Gud være lovet, han lever! Der, der på den hvide flade, som månen skinner på!"

En krampagtig fryd rystede os. Vi klappede i hænderne af glæde, som om vi selv var frelst.

"Han kommer nok op igen," sagde Pierre.

"Ja, ja," forklarede Gaspard, "han forsøger at få fat på bjælken der til venstre."

Men vor glæde fik hurtigt ende. Vi tav stille, halvdøde af angst. Vi havde forstået, hvilken skrækkelig stilling Cyprien var i. Ved husets fald var hans fødder blevet klemt inde mellem to bjælker; og han hang nu uden at kunne gøre sig fri, med hovedet nedad i nogle tommers afstand fra vandet.

Det var en skrækkelig dødskamp. På nabohusets tag stod Aimée stadig oprejst med sine to børn. Hun var vidne til sin mands død, hun slap ikke den ulykkelige, der var nogle meter under hende, af syne, og hun brød ud i et langt hyl, et hyl, som en hunds, der er blevet gal af skræk.

"Vi kan ikke lade ham dø således," sagde Jacques aldeles forvildet. "Vi må derhen."

"Vi kan måske endnu komme ned til bjælkerne," bemærkede Pierre; "vi må gøre ham fri."

De tog vejen hen til de nærmeste tage, da det andet hus nu også styrtede sammen. Vi gøs og blev kolde som is. Vi knugede mekanisk hinandens hænder, uden at kunne vende vore øjne bort fra det forfærdelige skuespil.

Cyprien havde først med en overordentlig kraft hævet sig op over vandet og holdt sit legeme i en skrå stilling. Men

udmattelsen fik bugt med ham; han kæmpede dog, søgte at gribe fat i bjælkerne, svingede hænderne rundt omkring sig for at se, om han ikke kunne få fat på noget, han kunne klamre sig fast til. Derpå faldt han tilbage, overgav sig i døden og hang atter ned som livløs. Døden var længe om at komme. Hans hår rørte endnu ikke vandet, der steg langsomt. Han måtte føle dets kølighed på sin isse. Nu berørte den første bølge hans pande, andre lukkede øjnene, langsomt så vi hans hoved forsvinde.

Kvinderne ved vore fødder havde skjult deres ansigter i deres foldede hænder. Vi faldt på knæ, udstrakte vore arme, græd og fremstammede bønner. På taget stod Aimée stadig med børnene trykket tæt op til sig, og hylede endnu stærkere ud i natten.

4

Jeg ved ikke, hvor længe vi var som bedøvede af sorg og angst. Da jeg kom til mig selv igen, var vandet steget endnu mere. Nu nåede det tagskægget; taget var nu ikke andet end en smal ø, der dykkede op over den umådelige flade. Til højre, til venstre måtte husene være styrtet sammen. Havet bredte sig videre og videre.

"Vi bevæger os," hviskede Rose forfærdet og klyngede sig fast til tagstenene.

Vi havde virkelig alle en følelse af en rullen, som om taget blev revet bort og forvandledes til en tømmerflåde. Bølgeslaget syntes at skylle os bort. Når vi så betragtede kirketårnet, der ubevægeligt hævede sig overfor os, hørte denne svimmelhed op; vi fandt atter os selv igen på samme plads i de brusende bølger.

Nu begyndte vandet sig angreb. Hidtil havde strømmen fulgt gaden, men ruinerne, der nu spærrede vejen, fik den til at strømme tilbage. Det var et regelmæssigt angreb. Så snart strømmen fik fat på et stykke vraggods eller en bjælke, greb den den, gyngede den i vejret og slyngede den mod huset som en stormbuk. Den slap den ikke mere, den trak den tilbage og slyngede den frem igen og slog den mod muren med fordoblede, regelmæssige slag. Snart blev vi på denne måde angrebet af ti-tolv bjælker på en gang fra alle sider. Vandet brølede, og skummet sprøjtede op over vore fødder. Vi hørte den dumpe knagen af huset, der var fuldt af vand, og hvis vægge allerede rystede. Af og til under de stærkeste anfald, når bjælkerne slog stærkt imod, tænkte vi, at det hele var forbi, at murene ville give efter og vi styrte ned i floden.

Gaspard havde vovet sig ud på kanten af taget. Det lykkedes ham at gribe en bjælke, og han traf den til sig med sine kraftige arme.

"Vi må forsvare os," råbte han.

Nu anstrengte Jacques sig også for i forbifarten at standse en lang stang.

Pierre hjalp ham. Jeg forbandede min alder, der gjorde mig kraftesløs, så svag som et barn. Men nu blev forsvaret ordnet, tre mands kamp mod en flod. Gaspard, der holdt sin bjælke parat, ventede på de træstykker, strømmen gjorde til stormbukke; han standsede dem kraftigt i kort afstand fra muren. Undertiden var stødet så voldsomt, at han faldt. Ved siden af ham manøvrerede Jacques og Pierre med den lange stang for ligeledes at holde vragstumperne borte. I næsten en time varede den unyttige kamp. Lidt efter lidt blev de mere og

mere fortvivlede, bandede, slog og hånede vandet. Gaspard huggede løs på det, som om han var i kamp med det, og gennemborede det med stød, som om det var et bryst. Men vandet var stadig roligt, udholdende, usårligt, uovervindeligt. Da kastede Jacques og Pierre sig udmattede ned på taget, mens Gaspard efter en sidste anstrengelse lod strømmen fravriste ham hans bjælke, der nu også anfaldt os. Kampen var umulig.

Marie og Veronique havde kastet sig i hinandens arme. Med hjerteskærende stemme gentog de stadig de samme ord, der åndede rædsel, ord, som jeg endnu uden ophør hører lyde for mine øren:

"Jeg vil ikke dø! ... jeg vil ikke dø!"

Rose omslyngede dem med sine arme. Hun søgte at trøste og berolige dem, men imod sin vilje løftede hun dog selv rystende sit ansigt og råbte:

"Jeg vil ikke dø!"

Kun tante Agathe sagde ikke noget. Hun bad ikke mere, hun korsede sig ikke længere. Med sløvt blik så hun sig om og prøvede endnu på at smile, når hendes øjne mødte mine.

Vandet slog nu imod tagstenene. Der var ikke håb om nogen hjælp. Vi hørte stadig stemmer fra kirketårnet, et øjeblik var to lygter passeret forbi, og atter herskede stilheden, den gule flade lå der i sin nøgne umådelighed. Folkene fra Saintin, som havde både, måtte være blevet overrasket før os.

Gaspard vedblev imidlertid at vandre rundt på taget. Pludselig kaldte han på os og sagde:

"Pas på! ... hjælp mig. Hold mig fast."

Han havde atter grebet en stang og spejdede efter et uhyre, mørkt vrag, hvis store masse sagte sejlede hen mod huset. Det

var et bredt tag af et skur, bygget af solide planker, og som vandet havde revet af i hel tilstand, så det nu sejlede lig en tømmerflåde. Så snart han kunne nå dette tag, standsede han det med sin stang, og da han følte sig ude af stand til at holde det fast, kaldte han os til hjælp. Vi greb ham om livet og holdt ham fast. Da vraget så kom ind i strømmen, stødte det af sig selv mod vort tag, og det så hårdt, at vi blev bange for, at det skulle gå i stykker.

Gaspard var dristigt sprunget ud på denne tømmerflåde, som tilfældet sendte os. Han løb hen over den i alle retninger for at forvisse sig om dens holdbarhed, mens Pierre og Jacques holdt den fast ved kanten af taget, og han lo muntert og sagde:

"Nå, nu er vi frelst, bedstefader ... græd ikke mere, pigebørn! ... Det er en rigtig båd. Se, mine fødder er ganske tørre. Og den kan bære os alle sammen. Vi vil være som hjemme på den!"

Han troede dog at burde gøre den fastere. Han greb de bjælker, der flød omkring og bandt dem fast med reb, som Pierre ganske tilfældigt havde taget med, da han gik fra værelserne nedenunder. Han faldt i vandet, men besvarede kun vort skrig med en ny latter. Vandet kendte han, han kunne svømme en mil på Garonne. Da han atter var kommet op på taget, rystede han vandet af sig og råbte:

"Nu om bord, lad os ikke spilde tiden."

Kvinderne havde kastet sig på knæ. Gaspard måtte bære Veronique og Marie ud på midten af flåden, hvor han lod dem sætte sig ned. Rose og tante Agathe lod sig selv glide ned af tagstenene og tage plads ved siden af de unge piger. I dette øjeblik så jeg hen ad kirken til. Aimée stod der stadig. Hun

lænede sig nu til en skorsten og holdt sine børn højt op i luften, da vandet allerede nåede hende til livet.

"Vær ikke bedrøvet, bedstefader," sagde Gaspard til mig. "Vi skal hente hende i forbifarten, det lover jeg dig."

Pierre og Jacques var gået ud på flåden, og jeg sprang nu også derud. Den hældede lidt til den ene side, men den var virkelig stærk nok til at bære os alle. Endelig forlod Gaspard som sidste mand taget, idet han bad os tage nogle stænger, som han havde lavet til, og som skulle tjene os til årer. Han holdt selv i hånden en meget lang stang, som han benyttede sig af med meget stor dygtighed. Vi lod ham tage befalingen over os. Efter hans ordre satte vi alle vore stænger mod taget for at komme bort, men det var som om vor flåde var limet fast til taget. Til trods for alle vore anstrengelser kunne vi ikke komme løs. Ved hvert nyt forsøg kastede strømmen os voldsomt tilbage mod huset. Det var en meget farlig manøvre; for stødet truede hver gang med at knuse de planker, vi befandt os på.

Da fik vi igen en følelse af vor afmagt. Vi havde troet, at vi var frelst, men vi tilhørte stadig floden. Ja, jeg beklagede endog, at kvinderne ikke længere var på taget; for hvert øjeblik ventede jeg at se dem styrte ud og blive revet bort af det rasende vand. Men da jeg talte om at vende tilbage til vort tilflugtssted, råbte alle:

"Nej, nej, lad os forsøge en gang endnu. Hellere dø her!"

Gaspard lo ikke mere. Vi fornyede atter vore anstrengelser og stødte med fordoblet kraft fra med stængerne. Endelig faldt det Pierre ind at vende tilbage til tagskråningen og trække os til venstre ved hjælp af et tov; således kunne han bringe os udenfor strømmen, og da han atter var sprunget tilbage på flåden, var

nogle stød med stængerne nok til at bringe os ud på dybet. Men Gaspard erindrede det løfte, han havde givet mig om at hente vor stakkels Aimée, hvis klagende hyl stadig kunne høres. Men for at gøre dette måtte vi over gaden, hvor den skrækkelige strøm herskede, som vi før havde kæmpet imod. De spurgte mig til råds med øjnene. Jeg var oprørt, aldrig havde der været en sådan strid i mit indre. Vi ville udsætte otte liv for fare. Og dog, hvis jeg betænkte mig et øjeblik, ville jeg ikke have kraft til at modstå det sørgelige råb.

"Ja, ja," sagde jeg til Gaspard. "Det er umuligt, vi kan ikke tage bort uden hende."

Han bøjede hovedet uden at sige et ord og gav sig til med sin stang at benytte sig af alle endnu stående mure. Vi sejlede langs med nabohuset over vore stalde. Men så snart vi kom ud på gaden, udstødte vi et skrig. Strømmen, som igen havde grebet os, førte os atter med sig og kastede os tilbage mod vort hus. Vi blev hvirvlet rundt i nogle sekunder, blev fejet bort som et blad så hurtigt, at vore skrig døde hen i flådens forfærdelige stød mod taget. Den skiltes ad, de adsplittede planker hvirvledes rundt, og vi styrtede alle ud. Jeg ved ikke, hvad der foregik. Jeg husker, at jeg, da jeg faldt ud, så tante Agathe flyde på vandet ved hjælp af hendes skørter; så sank hun til bunds med hovedet bag over uden at gøre modstand.

En heftig smerte fik mig til at åbne øjnene. Det var Pierre, som trak mig ved hårene langs med taget. Der lå jeg sløv og stirrede omkring mig. Pierre dykkede atter ned. Og i den bedøvelse, jeg befandt mig, blev jeg overrasket ved pludselig at opdage Gaspard på den plads, hvor min broder var forsvundet; den unge mand bar Veronique i sine arme. Da han havde lagt

hende ned ved siden af mig, kastede han sig ud igen og trak Marie op. Hun var bleg som voks og så stiv og ubevægelig, at jeg troede, hun var død. Derpå sprang han atter ud. Men denne gang søgte han forgæves. Pierre hjalp ham nu. De talte sammen og gav hinanden anvisninger, som jeg ikke hørte. Da de udmattede steg op på taget igen, råbte jeg:

"Og tante Agathe! og Jacques! og Rose!"

De rystede på hovedet, og store tårer trillede ned fra deres øjne. Af nogle ord, de sagde til mig, forstod jeg, at Jacques havde fået hovedet knust af en bjælke, og at Rose havde klynget sig til sin mands lig, der havde ført hende med sig. Tante Agathe var ikke mere kommet til syne. Vi antog, at hendes lig af strømmen var ført ind i huset under os gennem et åbent vindue.

Jeg rejste mig op og så hen til taget, hvor Aimée nogle minutter før havde holdt sig fast. Men vandet steg stadig. Aimée hylede ikke længere. Jeg så kun hendes to stive arme, som hun løftede i vejret for at holde sine børn op over vandet. Derpå sank alt, og fladen lukkede sig over dem, bestrålet af månens svage lys.

5

Vi var ikke mere end fem tilbage på taget. Vandet havde kun levnet os en smal strimmel fri langs med mønningen. Den ene af skorstenene var blevet revet bort. Vi måtte støtte Marie og Veronique, der var besvimet, og holde dem næsten opret, for at vandet ikke skulle gå op over deres fødder. Endelig fik de deres bevidsthed igen og vor angst tiltog ved at høre dem, gennemblødte og gysende, råbe, at de ikke ville dø. Vi

beroligede dem, ligesom man beroliger børn, sagde, at de ikke skulle dø, at vi nok skulle holde døden borte fra dem. Men de troede os ikke mere, de vidste godt, at de snart måtte dø. Og hver gang ordet "dø" lød som en ligklokke klaprede deres tænder, og de faldt gysende hinanden om halsen.

Det var enden. Vi så ikke andet om os af den ødelagte landsby end nogle stumper mure. Kun kirken knejsede med sit urørte tårn, hvorfra man stadig hørte stemmer af folk, der var i sikkerhed. I det fjerne bruste og brølede vandenes umådelige masse. Vi hørte ikke en gang mere til sammenstyrtning af huse, der i faldet gav en lyd fra sig som en vogn med skærver, der pludselig læsses af. Det var fuldstændigt øde, et skibbrud midt ude på havet i tusinde miles afstand fra land.

Et øjeblik troede vi til venstre at høre lyden af årer. Det lød som et jævnt, taktfast slag, der blev tydeligere og tydeligere. Hvilken håbets musik, og hvor vi alle rejste os for spejde ud over rummet! Vi holdt vor ånde tilbage, men vi opdagede ikke noget. Den gule flade bredte sig foran os, plettet af mørke skygger, men ingen af disse skygger, trærødder, levninger af sammenstyrtede mure, rørte sig af stedet. Vragstumper, bunker af græs, tomme tønder voldte os en bedragerisk glæde; vi vinkede med vore lommetørklæder, indtil vi indså vor vildfarelse og sank tilbage i vor angst, lyttende efter den lyd, som stadig lød for vore øren, uden at vi kunne opdage, hvorfra den kom.

"Nu ser jeg den," råbte Gaspard pludselig. "Se! Derhenne, en stor båd!"

Med udstrakt arm pegede han på et fjernt punkt. Jeg så ikke noget, Pierre heller ikke. Men Gaspard blev ved sit. Det måtte

være en båd. Åreslagene hørtes tydeligere, og til sidst opdagede vi virkelig båden. Den sejlede langsomt og syntes at svinge udenom os uden at nærme sig. Jeg husker, at vi i dette øjeblik blev som vanvittige. Vi løftede armene i vejret, vi skreg så at vi var nær ved at skrige halsen i stykker. Vi skældte ud på båden, kaldte den en kujon. Mørk og stum svingede den langsomt bort. Var det virkelig en båd? Jeg ved det endnu ikke. Da vi troede at se den forsvinde, tog den vort sidste håb med sig.

Fra nu af ventede vi hvert øjeblik at blive opslugt ved husets fald. Det var undermineret, og blev sikkert kun båret oppe af en eller anden tyk mur, som, når den styrtede ned, ville rive det hele med sig. Men hvad jeg navnlig var bange for, var at føle taget give efter under vor vægt. Huset ville måske kunne have holdt sig hele natten, men tagstenene, der var blevet slået og knust af bjælkerne, gav efter. Vi havde taget vor tilflugt til venstre til nogle sparrer, der endnu var hele. Men nu syntes disse sparrer også at blive svagere. De måtte sikkert synke sammen, hvis vi alle fem blev samlet i en klump på et så lille rum.

For nogle minutter siden havde min broder Pierre med en mekanisk bevægelse atter taget sin pibe i munden. Han snoede sit overskæg, rynkede sine øjenbryn og brummede utydeligt i skægget. Den voksende fare, der omringede ham, og som hans mod ikke formåede noget overfor, begyndte at irritere ham. To eller tre gange havde han spyttet i vandet med en foragtelig og forbitret mine. Da vi blev ved at synke dybere og dybere, tog han en beslutning og gik ned af taget.

"Pierre! Pierre!" råbte jeg, bange for at forstå ham.

Han vendte sig om og sagde roligt til mig:

"Farvel, Louis ... Ser du, det er mig alt for langvarigt. Det vil skaffe jer plads."

Og efter først at have kastet sin pibe ud styrtede han sig selv bagefter, idet han tilføjede:

"God nat, jeg har fået nok af det!"

Han kom ikke mere til syne. Han var kun en dårlig svømmer og overgav sig desuden sikkert uden modstand, da hans hjerte var knust ved at se vor ødelæggelse og se døden ramme vore kære, som han ikke ville overleve.

Kirkeklokken slog to. Natten var ved at svinde bort, denne forfærdelige nat med sin dødskamp og sine tårer. Det tørre rum under vore fødder indsnævredes lidt efter lidt; det var en rislen af strømmende vand, af små kælne bølger, der legende stødte mod hinanden. Strømmen havde atter vendt sig; vragstumperne drev nu til højre for landsbyen og flød langsomt, som om vandene, nær ved at nå deres højeste punkt, nu trætte og dovne var gået til ro.

Pludselig trak Gaspard sine sko og sin trøje af. Jeg havde et øjeblik før set ham folde hænderne, og dag jeg spurgte ham, sagde han:

"Hør nu, bedstefader, jeg dør, hvis jeg skal vente længere. Jeg kan ikke blive her mere. Lad mig handle, jeg vil redde hende."

Han tænkte på Veronique. Jeg ville sige ham imod. Han ville aldrig have kræfter nok til at bære den unge pige helt hen til kirken. Men han blev ved sit.

"Jo, jo, jeg har gode arme, jeg føler mig stærk ... Du skal få at se."

Han tilføjede, at han foretrak at prøve dette redningsforsøg straks, at han blev svag som et barn ved at høre huset således

smuldre hen under hans fødder.

"Jeg elsker hende, jeg vil redde hende," gentog han.

Jeg tav og trykkede Marie op til mit bryst. Så troede han, at jeg bebrejdede ham hans egenkærlighed som elsker og stammede:

"Jeg skal komme igen og hente Marie. Det sværger jeg. Jeg vil nok finde en båd, jeg skal nok træffe en eller anden foranstaltning ... Stol på mig, bedstefader."

Han beholdt kun sine benklæder på. Sagte og hurtigt gav han Veronique nogle anvisninger: hun måtte ikke stride imod, hun måtte give sig hen uden en bevægelse, og navnlig måtte hun ikke være bange. Den unge pige svarede ganske forstyrret Ja til alt. Endelig lod han sig, efter at have gjort korsets tegn, skønt han i almindelighed ikke var andægtig, glide ned af taget, mens han holdt Veronique i et tov, som han havde bundet hende under armene. Hun udstødte et højt skrig, slog om sig vandet med arme og ben, og besvimede så, halvt kvalt.

"Det holder jeg mere af," råbte Gaspard til mig. "Nu svarer jeg for hende."

Man kan tænke sig, med hvilken ængstelse jeg fulgte dem med øjnene. På det lyse vand kunne jeg se Gaspards mindste bevægelse. Han støttede den unge pige ved hjælp af tovet, som han havde bundet om sin egen hals, og han bar hende således, halv kastet op på sin højre skulder. Den tunge byrde fik ham undertiden til at synke sammen, men han vandt dog frem og svømmede med en overnaturlig kraft. Jeg tvivlede ikke mere; han havde allerede tilbagelagt en tredjedel af afstanden, da han stødte på en mur, der var skjult under vandet. Stødet var skrækkeligt. De forsvandt begge to. Derpå så jeg ham komme

op alene, tovet måtte være sprunget. To gange dykkede han under. Endelig kom han op igen med Veronique og tog hende på sin ryg. Men han havde ikke mere tovet til at holde hende fast med, hun tyngede mere på ham. Imidlertid kom han stadig frem. Jeg skælvede over hele mit legeme, efterhånden som de nærmede sig kirken. Pludselig forsøgte jeg at skrige; jeg havde opdaget bjælker, som kom på tværs ned mod dem. Min mund blev stående åben: et nyt stød havde skilt dem ad, vandene lukkede sig over dem.

Fra det øjeblik blev jeg følelsesløs. Med dyrets instinkt, når det er i fare, søgte jeg uvilkårligt at redde mig. Når vandet gik frem, veg jeg tilbage. Under denne sløvhed hørte jeg længe en latter, uden at kunne forklare mig, hvem det var, der således lo i min nærhed. Dagen gryede, en lys morgenrøde. Det gjorde godt, alt far så frisk og roligt som på bredden af en dam, hvis flade vågner for den opgående sol. Men latteren lød stadig, og da jeg vendte mig om, så jeg Marie stå oprejst i sine våde klæder. Det var hende, der lo.

Den stakkels kære skabning! hvor var hun sød og smuk i denne morgenstund! Jeg ser hende bøje sig ned, tage lidt vand i sin hule hånd og vaske sit ansigt med det. Derpå flettede hun sit smukke blonde hår og bandt det i en knude i nakken. Hun gjorde vel sit toilette, hun syntes at tro sig i sit lille værelse en søndag morgen, når kirkeklokkerne munter kimede. Og hun vedblev at le med sin barnlige latter, strålende øjne og et lyksaligt smil.

Jeg gav mig også til at le ligesom hun, smittet af hendes afsindighed. Skrækken havde gjort hende vanvittig, og det var

en Himlens nåde, at hun kunne være så henrykt over denne rene sommer-morgenrøde.

Jeg lod hende pynte sig og rystede kærligt på hovedet. Da hun så indbildte sig at være færdig til at gå ud, sang hun en af sine salmer med sin fine, krystalklare stemme. Men snart afbrød hun sig selv og råbte, som hun svarede på en stemme, der kaldte på hende, og som hun alene hørt:

"Jeg kommer! jeg kommer!"

Hun begyndte atter på sin salme, hun gik ned ad det skrå tag og trådte ud i vandet, som modtog hende med et blødt favntag. Jeg var vedblevet at smile og betragtede med en lyksalig mine det sted, hvor var forsvundet.

Jeg husker ikke mere. Jeg var alene tilbage på taget. Vandet steg stadig. En skorsten stod endnu, og jeg tror, at jeg klamrede mig til den af alle kræfter, som et dyr, der ikke vil dø. Jeg så intet, kun et mørkt hul, undergangen.

6

Hvorfor er jeg endnu hernede? Man har fortalt mig, at folkene fra Saintin henimod klokken seks kom med både, og at de havde fundet mig liggende besvimet på en skorsten. Vandene havde været så grusomme ikke at tage mig, efter at de havde bortført alle mine, og da jeg ikke mere følte min ulykke.

Det er mig, den gamle, som er vedblevet at leve. Alle de andre er gået bort, børnene i svøb, de giftefærdige piger, de unge familier, de ældre familier. Og jeg, jeg lever endnu som en grov og tør ukrudtsplante, der har slået rod imellem stenene! Hvis jeg havde mod, ville jeg gøre som Pierre, jeg ville sige: 'Jeg har fået nok af det, god nat", og jeg ville styrte mig i Garonne for at

gå samme vej som alle de andre. Jeg har ikke mere et eneste barn, mit hus ligger i ruiner, mine marker er ødelagte. O, hvilken aften, da vi sad der alle sammen ved bordet, de gamle i midten, de unge rundt om, og al den munterhed, der omringede mig, opvarmede mit hjerte! O, hvilke yndige dage i kornhøstens og vinhøstens tid, når vi alle var ved arbejdet og gik hjem, stolte af vor rigdom! O, de smukke børn og de smukke vinhaver, de smukke piger og det smukke korn, min alderdoms glæde, den levende belønning for mit hele liv! Hvorfor, o Gud, vil du have, at jeg skal leve, når det alt sammen er borte?

Der gives ingen trøst. Jeg vil ikke have hjælp. Jeg vil give mine marker til folk i landsbyen, der har beholdt deres børn. De vil have mod til at rense jorden for levningerne fra ødelæggelsen og dyrke dem igen. Når man ikke mere har børn, er en krog til at dø i nok.

Et eneste ønske, et sidste ønske havde jeg endnu. Jeg ville opsøge mine kæres lig for at lade dem begrave på vor kirkegård under en sten, hvor jeg da en gang vil samles med dem. Man havde fortalt mig, at man i Toulouse havde opfisket em mængde lig, som floden havde ført med sig. Jeg bestemte mig til at forsøge rejsen.

Hvilken forfærdelig ulykke! Næsten to tusinde huse styrtede sammen; syv hundrede døde, alle broer revet bort; et kvarter raseret, forsvundet under dyndet; de grusomste scener; tyve tusinde ulykkelige, halvnøgne og nær ved at dø af sult; byen ' forpestet af lig og slået med forfærdelse af frygt for tyfus; sorg overalt; gaderne fulde af ligtog; de indsamlede bidrag utilstrækkelige til at læge sårene. Men jeg gik imellem disse

ruiner uden at se noget. Jeg havde mine egne ruiner, mine egne døde, som knuste og overvældede mig.

Man fortalte mig, at man virkelig havde opfisket mange lig. De var allerede begravet i lange rækker i et hjørne af kirkegården. Men man havde sørget for at fotografere de ubekendte. Og det var blandt disse bedrøvelige portrætter, at jeg fandt Gaspard og Veronique. De to forlovede var blevet fundet sammen i et lidenskabeligt favntag, udvekslende deres bryllupskys i døden. Med deres stive arme havde de omslynget hinanden så inderligt, at man havde måttet anstrenge sig for at skille dem ad. Man havde fotograferet dem sammen, og de hvilede også sammen i jordens skød.

Jeg har intet andet minde om dem end det skrækkelige billede af disse to smukke børn, opsvulmede og vansirede af vandet, men endnu med kærlighedens heltemod udtrykt i deres ligblege ansigter. Jeg ser på dem, og jeg græder.

Om "Kaptajn Burle"

Forfatter: Émile Zola (1840-1902).
Originaltitler og førsteudgaver:
(Originaltitlerne gengives på fransk. Førsteudgaverne i det russiske magasin blev trykt på russisk, novellerne blev efterfølgende optrykt på fransk i forskellige franske aviser og blade, inden de udkom som samling.)

Kaptajn Burle: *Le Capitaine Burle,* førsteudgave som *Un duel* i *Вестник Европы ("Den europæiske Budbringer")* december 1880.
Her efter *Ude og Hjemme,* 4. årgang 1880-81, nr. 178-183 incl. Oversætteren er ikke oplyst.

Comment on meurt: Som *Comment on meurt et comment on enterre en France* i *Вестник Европы ("Den europæiske Budbringer"),* St. Petersborg august 1876.
Oversat til denne udgave af Kim N. Jensen (f. 1955).

For en nats kærlighed: *Pour une nuit d'amour,* som *Un drame dans une petite ville de province* i *Вестник Европы ("Den europæiske Budbringer"),* St. Petersborg oktober 1876.
Efter *For en Nats Kærlighed og andre Fortællinger.* Laurits Eibys Forlag A/S, København u.å. (1911). Oversætteren er ikke oplyst.

På landet: *Aux champs,* førsteudgave som *Les Environs de Paris* i *Вестник Европы ("Den europæiske Budbringer"),* St. Petersborg august 1878. Heri:
– **Paris' forstæder:** *La banlieue*: Her efter *Hamar*

Stiftstidende, Hamar (Norge) 17. januar 1890. Oversætteren er ikke oplyst.

– **Skoven:** *Le bois*, oversat til denne udgave af Kim N. Jensen (f. 1955).

– **Floden:** *La rivière*, efter *Samfundet. Fælles-Organ for dansk Haandværk og Industri*, København 23.december 1901. Oversætteren er ikke oplyst.

Festen i Coqueville: *La Fête a Coqueville*, i *Вестник Европы ("Den europæiske Budbringer")*, St. Petersborg august 1879.
Efter *Morgenbladet*, København 8.-19. december 1882. Oversætteren er ikke oplyst.

Oversvømmelsen: *L'Inondation*, i *Вестник Европы ("Den europæiske Budbringer")*, St. Petersborg august 1875.
Efter *Morgenbladet*, København 24.-31. december 1882. Oversætteren er ikke oplyst.

Samlet som *Le Capitaine Burle*, G. Charpentier & Cie, Paris 1882.

Redigeret af: Kim N. Jensen.

Forside: Efter maleri af Alphonse de Neuville (1836-1885): *Dragons* (1875).

ISBN 978-87-7979-950-9

1. ebogsudgave

© 2023 eBibliotek 1800

www.ebib1800.dk